

ISTRAGA O UBISTVU U RESTORANU „27“

**Čiji je Veselin Milić bio
čovjek, a čiji je danas?**

Istražuje Dušan Telesković

Nedeljnik

28. MAJ 2026.

350 DINARA

**NOVA
PODELA
SVETA
GDE SMO
TU MI?**

*Piše Željko
Pantelić*

**SLAVIJA, 23. MAJ, 18.04
SVE JE OVO NORMALNO**

**KAKO SU STUDENTI SRUŠILI DVE
NAJVEĆE „OPOZICIONE KLETVE“**

+

**ZAŠTO JE OVAJ PROTEST VAŽNIJI
I OD 15. MARTA I OD VIDOVANA**

+

**ZBOG ČEGA (NI)JE VAŽNO KOLIKO
JE LJUDI BILO NA ULICAMA**

+

**DA LI ĆE VUČIĆ BEŽATI
OD IZBORA DOK GOD MOŽE**

+

**KOME SU ODGOVARALI
NEREDI NAKON SKUPA**

A U PEKINGU...

**Ako je „obojena revolucija“
pobeđena, šta je onda ovo?**

Analiza Zorana Panovića

BROJ 750 - CENA 350 DINARA
- OS 3,5 € - BH 6,5 KM - HR 4,5 €
- SID 4,5 € - MK 200 DEN

SIGURNI U SEBE

Wiener Städtische osiguranje života

BESPLATAN* DNK Complex test

– savremena genetska analiza predispozicija organizma –

Život se menja. Mi rastemo, biramo, planiramo.

A svaka važna odluka počinje poverenjem u sebe, i sigurnošću da iza nje možemo da stanemo.

Jer kada ulažemo u sebe sa pažnjom i odgovorno, sigurnost više nije samo osećaj.

Sigurnost je odluka.

*Uz osiguranje života u trajanju od najmanje 7 godina i uz ugovaranje dopunskog osiguranja Wiener Doctors i/ili osiguranja od Nezgode u minimalnom godišnjem iznosu od 120 EUR.
Ponuda važi za nove korisnike starije od 18 godina.

SAZNAJ VIŠE

IMPRESUM

Izdavač: NIP Nedeljnik d.o.o.
Bulevar kralja Aleksandra 43
Beograd
Tel: +381/11/770-81-64
www.nedeljnik.rs

UREDNIŠTVO

Veljko Lalić
Direktor i glavni urednik
svih izdanja

Marko Prelečić
Glavni i odgovorni urednik
magazina Nedeljnik

Veljko Miladinović
Izvršni urednik i direktor redakcije

Branko Rosić
Zamenik glavnog urednika

MENADŽMENT

Jelena Jevtić
Izvršna direktorka marketinga

Pavle Zlatić
Direktor digitalnih
operacija i razvoja

Jelena Šoškić
Finansijska direktorka

Andela Marić
Šef pretplate

Jelena Luković
Šef društvenih mreža

UREDNICI

Đušan Telesković
Glavni urednik sajta
i urednik unutrašnje

Željko Pantelić
Urednik geopolitike
i dopisnik iz Rima

Ana Mitić
Urednica zdravlja i psihologije

Milica Rilak
Urednica biznisa

NOVINARI

**Zorica Marković, Milana
Milošević, Luka Lukić**

STALNI SARADNICI

Srdan Valjarević, Dragoljub Draža Petrović i Ante Tomić, Zoran Panović, Aleksandar Radić, Miljenko Jergović i Svetislav Basara, Dejan Stojiljković, Dejan Jović, Goran Vojnović, Rumena Bužarovska, Milan St. Protić, Duška Jovanović, Hana Piščević, Miša Brkić, Petar Komnenić

KREATIVA

Miloš Sindelić
Art-direktor

Nebojša Babić
Urednik fotografije

Sanja Savić
Lektura

KONTAKT

Redakcija
redakcija@nedeljnik.rs

Marketing
marketing@nedeljnik.rs

Pretplata
pretplata@nedeljnik.rs

Štampa Rotografika

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Narodne biblioteke Srbije, Beograd
ISSN 2217-8058
COBISS.SR-ID 188540428

© COPYRIGHT 2026 Nedeljnik
Sva prava zadržana. All rights reserved.

Zabranjeno preštampavanje i korišćenje sadržaja bez pismenog odobrenja izdavača

Politika

4 | Lice nedelje
Reči nisu potrebne

5 | Pritisci
Šta to Vučić
zna o istrazi

6 | In memoriam
Dragoljub
Mićunović

7 | Bosna-DC
Šta se to Dodik
dogovorio
s Amerikancima

9 | Mađarski
scenarij
Kako je to uradio
Peter Mađar

14 | Dragoljub
Draža Petrović
Kad Koraks
ode gore

ANALIZA ŽELJKA
PANTELIĆA

Rešenje za
Ukrajnu
biće veoma
kompleksno jer
će biti podeljena
kao Kipar linijom
uspostavljenog
fronta, ili će ostati
formalno-pravno
jedinstvena, ali će
imati višeslojnu
strukturu sa
više entiteta na
tragu izvornog
dejtonskog
rešenja za Bosnu i
Hercegovinu koje
je podrazumevalo
najviši oblik
autonomije
sa vojskom i
monetom

Ko upravlja Kubom

Da li su za izuzetno težak život stanovnika Kube krive američke sankcije ili političko-vojna elita koja upravlja državom? **38**
Piše Miša Brkić

Mešoviti brak je živ

Na Kosovu sam, nažalost, imao malo uspeha. Nemam baš srpsko-albanskih parova, što ne znači da ih nisam našao, ali nisu bili voljni da saraduju **42**
Piše Branko Rosić

„Mein Kampf“ na srpskom

Koja je to srpska knjiga po mjeri one i onakve Hrvatske, koja je vrlo oprezna i pedantna u likvidiranju svega i svakog nepoželjnog tko stiže iz Srbije? **50**
Piše Miljenko Jergović

Koji je bio vaš najjači utisak prošle nedelje? To pitanje postavljeno je i jednom od urednika Nedeljnika u čuvenoj emisiji, dan nakon velikog studentskog skupa na Slaviji, kojem je posvećena i naslovna strana novog broja.

Ta je emisija dobila, ponajpre zahvaljujući vlastima, i svoje treće poluvreme, baš kao što ga dobija i protest koji je, prema nekim procenama, drugi najveći od 5. oktobra naovamo, i manje posećen samo od onog 15. marta. U naslovnoj temi Veljko Miladinović i Milana Milošević, baš kao i Zoran Panović, objašnjavaju zašto treba gledati i dalje od tačkastih softvera i šta bi to moglo da znači za budućnost ove zemlje...

Među nama:
U novom broju Nedeljnika

PRETPLATA
SRBIJA

12 MESECI
24 MESECA

12.000
19.999

Dostupno u digitalnom formatu
nedeljnik.rs ■ 12 meseci - 8.200

■ Tekući račun broj: 205-217464-21. Banka: Komercijalna banka AD Beograd ■ Potvrdu o uplati pošaljite na adresu:

Nedeljnik, Bulevar kralja Aleksandra 43, Beograd ili na mejl **pretplata@nedeljnik.rs** ■ Dodatne informacije na **011/770-81-64**

LICE NEDELJE
NEBOJŠA BABIĆ

AFERA OD FILOZOFSKOG DO RESTORANA „27“

Kako Vučić zna šta se desilo sa studentkinjom?

Predsednik Srbije je iz Kine napao urednika Nedeljnika zbog navodnog iznošenja saznanja iz istrage – i onda izneo svoja navodna saznanja iz istrage

PRESEDNIK SRBIJE ALEKSANDAR VUČIĆ IZJAVIO JE u Kini da je u slučaju smrti studentkinje Milice Živković reč o ubistvu.

Vučić je to rekao nakon što je upitan od provladinih medija koji prate posetu Kini, citiramo: „Dušan Telesković, blokader, u ‘Utisku nedelje’ izveštao pokojnu Milicu Živković, rekavši da je sve ono što se dogodilo njen lični čin?“

„Moje pitanje za gospodina Teleskovića, za te što se prave mnogo pametni kad pređu na N1, Nova S ili RTS, samo da mi kaže kako on to zna (šta se desilo)“, naveo je Vučić novinarima u Kini.

Predsednik je zatim upitao da li je Telesković „gledao rezultate istrage, bio prisutan na uvidaju, je li ima neke insajderske informacije koje niko od nas nema, pa on zna kako se dogodilo to ubistvo“.

Vučić je zatim naveo da „blokaderima ništa nije sveto, ni životi ljudi im nisu sveti“.

„Za sve će da nađu opravdanje kada su oni u pitanju a za sve će da okrive nekog drugog ne razmišljajući o tome da li govore istinu ili ne“, dodao je predsednik Srbije u Kini.

ŠTA JE TELESKOVIĆ ZAISTA REKAO

INAČE, **DUŠAN TELESKOVIĆ, UREDNIK NEDELJNIKA**, u „Utisku nedelje“ je napravio paralelu između postupanja tužilaštva u slučajevima smrti studentkinje Filozofskog fakulteta i slučaja ubistva u restoranu „27“ na Senjaku.

Telesković je izjavio da je VJT „zbog ličnog čina studentkinje upalo i saslušavalo dekana Filozofskog fakulteta i rektora Beogradskog univerziteta“.

„Ako su to uspostavili kao princip rada, da li je sada Nenad Stefanović isto tako postupio, pa otišao kod direktora policije, ministra unutrašnjih poslova i predsednika vlade?“, upitao je Telesković.

Provladini mediji su ovu izjavu isekli i predstavili je kao „vređanje studentkinje“.

KAKO VUČIĆ ZNA DA JE UBISTVO?

NEMA Zvaničnih informacija iz istrage o slučaju studentkinje Milice Živković čije telo je nađeno uveče krajem marta na platou ispred Filozofskog fakulteta u Beogradu.

DUŠAN TELESKOVIĆ, UREDNIK NEDELJNIKA, U „UTISKU NEDELJE“ JE NAPRAVIO PARALELU IZMEĐU POSTUPANJA TUŽILAŠTVA U SLUČAJEVIMA SMRTI STUDENTKINJE FILOZOFSKOG FAKULTETA I SLUČAJA UBISTVA U RESTORANU „27“ NA SENJAKU

Predistražni postupak pokrenut je pre dva meseca, ali VJT nijednom nije saopštilo da je reč o ubistvu. Provladini mediji su objavili da su kod nje „tokom obdukcije nađene dve poruke“. Oni su objavili i sadržaj tih poruka koje bitno ukazuju na to što se zaista dogodilo.

Zato se postavlja pitanje kako predsednik Srbije zna da je reč o ubistvu.

Podsetimo, Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP) saopštilo je da se „informacije o istragama objavljuju isključivo u skladu sa zakonom“.

Evo šta je MUP konkretno saopštio:

„Državno rukovodstvo, na čelu sa predsednikom Republike Aleksandrom Vučićem, ne vodi istrage niti selektuje informacije koje se plasiraju u javnost. Rad MUP-a i tužilaštva striktno je regulisan Zakonom o krivičnom postupku. Informacije o istragama se objavljuju isključivo u skladu sa zakonom, kako se ne bi ugrozio operativni rad na terenu i prikupljanje dokaza“, napisao je MUP u reagovanju na emisiju „Utisak nedelje“ u kojoj su gosti Olje Bećković bili profesorka Pravnog fakulteta Vanja Bajović, advokat Ivan Ninić, novinar Radara Vuk Cvijić i novinar Nedeljnika Dušan Telesković. **N**

IN MEMORIAM

DRAGOLJUB MIĆUNOVIĆ (1930–2026)

Čas demokratije profesora Mićuna

Nije bilo ljudi kroz čiji se život u tolikoj meri provlači savremena istorija Srbije – od učešća u Drugom svetskom ratu i Golog otoka, preko 1968, disidentstva za Titovog života, pa sve do borbe sa Miloševićem i Petog oktobra. A doživeo je, eto, i još jednu studentsku pobunu...

Piše **Veljko Miladinović**

SEĆAO SE KADA JE UBIJEN KRALJ Aleksandar, bio je tu kada je umro Tito, deo njega je verovatno otišao i kada je ubijen Zoran Đinđić.

Malo je ljudi u našoj savremenoj istoriji kroz čiji život se toliko prelomila istorija srpskog naroda kao što je to bio Dragoljub Mićunović. Mićun, kako su ga zvali, preminuo je 26. maja 2025. u 96. godini.

Jedan od profesora, tada asistent, Filozofskog fakulteta koji je imao ključnu ulogu u studentskim demonstracijama 1968. godine, doživeo je, eto, još jednu studentsku pobunu u Srbiji. A između je stalo još mnogo toga, od učešća u Drugom svetskom

ratu, boravka na Golom otoku, disidentskog staža u Titovoj Jugoslaviji, borba za demokratizaciju Srbije, devedesete, stranački život, Peti oktobar, razdruživanje Srbije i Crne Gore.

OVAKO JE JEDNOM SUMIRAO SVOJ ŽIVOT:

„**RODIO SAM SE U KRALJEVINI JUGOSLAVIJI** kada se u njoj javljala kriza i naslućivala svetska katastrofa u predvečerje Drugog svetskog rata. Pamtim veoma živo atmosferu nastalu ubistvom kralja Aleksandra Karađorđevića. Živeli smo u Skoplju kad je Jugoslaviju zahvatio rat, bio sam đak IV razreda osnovne škole kada sam preživio bombardovanje. Spoznao sam šta je ‘etničko čišćenje’, mada se tada nije tako zvalo, jer pamtim progon iz Makedonije. Znam šta je izbeglički život. Znam dobro šta je okupacija. Znam kad su Nemci počeli da ubijaju i đake, zbog čega sam morao da bežim u selo kod babe. Znam šta je i seoski život. Znam šta su i četnici i partizani, gledao sam i ubijene i zaklane ljude. Znam šta je oslobođenje, učestvovao sam u njemu jer sam se sticajem okolnosti sa 14 godina našao u NOP-u. U poslednjem razredu gimnazije potpuno nedužnog zahvatila me je nova bura: obreo sam se na Golom otoku gde sam ostavio 20 meseci mladog života.

Bilo je i malo lepog studentskog vremena, uključivanja u javni život, početak univerzitetske karijere i bavljena naukom. Onda su opet naišle bure, studentske demonstracije 1968. godine, politički progoni zbog kritika vlasti. Znam, dakle, i šta je moć policijske države, šta su zabrane, praćenja, prislu-

**IMAO SAM
NESREĆU
DA BUDEM
PRESEDNIK
PARLAMENTA
POSLEDNJE
ZAJEDNIČKE
DRŽAVE SRBIJE
- SA CRNOM
GOROM. NUDILI
SU MI KASNIJE
DA BUDEM
PRESEDNIK
SKUPŠTINE
SRBIJE, ALI SAM
ODBIO, ŠALEČI SE
DA ČE SE I ONA
RASPASTI**

**ĆOSIĆEVA
POLITIČKA ULOGA
JE MNOGO MANJA
NEGO ŠTO SE
PRIKAŽUJE, A
I NEGO ŠTO SE
NJEMU ČINILA
NEKADA**

škivanja, hapšenja, otpuštanja sa posla, borba za goli opstanak, haranga štampe i spas odlaskom u inostranstvo zbog progona sa Univerziteta.

Ja i moja generacija u tom ‘nevremenu’ promenili smo osam država, nekoliko društveno-ekonomskih sistema, a da pritom nismo morali da promenimo stan, iako su se menjala imena država, gradova i ulica u kojima smo živeli. Nije lako ostati normalan u tolikim promenama, koje su donosile i promene socijalnog statusa: đaka, izbeglice, naprednog omladinca, zatvorenika i logoraša, odličnog studenta, doktora filozofije, univerzitetskog profesora, pa nezaposlenog, na Birou za zapošljavanje, pa emigranta, stipendiste i gostujućeg profesora na uglednom stranom univerzitetu, predsednika prve opozicione posleratne partije, narodnog poslanika, predsednika parlamenta u SRJ i SCG.”

Ne može život i sve što je govorio Dragoljub Mićunović da stane u jedan tekst, ali i ono što stane je mala istorija ovog naroda.

O TITU

ISTORIJA JE NEOBJEKTIVNA NAUKA, VRLO PRISTRASNA, zato ja govorim o Titu samo ono što je mogao da uradi, a nije. Kada ga je Staljin odbacio, on je morao da kaže: „Hvala, odlično.“ I da onda što pre pride Evropi. Ali nije. A onda su ga Čerčil i SAD koristili u svoje spoljnopolitičke svrhe. U Africi je došlo do raspada kolonijalizma, stvorene su brojne države, u kojima je uvek vladala jedna jaka partija. Onda su SAD uvidele da pretila opasnost da se te nove afričke države približe Rusiji, čak su neke davale i baze Rusima. I smislili su da stvore jedan neutralni blok. Uzeli su Nehrua i Nasera i pridodali im Tita. SFRJ je jedina iz Evrope ušla u afroazijski blok s kojim nema nikakvog dodira – ni fizičkog ni političkog ni kulturnog. Titu je to veoma odgovaralo jer su ga ostavili na miru da zadrži svoj jednopartijski poredak. Umesto da nas uvede u Evropu, da još sredinom prošlog veka dobijemo višepartijski sistem, da se demokratizujemo, danas bismo bili kao Austrija, Tito nas je gurnuo ka Africi. A za uzore smo dobili cara Selasija, Kim Il Sunga, Idi Amina, Bokasu...

O DOBRICI ĆOSIĆU

NJEVOVA POLITIČKA ULOGA JE MNOGO MANJA nego što se prikazuje, a i nego što se njemu činila nekada. Način na koji su ga smenili o tome najbolje govori. On je voleo i Miloševiću i Koštunici i Đinđiću i Tadiću da daje svoja politička mišljenja, neka su bila dobra, neka nisu. Ali nisu se oni mnogo obazirali na te njegove predloge, poput onih da se ide na podelu Kosova ili da se ne ide u Srebrenicu. Njegov uticaj je više bio na to intelektualno javno mnjenje, zakulisno, ali ne direktno na političke događaje.

O KOSOVU

SRPSKA POSTOJBINA, DANAS UGLAVNOM NASELJENA ALBANCIMA. To je za nas Srbe još jedan izazov kako da se ponašamo prema gubitku teritorije. Srbija je izgubila nekoliko istorijskih šansi da reši to pitanje, da bismo na kraju izgubili i samo Kosovo. Nismo znali da rešimo pitanje Kosova. Prvo što sam 1990. rekao u Skupštini bilo je: „Sramota je da u kosovskom srezu koji ima 13.000 birača neko postane poslanik sa 100 glasova. Koga on predstavlja?“ Predložio sam: „Hajde za zaledimo te mandate i da razgovaramo s Albancima, da ih pitamo pod kojim uslovima oni hoće da izađu na izbore.“ Dočekali su me na nož. To je izdaja, draži su ti Albanci nego braća Srbi, jer ovi što su postali poslanici sa 100 glasova smatrali su to velikim dobitkom, kao i Milošević koji je dobio 100 poslanika gratis.

A onda sam im rekao: „Imate tri mogućnosti: da ih sve pobijete, što ne verujem da ikom pada na pamet, drugo je da sve proteramo onako šešeljski, a nama Kosovo da ostane kao prazna tepsija, i to je koješta. Ostaje dakle samo jedan način, a to je da ih integrišemo, ali moramo da razgovaramo ako hoćemo tu teritoriju mirno da sačuvamo.“ Trebalo je bar da tražimo eksteritorijalnost srpskih manastira kao što postoji Sveta Gora. Pokazalo se koliko je to moje upozorenje bilo normalno i vizionarsko. **N**

NEDELJNIK OTKRIVA BiH-BRISSEL-BELA KUĆA

Šta se sve Dodik dogovorio s Amerikancima

Milorad Dodik je u ovom momentu najjača politička figura u BiH jer iza sebe ima Amerikance. Moglo bi se čak reći da je u boljoj poziciji nego kada je bio omiljeni balkanski političar Madlen Olbrajt i „dašak svežeg vetra“ u Bosni i Hercegovini

Piše **Željko Pantelić**

T rampova administracija i Milorad Dodik postigli su dogovor koji, s jedne strane, predviđa Dodikovo prihvatanje i poštovanje presude, povlačenje zakona u Skupštini RS koji podrivaju suverenitet BiH (obe stvari su već urađene), odustajanje od ideje o otepljenju Republike Srpske (Dodik više ne govori javno o secesiji) i, pre svega, podršku za američke projekte u BiH, uključujući tzv. Južnu interkonekciju.

S druge strane, Amerikanci bi trebalo da urade tri stvari koje su obećali Dodiku. Prvu su već ispunili kroz skidanje sankcija njemu, njegovim članovima porodice i firmama u njihovom vlasništvu. Drugo obećanje bilo je uklanjanje Kristijana Šmita i redimenzioniranje bonskih ovlašćenja. Treća stvar je promena zakona po kojem je Dodik osuđen i rešavanje pitanja državne imovine.

Da bi ispunili treće obećanje, Amerikanci moraju da izaberu odgovarajućeg visokog predstavnika. Vašington se već neko vreme oko BiH kreće u saglasju sa Moskvom, ali će u Veću za implementaciju mira (PIC) imati veoma jaku opoziciju pojedinih evropskih država i EU generalno da nametne svog kandidata za visokog predstavnika. Očekuje se prilično oštar sudar između SAD i EU oko BiH.

Imena koja kruže za novog visokog predstavnika upućuju na drastično redimenzioniranje uloge OHR-a jer se radi o kandidatima bez specifične težine, na kraju karijere ili u penziji.

OD POTPISIVANJA DEJTONSKOG SPORAZUMA, A POGOTOVO POSLE 2006. GODINE, AMERIKANCI SU U BIH VODILI IZRAZITO PROBOŠNJAČKU POLITIKU. DO PROMENE NIJE DOŠLO IZ GEOSTRATEŠKIH ILI POLITIČKIH RAZLOGA, VEĆ IZ INTERESNIH

Velika igra vodi se oko načina i vremenskog okvira u kojem će se zatvoriti OHR. Da li će to biti brzo, kao što insistira Dodik, ili će se ići postepeno, ne zavisi samo od Amerikanaca, ali oni svakako imaju glavnu reč. U svakom slučaju, najveća bitka vodiće se oko tipa i veličine ovlašćenja koja će imati OHR, kao i oko načina na koji treba da bude izabran i da li treba da bude potvrđen u Savetu bezbednosti UN.

Ideja o brzom zatvaranju OHR-a, poništavanju Šmitovih zakona i bonskih ovlašćenja nailazi na veliki otpor evropskih država. Amerikanci igraju na kartu fokusiranosti Turske na svoje okruženje i realizaciju prioriteta u komšiluku u kreiranju „zaštitnog zida“ prema ruskoj sferi interesa. Takođe, zalivske petromonarhije koncentrisane su na krizu sa Iranom.

DODIK JAK KAO U DOBA OLBRAJTOVE

AMERIKANCI I EVROPLJANI SU ZAMENILI ULOGE. Šmit je promene Krivičnog zakona doneo protiv većinskog stava u Kvinti (SAD, UK, Nemačka, Francuska, Italija), odnosno evropskih članica. Odlazeći visokji predstavnik imao je podršku samo tadašnjeg američkog ambasadora u Sarajevu Marfija i nametnuo je te zakone. Sada smo u potpuno obrnutoj situaciji: Amerikanci žele da ukinu zakone koji su nametnuti uz njihov blagoslov, a evropske članice Kvinte, koje su u startu bile protiv, sada ih brane.

Takav razvoj događaja posledica je drastične promene politike Vašingtona prema BiH, odnosno prema Bošnjacima. Od potpisivanja Dejtonskog sporazuma, a pogotovo posle 2006. godine, Amerikanci su u BiH vodili izrazito probošnjačku politiku.

Do promene nije došlo iz geostrateških ili političkih razloga, već iz interesnih, pošto nekoliko porodica iz Trampovog okruženja ima ekonomske interese i želi da zaključi nekoliko unosnih poslova. U tom kontekstu napravljen je dil sa Dodikom oko Južne interkonekcije. Ne radi se, dakle, više o projektu koji je forsirala Bajdenova administracija realizujući geostrateški cilj izbacivanja Rusije sa energetske tržišta BiH, već o isključivo biznis projektu u kojem pojedini ljudi iz Trampovog okruženja treba da zarade velike sume novca. Izgradnja interkonekcije za dva i po miliona ljudi nema ekonomsko opravdanje.

Sve će biti jasnije u prvoj nedelji juna kada će biti održana sednica Veća za implementaciju mira. Amerikanci su pripremili teren za menjanje OHR-a jer im se žuri da ispune dato obećanje Dodiku o poništavanju zakona po kojem je osuđen, ali i da bi mu omogućili da direktno učestvuje u izbornoj kampanji. U interesu aktuelne američke administracije, ili bolje rečeno interesne grupe oko Trampa, jeste ubedljiva pobjeda SNSD-a na izborima kako bi perfekcionisali započete poslovne aranžmane.

Dodik je u ovom momentu najjača politička figura u BiH jer iza sebe ima Amerikance. Moglo bi se čak reći da je u boljoj poziciji nego kada je bio omiljeni balkanski političar Madlen Olbrajt i „dašak svežeg vetra“ u Bosni i Hercegovini.

Odlazak u Moskvu nije bio teranje inata ili nepoštovanje dogovora sa Vašingtonom; boravak u Rusiji bio je usaglašen sa američkom stranom. Novu ulogu Dodika uvideli su i u Moskvi i zato je bio primljen kod svih – od predsednika Putina, preko šefa diplomatije Lavrova, do Ušakova.

BOŠNJACI DEZORIJENTISANI BEZ AMERIČKE PODRŠKE

BOŠNJAČKI KORPUS PRILIČNO JE DEZORIJENTISAN U NOVOJ geografiji preraspodele moći i uloga glavnih međunarodnih igrača. S jedne strane, takva situacija pro-

**U INTERESU
AKTUELNE
AMERIČKE
ADMINISTRACIJE,
ILI BOLJE REČENO
INTERESNE
GRUPE OKO
TRAMPA, JESTE
UBEDLJIVA
POBEDA SNSD-a
NA IZBORIMA
KAKO BI
PERFEKCIONISALI
ZAPOČETE
POSLOVNE
ARANŽMANE**

**OBJEKTIVNO,
BOŠNJACI SU
OSTALI SAMI.
AMERIKANCI
IH VIŠE NE
TRETIRAJU KAO
PRIVILEGOVANOG
PARTNERA, UVEK
KORAK BLIŽE OD
SRBA I HRVATA.
TURSKA IMA
DRUGE, PREČE
PRIORITETE,
SAUDIJSKA
ARABIJA I DRUGE
PETROMONAR-
HIJE IZ PERSIJSKOG
ZALIVA
MORAJU DA
REŠAVAJU
ODNOSE U
SVOM REGIONU
I PRE SVEGA
SA IRANOM I
IZRAELOM**

izvodi proliferaciju političkih stranaka, a s druge pojačava osećaj nesigurnosti i posledično jačanje nacionalističke retorike koja parira Dodikovoju.

Za bošnjačku političku i medijsku elitu neprihvatljiv je i neobjašnjiv zaokret Amerikanaca. Do pre godinu dana Dodik je demonizovan, u prvom redu od američke administracije. Taj trend zajedno su sledili Britanci i kasnije Nemci, dok je EU sve vreme pokušavala da balansira, znajući kako stvari stoje na terenu. Amerikanci su do pre godinu i po dana prekorevali EU zbog njenog umerenog i opreznog pristupa, kao i zbog održavanja kanala komunikacije sa Dodikom.

Reč je o šokantnoj promeni za Bošnjake koji su se navikli da iza svojih leđa imaju Amerikance. Oni su se sada izmakli i bošnjački političari izgubili su ravnotežu i samopouzdanje. To je prouzrokovalo strah i seriju pogrešnih poteza i propusta, a cenu plaća Bosna i Hercegovina paralizom.

Objektivno, Bošnjaci su ostali sami. Amerikanci ih više ne tretiraju kao privilegovanog partnera, uvek korak bliže od Srba i Hrvata. Turska ima druge, preče prioritete, Saudijska Arabija i druge petromonarije iz Persijskog zaliva moraju da rešavaju odnose u svom regionu i pre svega sa Iranom i Izraelom.

Priče o trećem entitetu deo su izborne kampanje. Nije moguće formirati treći entitet bez promene Dejtonskog sporazuma, a niko ne želi da stavlja ruke u taj „osinjak“. Već ima dovoljno problema po svetu da niko ne želi novi na Balkanu, odnosno u BiH.

BIH I KOSOVO NA ZAČELJU

BOSNA I HERCEGOVINA NALAZI SE U najtežoj poziciji na Zapadnom Balkanu. Zemlja je praktično paralizovana, nema pomaka ni naznaka da bi nešto moglo da se promeni nabolje. BiH do sada nije realizovala nijednu traženu reformu iz tzv. Evropske agende.

Kosovo je uz BiH takođe u veoma nezavidnoj situaciji. Nestabilna politička situacija, serija izbora za parlament, partijske kombinotorike oko izbora predsednika Kosova i nepopunjene institucije ostavile su Prištinu u zapečku zajedno sa Sarajevom. Ali to, barem tako izgleda, ne uzbuđuje previše premijera u tehničkom mandatu Aljbina Kurtija, koji sledi svoju agendu uspostavljanja kompletne kontrole nad kosovskim političkim sistemom i društvom.

U Briselu su prilično razočarani i zabrinuti zbog razvoja događaja u Sarajevu jer nisu bili sposobni ni da usvoje zakone koji bi im omogućili da uđu u zonu SEPA i da prime novac iz Plana rasta za Zapadni Balkan. Lideri u BiH nisu mogli da se dogovore čak ni oko toga da kreiraju uslove kako bi im EU avansno uplatila 80 miliona evra.

Nije bilo uslovljavanja ni ograničavanja, trebalo je samo da se dogovore unutar BiH i da direktno dobiju novac u državni budžet. Još jedan dokaz, ako je uopšte bio potreban, da je BiH nefunkcionalna država. **N**

MAĐARSKA PRIMER IZ KOMŠILUKA

Zemlju je zarobilo 3.000 janjičara

Kako je Peter Mađar srušio Orbana primenom „transformativne repolarizacije“ i da li je to lekcija za nas, za Nedeljnik govori Ištvan Benedek, mađarski politikolog

Razgovarala Suzana Miličić

DA PERFEKTNO RAZUME DA JE ZA političara strategija komunikacije s javnošću neodvojiva od strategije politike koju zastupa, Peter Mađar, novi premijer Mađarske, dokazuje konstantno. Od momenta napuštanja Fidesa i preobražaja u opozicionara, preko kampanje protiv dojučerašnjeg saborca i pobeđe kojom ga je deklasirao do prvih poteza kao novog lidera Mađarske – svuda je to bila strateški vođena komunikacija, sa snažnim porukama za javnost.

Iako će većina političara reći da se to podrazumeva, u praksi često vidimo suprotno.

Način na koji je Mađar vodio kampanju i komunicirao s biračima (i drugim javnostima), u uslovima koji su daleko od demokratskih, zaokuplja pažnju i mađarskih i evropskih istraživača.

Ištvan Benedek, doktor političkih nauka, istraživač na ELTE Centru za društvene nauke u Budimpešti, objavio je analizu Mađarove strategije političke komunikacije u naučnom časopisu „Comparative European Politics“.

Njegova glavna teza je da je Mađar izgradio svoj stil komunikacije na ideji „transformativne repolarizacije“. To je pristup koji ne negira da postoji polarizacija u društvu, ali menja osu te podele.

„Umesto logike Orbanovog režima ‘mi protiv njih’, Mađar je podelu u društvu preusmerio na logiku ‘korupcija nasuprot odgovornosti’, ‘strah nasuprot nadi’, ‘autokratija nasuprot demokratskoj obnovi’“, kaže za Nedeljnik Ištvan Benedek.

„Cilj nije bio da se cela zemlja podeli u dva zapečaćena tabora, već da se vladajuća elita odvoji od mnogo šire i heterogene većine u društvu. U tom smislu, Mađar je pokušavao da polarizuje društvo protiv režima, ali ne i jednu polovinu protiv druge polovine društva.“

Mađarski javni prostor je, poput našeg, godinama trovan govorom mržnje, dezinformacijama, pretnjama, lažima. Ako je do sada delovalo da iz tog modela nema izlaza, Mađar i partija Tisa pokazali su da ima. Kako su oni izašli iz tog modela komunikacije?

„U centar svoje kampanje stavili su korup-

ciju, troškove života, siromaštvo, propadanje javnih usluga, probleme u zdravstvu. Nisu se bavili Orbanovom agendom: migracije, geopolitika, kulturni ratovi protiv LGBTQ. Mađar nije depolitizovao podelu već ju je premostio u realan život i postavljao pitanja kompetentnosti, ličnog morala i zarobljene države kao posledice.“

Da će Mađar moći da privuče deo pristalica Fidesa, kao bivši pripadnik državnih struktura, bilo je očekivano. Ipak, ne i da će to učiniti tako dominantno da Tisa osvoji dvotrećinsku većinu u parlamentu.

„Ljudi su spremniji da pređu na drugu stranu kad nisu poniženi“, kaže Benedek. On smatra da je odluka da se ne napadaju Fidesovi birači bila emotivno inteligentna. „On je biračima Fidesa rekao – niste vi krivi, niste se vi promenili, već vaš lider i vaša stranka.“

Štedeo je birače Fidesa, pokušavajući da stvori novo „mi“ – ali ne i Fides elitu. Benedek podseća na njegovu najčešće ponavljaju formulu da je zemlju zarobilo „3.000 janjičara“. Kritike na račun Orbanove elite bile su oštre, delimično i populističke. Otvarao je prostor za ujedinjavanje birača i usmeravao ih na to da im je glavni protivnik korumpirana vladajuća elita. Svi su na toj strani dobrodošli: i levi i desni, i birači Fidesa i birači opozicije.

„Jedno od najjačih oružja izbornih autokratija jeste da učini da se ljudi osećaju izolovano i da ih režim ubedi da je otpor marginalan ili nemoguć. Zato je kampanja na terenu bila izuzetno bitna jer su birači u mnogim mestima u Mađarskoj tada po prvi put videli pravo opozicionog političara. Kad god bi Mađar dolazio u neko mesto, ono bi oživelo. S druge strane, prisustvo opozicionog političara u tvom mestu, pred tvojim očima, čini da vidiš da postoji alternativa“, kaže on.

Mađar je sproveo tri kampanje na terenu na nacionalnom nivou – tri puta je obišao zemlju i gotovo da nema mesta u kom nije bio. Nekad, dnevno i u četiri i više mesta. „Takvo fizičko prisustvo je politički odlučujuće u sistemu gde su uslovi neravnopravni a veći deo medijskog prostora pod kontrolom. Iako je digitalna komunikacija enormno važna, nema zamene za dugotrajnu, disciplinovanu, nacionalnu kampanju na terenu.“

Pa ipak, nemoguće je da ništa od toga nije primenjivala i postojeća opozicija u Mađarskoj koja se godinama suprotstavljala Orbanovom režimu. Kako se Mađar odnosio prema opoziciji a kako oni prema njemu i Tisi?

„Pozicionirao se na maksimalnoj distanci i od Fidesa i od stare opozicije. To dvostruko distanciranje bilo je od suštinskog značaja za njegovu verodostojnost, jer mnogi birači nisu hteli ni ‘orbanizam’ ni prethodnu opoziciju. U tom smislu, jedan od njegovih najvažnijih političkih poteza bio je da predstavi Tisu ne kao novu opozicionu stranku, već kao početak potpuno drugačije političke zajednice.“

Novitet u kampanji je i način

POZICIONIRAO SE NA MAKSIMALNOJ DISTANCI I OD FIDESA I OD STARE OPOZICIJE. TO DVOSTRUKO DISTANCIRANJE BILO JE OD SUŠTINSKOG ZNAČAJA ZA NJEGOVU VERODOSTOJNOST, JER MNOGI BIRAČI NISU HTELI NI ‘ORBANIZAM’ NI PRETHODNU OPOZICIJU

finansiranja, a to je model zasnovan na fiksnim mesečnim donacijama građana, kroz takozvanu „Karticu za promenu sistema“. Desetine hiljada ljudi se obavezalo da će mesečno donirati odabran iznos i to je Tisi omogućilo i finansijsku nezavisnost ali i ojačalo poverenje i povezanost sa biračima-ulagačima, koji su takođe osetili da su „vlasnici“ te kampanje. Benedek kaže da je tokom 2025. ova šema finansiranja generisala oko više od pet miliona evra za kampanju Tise.

Prikupljanje sredstava odozdo, društvene mreže kao dominantan komunikacijski kanal, oslanjanje na lokalna „ostrva“ kako su ih u Mađarskoj zvali: neminovno je pitanje da li uočava sličnost između strategije Studentskog pokreta u Srbiji i Tise.

„Rekao bih da postoje paralele u korišćenju lokalnih zajednica, prikupljanju sredstava i komunikaciji na društvenim mrežama ali postoji jedna bitna razlika. Tisa je brzo prevela energiju pokreta u izbornu ‘vozilo’ sa prepoznatljivim vozačem, dok srpski Studentski pokret zasad deluje daleko od preuzimanja klasičnog stranačkog oblika.“

„Mi u Mađarskoj volimo da kažemo da je Varšavski ekspres stigao u Budimpeštu (misli se na promenu vlasti u Poljskoj pre dve godine, prim. aut.), i ako vidljivo i rasprostranjeno društveno nezadovoljstvo može biti prevedeno u izbornu logiku u Srbiji, taj ekspres može stići i u Beograd. Srpski demokratski otpor je već postao paradigmatičan primer i za širi region i za istraživače hibridnih režima, i možda će pokazati, baš kao i u Mađarskoj, da takvi režimi mogu propasti mnogo brže nego što to deluje – kad se pojavi verodostojna, široko zasnovana politička ponuda koja preseca generacije i ideološke tabore. **N**

PAPA I AI VERA U PROGRES

Vavilonska kula jedinica i nula

Papa je poručio da odluke o daljem razvoju ključne tehnologije naše ere ne smeju ostati u rukama malobrojnih, kao i da je zadatak čovečanstva da uspori

Piše Pavle Zlatić

VEŠTAČKA INTELIGENCIJA, PRODOR TEHNOLOGIJE U SVE PORE DRUŠTVA, OD LJUDSKIH PRAVA, PREKO RADA, DO SUKOBIA I RATOVA, KAO I OTUĐENJE MOĆI, NAŠLI SU SE U CENTRU UPZORENJA KOJE JE PAPA LAV XIV POSLAO VERNICIMA ŠIROM SVETA.

U prvom velikom teološkom dokumentu svog pontifikata, enciklici pod naslovom „Veličanstveno čovečanstvo“, papa je poručio da odluke o daljem razvoju ključne tehnologije naše ere ne smeju ostati

u rukama malobrojnih, kao i da je zadatak čovečanstva da uspori, dobro razmisli o tome kako će napred i „razoruža“ veštačku inteligenciju.

Kako je rekao, ta reč je snažna, ali je namerno izabrana jer su u „ovom trenutku potrebne reči koje privlače pažnju“. Za nju se odlučio jer smatra da AI pomaže da se „normalizuje ratovanje“, koje u ovom trenutku ponovo postaje alat za vođenje međunarodne politike.

„Zbog toga, razvoj i korišćenje veštačke inteligencije u ratne svrhe moraju biti podvrgnuti najrigoroznijim etičkim okvirima, kako bi se garantovalo poštovanje ljudskog dostojanstva i svetost života, ali i izbegla trka za takvim naoružanjem“, naveo je papa.

IRANIJI PAPINI NASTUPI SU NAGOVESTILI da će se i Vatikan baviti brojnim izazovima novog tehnološkog razvoja, a ovaj dokument i način na koji ga je predstavio milionima vernika (i ne samo njima), i definitivno je potvrdio da su teme nekada rezervisane za Silicijumsku dolinu odavno prevazišle tačku u kojoj se ukrštaju samo tehnologija i čovek i zagazile na teritoriju političkog, moralnog i, na kraju, religioznog.

„Čovečanstvo, stvoreno u svojoj veličanstvenosti od Boga, danas stoji pred odlučujućim izborom: ili će podići novu Vavilonsku kulu, ili će izgraditi grad u kom će zajedno živeti Bog i čovečanstvo“, prva je rečenica u enciklici.

Iako to nije uobičajeno, papa Lav XIV odlučio je da sam učestvuje u predavljanju „Veličanstvenog čovečanstva“, a društvo mu je pravio i jedan od suosnivača AI giganta, američke kompanije Anthropic, Kristofer Olah. Izbor nije slučajna, jer je ta kompanija nedavno ušla u klinč sa američkom administracijom oko upotrebe tehnologije u ratne svrhe, pozivajući se na sopstvene crvene linije koje se delom poklapaju sa papinim porukama.

REČ JE PRE SVEGA O UPOTREBI autonomnih sistema naoružanja, potrebi da čovek zadrži kontrolu i ne dozvoli da ga „nadvladaju mašine“, a ne nužno o potrebi da se neke tehnologije odbace.

Olah je na predavljanju dokumenta rekao da bi bilo pogrešno pitanja o razvoju AI prepustiti samo programerima i tech-stručnjacima, jer su pitanja koja otvara veštačka inteligencija veća od tehnološke zajednice, ne samo po posledicama „već i po svojoj prirodi“.

Papa Lav XIV, inače matematičar rođen u SAD, kroz dokument provlači da tehnologija nije „sila suprotstavljena čovečanstvu“, niti nešto što je inherentno zlo, ali ističe da tehnologija nikada nije ni potpuno neutralna, jer preuzima osobine onih koji njome upravljaju, koji je stvaraju, finansiraju, regulišu ili koriste.

Ističući da je u svetu danas vladavina prava zamenjena vladavinom jačeg, papa je naveo da se nada dubokim reformama institucija među kojima su i Uje-

PAPA LAV XIV, INAČE MATEMATIČAR ROĐEN U SAD, KROZ DOKUMENT PROVLAČI DA TEHNOLOGIJA NIJE „SILA SUPROTSTAVLJENA ČOVEČANSTVU“, NITI NEŠTO ŠTO JE INHERENTNO ZLO

dinjene nacije, kako bi se rešila „kriza multilateralizma“.

Nastavljajući sa prilično progresivnim zaokretom koji je u Vatikanu začeo njegov prethodnik papa Franja, on je odlučio da se bez mnogo okolišanja direktno obrati onima koji drže moć u svojim rukama i udari na nadiruću „kulturu moći“.

Upozorio je na rastuće rizike u svetu u kome moć nad digitalnim sistemima, infrastrukturom i podacima nije u rukama država, već u rukama ekonomskih i tehnoloških giganta. Kako je rekao, takva moć u rukama nekolicine je neprozirna, daleko od očiju javnosti i otvara prostor za nove zavisnosti, isključivosti, manipulacije i nejednakosti.

U korenu razvoja te kulture, piše papa, javnost je zasuta polarizujućim medijskim narativima, ali i uznemirujućim gubitkom istorijskog pamćenja, zbog čega društva sve teže razvijaju dugoročnu sliku sveta čiji su deo. Kako je rekao, digitalna revolucija menja i prirodu samih sukoba, ratovanje postaje hibridno, a odluke o životu i smrti su sve nepersonalnije. Zbog toga, smatra papa, mir je

sve ređe zadatak na kome treba raditi, a sve češće se vidi samo kao pauza između dva sukoba.

TEHNOLOGIJA I AI JESU GLAVNA, ALI NISU I JEDINA tema papine poruke i svojevrsnog „uputstva“ za vernike širom sveta – jedna od centralnih tema jeste i dosad najčvršće izvinjenje za ulogu Vatikana i Katoličke crkve u ropstvu. Papa je zatražio oprost u ime Crkve, ali je i to uvezao sa veštačkom inteligencijom navodeći da tehnološki napredak nosi sa sobom opasnost od normalizacije novih načina eksploatacije ljudi. Kako je naveo, postoje jasne paralele između „istorijske tragedije tradicionalnog robovlasništva i pretnji novog, digitalnog ropstva“.

S obzirom na to da su teme, sagovornici i način predavljanja očigledno pažljivo izabrani, nije neinteresantno ni to što je dokument predavljen samo nekoliko meseci nakon što je nedaleko od Vatikana, pod velom tajne niz predavljanja držao Piter Til, kontroverzni milijarder iz Silicijumske doline.

Osim uloge na preseku tehnologije, politike i novca,

Generali nastavlja da ostvaruje snažan rast u svim segmentima poslovanja

U prvom kvartalu 2026. godine potvrđena je solidna kapitalna pozicija Generali Grupe na našem tržištu. Prema podacima iz konsolidovanih rezultata, bruto fakturisana premija dostigla je 28,2 milijarde € (+6,8%), uz rast kako u segmentu životnih osiguranja (+7,5%) tako i u segmentu neživotnih osiguranja / P&C (+5,8%).

„Nastavljeni pozitivni neto prilivi u segmentu životnih osiguranja iznosili su 4,3 milijarde €, zahvaljujući svim linijama biznisa. New Business Value značajno je porastao na 977 miliona € (+19,1%). Kombinovani racio iznosio je 90,5% (+0,8 p.p.), dok je nediskontovani kombinovani racio bio 93,1% (+1,1 p.p.), pri čemu su oba pokazatelja bila pod uticajem

prirodnih katastrofa (Nat Cat)“, navode iz Generalija.

Cristiano Borean, finansijski direktor Generali Grupe, naveo je da rezultati u prvom kvartalu 2026. godine potvrđuju uspešnu realizaciju našeg strateškog plana 'Lifetime Partner 27: Driving Excellence', uz snažan rast operativnog rezultata podržan svim segmentima, što se odražava i na prilagođeni neto rezultat.

„Segment životnog osiguranja zabeležio je veoma snažne poslovne performanse, zahvaljujući pozitivnom doprinosu svih linija biznisa. U segmentu neživotnih osiguranja, uprkos većem uticaju prirodnih katastrofa, tehnička profitabilnost nastavila je da se poboljšava. Operativni rezultat u Asset & Wealth Managementu imao je koristi od snažnih rezultata

Generali Investments Holdinga i Banca Generali. Oslanjajući se na snažan bilans stanja, visokokvalitetne i diversifikovane izvore generisanja gotovine, kao i čvrstu kapitalnu poziciju, ostajemo u potpunosti fokusirani na stvaranje održive vrednosti za sve naše akcionare i zainteresovane strane.“

Kako je saopšteno, operativni rezultat značajno je porastao na 2,2 milijarde € (+8,1%), uz pozitivan doprinos svih segmenata. Prilagođena neto dobit povećana je na 1,3 milijarde € (+5,2% ili +9,3% bez jednokratne poreske stavke). Prilagođeni EPS porastao je na 0,84 € (+6,0% ili +10,2% bez iste jednokratne poreske stavke). Sve to znači da Generali zauzima snažnu kapitalnu poziciju, sa raciom solventnosti na 212% (219% na kraju 2025. godine).

Brifing

Til zauzima važno mesto na raskršću između ideologije i religije, a njegovi govori na temu „Antihrista“ izazvali su dosta nelagode u katoličkim krugovima.

Nije lako tvrditi, ali nije ni potpuno nemoguće da širi kontekst i papinog dokumenta, i njegovog predstavljanja, predstavlja svojevrsan odgovor Tilu – što samo potvrđuje tezu da su se pod senkom potencijala nove Vavilonske kule između teme iz hodnika data centara i staklenih kula, i kamenih hodnika drevnih zdanja sa religijskim simbolima. **N**

BIZNIS MUKE PO ONLAJNU

Zašto stranci ne kupuju na srpskim sajtovima?

Regulator (NBS) dao je „zeleno svetlo“, ali je odluka ostavljena bankama

Piše Milica Rilak

KADA STRANI KUPAC NA SAJTU SRPSKE firme odabere proizvod i potom evre ili dolare kao valutu plaćanja, sistem mu iznos za naplatu prikazuje u dinarima. Iako možda nama to ne deluje čudno ili neuobičajeno, teško da bismo tek tako kliknuli na „plati“ ako konačna cena za proizvod u „korpi“ izađe u poljskim zlotima ili mađarskim forintama.

Takva situacija duže od decenije predstavlja jednu od najvećih prepreka za sve domaće kompanije koje svoju robu – a još češće usluge poput softvera za upravljanje poslovanjem ili igrice – nude ne samo na domaćem već i na stranim tržištima preko svojih sajtova i aplikacija.

Među takvim kompanijama je i DCX hosting iz Užica, čiji je vlasnik Luka Paunović odlučio da se obrati Narodnoj banci Srbije sa zahtevom za formalno mišljenje, pošto se na ovaj problem godinama ukazuje, ali bez ikakvih pomaka nabolje.

Narodna banka Srbije je u mišljenju upućenom kompaniji DCX potvrdila da „nema smetnji da domaće pravno lice, po osnovu pružanja digitalnih usluga nerezidentima u inostranstvu, ostvaruje naplatu u devizama od navedenih nerezidenata posredstvom platnih kartica“. NBS se u dokumentu poziva na Zakon o deviznom poslovanju koji propisuje da se „plaćanje, naplaćivanje i prenos po tekućim poslovima između rezidenata i nerezidenata vrše slobodno“.

„Ovo su izuzetno dobre vesti i potvrda od velikog značaja za sve kompanije u Srbiji koje svoje proizvode i usluge plasiraju putem interneta stranim kupcima. Zvaničan stav da je dozvoljena naplata u devizama od nerezidenata donosi nam potrebnu sigurnost u poslovanju“, ocenila je Sofija Popara Parmaković ispred Saveta za male biznise NALED-a i platforme Pausal.rs.

Luka Paunović, međutim, upozorava da to ne znači da je problem domaćih firmi rešen, pošto banke nisu u obavezi da ovakvu mogućnost plaćanja implementiraju u praksi. Drugim rečima, kako naglašava, regulator je dao „zeleno svetlo“, ali je odluka ostavljena bankama.

„Dosadašnja praksa pokazuje da banke ovu funkcionalnost ne vide kao standard, već kao izuzetak, i najčešće je odbijaju uz obrazloženja koja se svode na interne tehničke limite, poslovnu politiku ili procenu rizika. Verujem da će deo banaka verovatno i dalje ignorisati mišljenje NBS, makar kratkoročno. Posledica takvog ponašanja je direktna šteta za domaće kompanije, koje gube strane kupce u fazi naplate jer im se iznenada prikazuje cena u dinarima umesto evra ili dolara, deluju neprofesionalno ili čak sumnjivo kupcima iz inostranstva, pa imaju nižu stopu prodaje“, kaže Paunović, koji takvu situaciju naziva i nevidljivom barijerom za izvoz.

Udruženje banaka Srbije (UBS), sa druge strane, u odgovoru Nedeljniku slaže se sa NBS da ne postoji zakonska prepreka da nerezident plati u devizama robu kupljenu onlajn od domaćih e-trgovaca. Njihov stav je, međutim, da lopta nije u njihovom dvorištu.

Ivan Tanasković, izvršni direktor eCommerce Asocijacije Srbije, ističe da je sada najvažnije da ono što je regulatorno potvrđeno kao dozvoljeno što pre postane dostupno svakom domaćem preduzetniku koji prodaje inostranim kupcima.

„Značaj mišljenja Narodne banke Srbije prevazilazi samu e-trgovinu.

Ova tema direktno pogađa IT sektor, SaaS kompanije, digitalne agencije i sve preduzetnike čiji poslovni model počiva na pružanju usluga inostranim klijentima. Tehnološka rešenja postoje, regulatorni okvir je sada jasan, a sledeći korak je usklađivanje poslovnih politika svih aktera u platnom ekosistemu sa ovom potvrđenom mogućnošću“, rekao je Tanasković.

Za Luku Paunovića rešavanje ovog pitanja je i jedan od preduslova konkurentnosti Srbije kao destinacije za digitalni biznis, s obzirom na to da IT kompanije donose odluku o registraciji firme na osnovu mogućnosti naplate (payment infrastruktura) i provizija, poreskog opterećenja i regulatorne predvidivosti. **N**

UDRUŽENJE BANAKA SRBIJE, POJEDNOSTAVLJENO REČENO, SMATRA DA, POŠTO JE NJIHOV „UNUTRAŠNJI JEZIK“ DINARSKI, ONDA I KUPAC NA EKRANU MORA DA VIDI DINARE

Posvećenost potrošačima i održivom rastu

Kompanija Mondelez International je u protekloj godini ostvarila neto prihod od oko 38,5 milijardi dolara, što predstavlja rast od 5,8%. U Adria regiji, kompanija je u 2025. ostvarila rast od 5,4%, a rast je nastavljen i u prvom kvartalu 2026. O aktuelnim trendovima u industriji, dinamičnom i nestabilnom tržišnom okruženju, ali i prioritetima za ovaj deo Evrope i trenutnim inovacijama zastupljenim na tržištu, razgovarali smo sa Stevanom Vujoševićem, generalnim direktorom ove kompanije za Adria regiju.

S obzirom na to da gotovo trećinu vaših prihoda čini biznis sa čokoladama, kako se nedavni pad cene kakaoa odražava na taj segment vašeg poslovanja?

Naš globalni lanac snabdevanja podrazumeva da kakao nabavljamo skoro godinu dana pre nego što gotov proizvod dođe na police, do potrošača. Uprkos nedavnom padu cena kakaoa na tržištu, čokolada koju ove godine proizvodimo napravljena je od kakaoa kupljenog dosta ranije – po znatno višim cenama od trenutnih na tržištu. Kakao je jedan od naših najvažnijih sastojaka, i zato radimo na tome da obezbedimo stabilno i održivo snabdevanje po prihvatljivim cenama, kako bi naši potrošači i dalje uživali u ukusima koje vole.

Kako odgovarate na ekonomske pritiske sa kojima se suočavaju potrošači?

Jedna od najodgovornijih stvari koju možemo učiniti u ovim neizvesnim vremenima jeste da pažljivo upravljamo onim što znamo i što možemo da kontrolišemo, kako bismo ostali konkurentni i nastavili da pružamo vrednost potrošačima. Svesni smo da se potrošači i dalje suočavaju sa ekonomskim pritiscima. Iz tog razloga pažljivo i kontinuirano analiziramo tržište i apsorbujemo troškove koliko god možemo. Kada je u pitanju Adria regija, deo troškova smo preuzeli na sebe i primenili model kako bismo naše određene proizvode učinili još pristupačnijim domaćim potrošačima. Kvalitet, sjajne inovacije kada su u pitanju naši proizvo-

di, veliki izbor formata i veličina pakovanja po pristupačnim cenama ostaje naš prioritet i način na koji odgovaramo na potrebe i navike domaćih potrošača.

Održivost je jedan od važnih stubova vašeg poslovanja. Kakav je napredak u odnosu na ključne ciljeve održivosti za naredni period?

Napredak u oblasti održivosti redovno objavujemo u našem Snacking Made Right izveštaju. Ponosni smo što se prema poslednjem, za prošlu godinu, gotovo celokupna količina kakaoa za naše brendove čokolada nabavlja kroz naš „Cocoa Life“ program održivog uzgoja kakaoa. U isto vreme, nastavljamo da celokupnu pšenicu koju koristimo za naše biskvite u Evropi uzgajamo u okviru programa „Harmony Wheat“. U 2025. godini imali smo 21% smanjenja emisija gasova sa efektom staklene bašte u celokupnom lancu vrednosti čime smo se približili cilju da do 2030. godine imamo smanjenje od 35%. Kada je u pitanju ambalaža, oko 96% naše ambalaže napravljeno je da bude reciklabilno čime smo se takođe približili cilju da do 2030. imamo

98% i više reciklabilne ambalaže. Svaki od ovih rezultata potvrđuje našu jasnu posvećenost ostvarenju postavljenih ciljeva – i onih kratkoročnih i onih dugoročnih.

Koji su strateški prioriteti za Adria regiju u narednom periodu?

Naš fokus ostaje posvećenost potrošačima i on definiše način na koji želimo dalje da razvijamo tržište. Želimo da naši brendovi i dalje budu dostupni i pristupačni velikom broju potrošača, da se konzumiraju u pravim formatima – bilo da je reč o proizvodima u čijem ukusu možete uživati sami, ili o porodičnim pakovanjima namenjenim za deljenje sa najmilijima. Istovremeno, posvećeni smo održivom rastu kroz inovacije koje odgovaraju lokalnim ukusima i trendovima, poput Milka kroasana ili najnovijeg 7DAYS OREO kroasana koji je ovog proleća postao deo 7DAYS porodice. I pored dinamičnog i nestabilnog tržišnog okruženja, nastavljamo da razvijamo Adria region jer verujemo u njegov potencijal i pružanje dodatne vrednosti svim stranama – potrošačima, kupcima, partnerima, zaposlenima i zajednicama u kojima poslujemo.

JESI LI VIDEO OVO?

Ja mislim da je ova za naslovnu!

Kako je Bog odlučio da gore ode Koraks, dobri čovek iz prizemlja stare zgrade na Novom Beogradu, ateista koji božje zapovesti kršio nije, a ne neki odurni i opskurni kršitelj svih božjih zapovesti koga će pokolenja pamtiiti kao nevideno netalentovanog i zlog kretena?

Piše Dragoljub Draža Petrović, glavni urednik Danasa

Živahni i živomisleći Tomiću, Video si da je umro Koraks, do te subote najveći srpski živi karikaturista. Pre dva meseca pisao sam ti da je Koraks neuništiv i bio je neuništiv do poslednjeg daha, baš kako je i planirao.

Tog 16. maja, subota je dakle bila, u Danasu smo objavili jednu Koraksovu crnobelu karikaturu koju je još 1992. nacrtao za njujorški Tajm.

Na karikaturi se vidi lokomotiva koja ide prugom, ali šine se sa neke litice pružavaju pravo u provaliju.

Na lokomotivi piše YU, a iza lokomotive su vagoni koje čovečuljci, putnici, rasturaju i očerupanim delovima vagona lože lokomotivu koja se sprema za strmoglav u bezdan.

U petak, pre zaključčenja izdanja za subotu tražio sam način kako da na naslovnici vikend dodatka ilustrujemo tekst o najgoroj Jugoslaviji, a najgora Jugoslavija je bila ona Savezna Republika Jugoslavija i nju su činile samo Crna Gora i Srbija, predsednik joj je bio najpre Dobrica Ćosić, pa posle i Sloba Milošević.

Brljao sam po arhivi Koraksovih karikatura, učinilo mi se da bi to bilo idealno rešenje i karikaturu su grafički dizajneri iskropovali tako da se videla samo lokomotiva na kojoj piše YU kako hukće prema provaliji.

– Hoće li se ljutiti Koraks ako malo is-

kadrimo lokomotivu? – pitao je grafički urednik pomerajući po ekranu monitora karikaturu nastalu pre 34 godine.

– Ma ko se još seća šta je crtao i pisao 1992. godine? – procenio sam, jer, ko što znaš, Tomiću, mi kolumnisti se ne sećamo ni šta smo pisali prošlog četvrtka, kamoli šta smo pisali prve decenije prošlog veka.

Sa karikaturistima je izgleda drugačije.

Pola sata pre nego što je otkucalo dva naest, u tu subotu 16. maja, našeg izvršnog urednika pozvao je Koraks. Izvršni urednik je bio na nekoj konferenciji u Šapcu, pa nije mogao da se odmah javi, već je Koraksa pozvao u podne tokom konferencijskog kofi brejka.

– Eeee, jutros sam listao novine, iskadrirali ste onu moju karikaturu, tako da se ne vidi poruka – rekao mu je Koraks.

Nije bio ljut. Taj se nikada nije ljutio.

Bio je super raspoložen.

Čula se muzika u pozadini, žamor, jer je Koraks bio na rehabilitaciji u Zemunu posle operacije, pa je tog dana u toj ustanovi bio porodični dan, u posetu na ručak stigli su mu ćerka Tanja i sin Uroš.

– Znaš koliki sam honorar dobio za tu karikaturu od Tajma? – pitao je Koraks našeg izvršnog urednika, jer karikaturisti ne samo da se sećaju šta su crtali 1992, nego i deviznog priliva.

– Petsto dolara, sećam se dobro! – kazao je smejući se dobroćudno, jer Koraks

je imao takav neki naivan, iskren, skoro dečji smeh.

Tako se smejavao i kada bi me zvao telefonom u poslednjih 10 godina, gotovo svakodneвно, pošto bi mejlom poslao karikaturu redakciji, a ja mu rekao da je karikatura genijalna.

Onda bi on klinački srećan što mi se sviđa, obavezno dodao: „Ja mislim da je ova za naslovnu!“

Prijalo mu je da vidi svoju karikaturu na naslovnici novina, iako mu je hiljade puta u karijeri na tom mestu i izlazila neka od njegovih crtačkih bravura. Nekada je karikatura bila toliko dobra da smo novinarima vanredno naručivali teme koje bi pasovale uz karikaturu, samo da bi ta Koraksova nacrtana metafora mogla da izađe kao ilustracija glavnog teksta na prvoj stranici.

Vratimo se, moj Tomiću, na 16. maj oko podne.

– Je li spremate nešto za moj rođendan? – nastavio je Koraks da propituje našeg izvršnog urednika.

Petnaestog juna trebalo je da napuni 93 godine, te smo razmišljali da tog dana napravimo neki specijalni dodatak, ne puni vam stalni karikaturista svaki dan sedam godina manje od sto godina.

– Napravićemo specijalni rođendanski dodatak – kazao je naš urednik, Koraks se dobroćudno opet smeškao, čula se muzika, prolećni žamor u zemunskoj bašti.

Nikada mi nije bilo jasno kako neko u subotu u podne zvuči veselo, zvuči dobro, a posle par sati jave da je umro. I to poslednjih godina uvek jave da je umro neko koga je krasilo svih deset božjih zapovesti, iako nije bio vernik

– Kako ste vi, Korakse? – pitao je.

– Dobro ovo ide... Teraju me čak i da sedim – opet se smeja, lepo je zvučao.

Naš izvršni urednik me je pozvao u 12.09, sve ovo mi prepričao, iskreno srećan što Koraks posle dužeg vremena deluje baš dobro. Jer, znaš i sam, Tomiću, pisao sam ti da je na svoju odgovornost pristao da mu urade neke zahvate na kardiologiji, prilično je nakon toga bio iscrpljen. Često je jedva govorio, ali, uvek sam tvrdio da će nas sve nadživeti, da je u pitanju samo mala slabost. Ima ljudi za koje bi se kladio da nema teorije da nas ikada napuste, toliko su važni za sve nas, kao Koraks. I kao što je bio naš drug Teofil.

I Koraks je znao da se našali na to svoje nadživljavanje. Kada je tražio recenzenta za svoju knjigu sabranih karikatura pre izvesnog vremena, koleginica Jelka mu je rekla da će ona napisati recenziju.

– Jelka, samo da te upozorim: ja sam sve svoje dosadašnje recenzente nadživeo – kikotao se stari dobri Koraksić Predrag.

Tako sam ja tog 16. maja u 12.09 rekao našem izvršnom uredniku: „Deda će nas sve nadživeti, pazi šta ti kažem.“

Poslepodne je bilo tmurno. Kiša je padala.

Bilo je oko 16 časova kada je stigla poruka da je umro Koraks. Četiri sata posle onog razgovora. Kažu da je samo osetio

bol u grudima, bilo je to u 15 časova. Nije uspeo i ovog puta da se vrati.

Nikada mi nije bilo jasno kako neko u subotu u podne zvuči veselo, zvuči dobro, a posle par sati jave da je umro.

I to poslednjih godina uvek jave da je umro neko koga je krasilo svih deset božjih zapovesti, iako nije bio vernik.

Koraks recimo nije bio vernik. Sa razglasa u kapeli svirao je džez, umesto krsta na piramidi od hrastovine pisalo je „Predrag Koraksić Koraks 1933–2026“, nije mnogo ljudi bilo na ispraćaju, ali je sastav pogrebne skupine bio reprezentativan. Neko je umesto cveća pored sanduka stavio tubu tempere i slikarsku četkicu. Na sahrani, od onih koje je Koraks crtao, bio je samo jedan bivši premijer, demokrata, ostali nisu, čak je paradržavna agencija Tanjug, Telegrafaska agencija nove Jugoslavije, samo deset godina mlađa od Koraksa, svesno prećutala da je Koraks otišao na neko bolje, na neko lepše mesto od ove današnje Srbije.

Kao što su u vreme komunizma političari vikali „Zaustavite Rojters“, tako je sada neko viknuo „Zaustavite Tanjug da ne objavi smrt državnog neprijatelja srpskog naroda broj 1“. A državni neprijatelj je bio jer je ismevao baš svaku od mnogobrojnih budala koje nam rade o glavi.

Skoro, kada je mlad za umiranje, iznenada, otišao moj bliski rođak, dobro

sam se zamislio nad božjim kriterijumi, ako božji kriterijumi uopšte postoje. Bio je to čovek koga nikada nisam čuo da je opsovao, cigaretu nikada nije zapalio, od alkohola – jedan viski je popio na svojoj svadbi, i to više da nazdravi, čovek bez zla i pakosti u sebi, imao je dobar posao i pomogao je svakome kome je trebalo ne tražeći ništa zauzvrat. I taj moj rođak otišao je bez popa: u kapeli je pevao Leonard Koen.

I ako zaista postoji Bog kao glavni dispečer za odlazak u večna lovišta, kako taj glavni dispečer odluči da tamo baš odlazi neko ko grehova i zala nije imao, pitam se ja, moj Tomiću.

Kako je Bog odlučio da gore ode Koraks, dobri čovek iz prizemlja stare zgrade na Novom Beogradu, ateista koji božje zapovesti kršio nije, a ne neki odurni i opskurni kršitelj svih božjih zapovesti koga će pokolenja pamtititi kao neviđeno netalentovanog i zlog kretena.

Možda kada stigneš Bogu na istinu, kažu da ima i to mesto, moj Tomiću, tamo visi disklejmer: „Gospod Bog ne snosi nužno odgovornost za dolazak ateista na ovo mesto“ ili „Gospod Bog ne snosi nužno odgovornost što je neko dobar umro pre vremena, u pitanju je algoritam“, pa zato odlaze dobri, što ateisti, što vernici, dok se raznorazni skot, ali vernik, razmožio kao nikada, bar ovde u Srbiji. I življi je nego ikad. **N**

Čiji je Veselin Milić bio čovek? A ČIJI JE DANAS?

U sedam dana od prošlog broja Nedeljnika, kada smo objavili do tada nepoznate detalje o zločinu, telo žrtve je pronađeno, ali javnost ni za korak nije bliže istini o događaju koji potresa građane Srbije. Sumnju u iskrenost namere da se otkriju činjenice o slučaju unose upravo oni koji bi trebalo da pruže sve odgovore - Više javno tužilaštvo u Beogradu i njihov glavni tužilac Nenad Stefanović. Druga institucija koja ne daje odgovore na zabrinutost javnosti o vezama između državnih organa i organizovanog kriminala jeste upravo ona iz koje dolazi osumnjičeni Veselin Milić - MUP Srbije

Piše Dušan Telesković

Ubistvo Aleksandra Nešovića Bajе pre dve nedelje na Senjaku prerasta u pravu političku dramu sa neizvesnim ishodom. Svaki novi detalj koji izlazi u javnost otvara više pitanja nego što nudi odgovora, a institucije koje bi trebalo da razreše misteriju – MUP i Više javno tužilaštvo u Beogradu – izabrale su drugačiju taktiku.

Oni se obračunavaju sa svima koji objavljuju svoja nezvanična saznanja te-

meljena na dokumentima i pouzdanim izvorima, dok javnost traži odgovore u vezi sa sumnjama na povezanost države i organizovanog kriminala.

U sedam dana od prošlog broja Nedeljnika, kada smo objavili do tada nepoznate detalje o zločinu, telo žrtve je pronađeno, ali javnost ni za korak nije bliže istini o događaju koji potresa građane Srbije.

Telo Nešovića pronašli su pripadnici Žandarmerije, ali detalji o tome i dalje

otvaraju više pitanja nego što nude odgovora. Pre svega u smislu da li je neko od osumnjičenih progovorio i rekao šta se dešavalo sve kobne večeri ili je zavet ćutanja i dalje na snazi.

Ćutnja osumnjičenih inače nagoveštava da svi osumnjičeni više veruju da će bolje proći ako ne kažu ništa nego što bi dobili ako bi progovorili.

Mediji su preneli pretpostavke istražitelja da je Nešović bio zapravo živ nakon zločina, odnosno da nije preminuo

Dačić, naravno, netačno kaže da nije on postavio Milića jer je prosto postavljen na mesto načelnika beogradske policije 2013. godine kada je Dačić obavljao ne samo funkciju ministra unutrašnjih poslova, već je bio i premijer Srbije. Ali detalj o Miliću kao delu Veljovićevog okruženja je posebno indikativan

na licu mesta u restoranu. Navodno je uređaj za praćenje pulsa povezan sa mobilnim telefonom Nešovića pokazao da je davao znake života skoro puna četiri sata i onda je, prema sumnjama, u njega ispaljeno više hitaca koji su bili fatalni.

Ovo pitanje je posebno bitno, ako su tačne sumnje koje se čuju u javnosti, a odnose se na to da je ubijeni Nešović navodno bio pod tajnom pratnjom policije. Ako je, dakle, to tačno, zašto onda zločin nije sprečen? Odnosno zašto neko izvan policije pod kontrolom Veselina Milića nije obavešten šta se dešava? Naravno, napominjemo ponovo, sa rezervom da nema potvrde da li je potonja žrtva bila pod istragom i tajnim praćenjem.

Ono što Nedeljnik može sa sigurnošću da objavi jeste da je osumnjičeni Saša Vuković Boske bio na takozvanim merama Posebnog odeljenja Višeg suda u Beogradu za organizovani kriminal. To smo saznali iz dokumenata u koje smo imali uvid, a koji su prosledeni sudiji za prethodni postupak. U njima se navodi da je za praćenjem komunikacije Vukovića, prvoosumnjičenog u ovom predmetu, bila izdata Naredba suda pod oznakom: „Pov.Po.br. 230-199/26“.

Ono što nismo uspeali do kraja da saznamo odnosi se na detalj da li se ova naredba odnosi samo na mere prisluškivanja ili je njome obuhvaćena i mera tajnog praćenja. Ako jeste bila i mera praćenja, onda je takođe pitanje ko je sprečio da se osumnjičeni iste večeri uhapse, a Nešovićev život spase.

Najveća nepoznanica i dalje se odnosi na to šta se kobne večeri tačno dogodilo u restoranu „27“. Zna se da je Veselin Milić pozvao Nešovića da dođe u restoran te večeri u 22.20 časova i da mu se Nešović pravdao da „nije pričao ništa loše o njemu“. Zna se i da je Nešović „uznemiren“ izašao iz kuće bez ličnog obezbeđe-

nja koje je angažovao nakon što je preživeo pokušaj atentata pre četiri meseca.

Takođe zna se da je primetio vozilo Vukovića Bosketa ispred lokala, da je odlučio da ne uđe na sastanak, ali da ga je onda Vuković pozvao da se vrati i da je Milić onda dobacio u razgovoru: „Ovo ti je jedina šansa da se vratiš“. To je u istrazi izjavio jedan od dvojice Nešovićevih prijatelja sa kojima se čuo te večeri.

Sve ostalo se ne zna, a vrlo je bitno da se sazna. Posebno o onim pitanjima koja bi mogla da otklone sumnju u nepristrasnost istrage.

A sumnju u iskrenost namere da se otkriju činjenice o slučaju unose upravo oni koji bi trebalo da pruže sve odgovore – Više javno tužilaštvo u Beogradu i njihov glavni tužilac Nenad Stefanović.

VJT i Stefanović zaista imaju zasluge što se osumnjičeni (do sada poznati) nalaze u pritvoru. Nisu na slobodi i to nije nebitno. Međutim, ono što izaziva zabri-

nutost javnosti jeste postupanje ove institucije koja je u prošlosti javno pokazivala lojalnost političkoj garnituri na vlasti.

U ovom konkretnom slučaju, desila se veoma indikativna stvar. VJT je pustilo nezvaničnu informaciju preko sebi lojalnih medija da je supruga ubijenog Nešovića saslušana u svojstvu oštećene (što jeste) i da je tom prilikom izjavila da „Veselin Milić nije pozvao njegov supruga da dođe na Senjak bez obezbeđenja“ (što nije uradila). Supruga oštećenog Nešovića – J. M. – odmah je demantovala ove tekstove preko svog Instagram naloga, otvorivši tako mogućnost za pitanje – koji je bio cilj plasiranja ove (dez)informacije?

Druga institucija koja ne daje odgovore na zabrinutost javnosti o vezama između državnih organa i organizovanog kriminala jeste upravo ona iz koje dolazi osumnjičeni Veselin Milić. To je, dakle, MUP Srbije.

Ono što Nedeljnik može sa sigurnošću da objavi jeste da je osumnjičeni Saša Vuković Boske bio na takozvanim merama Posebnog odeljenja Višeg suda u Beogradu za organizovani kriminal. To smo saznali iz dokumenata u koje smo imali uvid, a koji su prosledeni sudiji za prethodni postupak. U njima se navodi da je za praćenjem komunikacije Vukovića, prvoosumnjičenog u ovom predmetu, bila izdata Naredba suda pod oznakom: „Pov.Po.br. 230-199/26“

Ministar unutrašnjih poslova Ivica Dačić se prvi put pojavio u javnosti tek 12 dana nakon zločina na TV Prva, u nedelju 24. maja. Pre toga se oglašavao saopštenjima o svemu osim o onome što se dešava u njegovom dvorištu. Išao je na obuku budućih policajaca u Sremsku Kamenicu, osudio je privođenje srpskih direktora na Kosovu i Metohiji i izrazio saučešće povodom pogibije više desetina rudara u Kini. Ali nijednom se nije do te nedelje oglasio o slučaju „Senjak“. Čak ni MUP pod njegovom kontrolom ništa nije rekao o tom slučaju osim da je Veselin Milić smenjen sa pozicije načelnika beogradske policije.

Dačić se, dakle, ukazao javnosti konačno i rekao da su svi osumnjičeni uhapšeni „u rekordnom roku“. Upućeni ovu izjavu ocenjuju, pomalo maliciozno, kao „vrlo zanimljivu“, imajući u vidu da je prošlo 59 sati od zločina do hapšenja Veselina Milića, te se onda postavlja pitanje – šta je tu rekordno? Posebno ako je jedan od osumnjičenih bio pod merama?

Ali, bez obzira na to, Dačić je poslao i veoma zanimljivu političku poruku koja je gotovo prošla neopaženo, a koja bi mogla da ukaže na potencijalne pukotine u vladajućoj koaliciji između SNS i SPS.

Ministar je, citiramo, rekao da nije on postavio Veselina Milića na mesto načelnika beogradske policije, već da je on došao „iz miljea bivšeg direktora policije Milorada Veljovića koji je kadar Demokratske stranke (DS)“.

Dačić, naravno, netačno kaže da nije on postavio Milića jer je prosto postavljen na mesto načelnika beogradske policije 2013. godine kada je Dačić obavljao ne samo funkciju ministra unutrašnjih poslova, već je bio i premijer Srbije. Ali detalj o Miliću kao delu Veljovićevog okruženja je posebno indikativan.

Jer Dačić nije javno izgovorio, ali je to javna stvar – Veljović je aktuelni savetnik predsednika republike Aleksandra Vučića. Ko se seća da je i Milić jedno vreme bio savetnik Vučića mogao je sledstveno tome, a opet ne mora da bude tačno, da pretpostavi da Dačić ovo nije rekao slučajno.

Posebno ako se imaju u vidu priče koje dolaze iz Dačićevog okruženja, a koje govore da je ministar unutrašnjih poslova bio na zdravstvenim pregledima u inostranstvu, a da mu je navodno Vučić tražio da se vrati u zemlju ranije kako bi se pojavio na konferenciji za novinare u večeri nakon studentskog protesta na Slaviji i sutradan se oglasio o slučaju na Senjaku. U ovom trenutku, nemoguće je naći nezavisnu potvrdu (ne)tačnosti gradskih priča da li je Dačić ovom izjavom poslao poruku da neće da preuzima odgovornost za Milića.

U svakom slučaju, ubistvo na Senjaku nije samo krimi priča. To je zapravo politički događaj jer je svako od učesnika tu bio politički povezan sa vladajućim strukturama. I osumnjičeni Milić, i Vu-

ković Boske, i žrtva Nešović.

Ubijenog Nešovića opisali smo u tekstu iz prošlog broja kao čoveka koji ima „nerazjašnjen uticaj na Upravu Carina“. Ivan Ninić, dobro obavešteni beogradski advokat, izjavio je u „Utisku nedelje“ da se Nešović dovodi u vezu sa „paralelnom carinom koju je uspostavio Slavija Šokeza“, inače bivši predsednik Fudbalskog saveza Srbije i nekadašnji bliski saradnik i prijatelj Aleksandra Vučića.

Pozivajući se na svoje izvore u Službi za borbu protiv organizovanog kriminala (SBPOK), Ninić je izjavio da je Nešović u Šimanovcima imao, ali ne na svoje ime, carinski terminal.

Prvoosumnjičeni za zločin Saša Vuković Boske takođe se spominje kao vrlo blizak vladajućoj SNS. Ipak, o direktnim vezama nema zvaničnih potvrda, ali nezvaničnih priča ima napretek. Tako kažu da je „paša“ sa visokopozicioniranim naprednjakom, ali i da je osoba koja je isplaćivala navodno dnevnicu za Čacilend

U sistemu koji je uspostavila Srpska napredna stranka (SNS) od svog dolaska na vlast, teško je zamisliti da je neko ko nema veze sa njima mogao da dobije zakup tog terminala.

„Nova“ je takođe otkrila, pozivajući se na ranije istraživanje Centra za istraživačko novinarstvo (CINS), da je njegova nevenčana supruga – J. M. – spominjana kao jedan od organizatora „kol centra“ SNS iz kojeg su građani pozivani na telefon da provere da li su glasali za vladajuću stranku.

N1 je objavio snimak iz 2018. godine na kom se vidi kako Nešović preti građanima i kaže – „ja sam policija, ajde sklanjajte se“.

Prvoosumnjičeni za zločin Saša Vuković Boske takođe se spominje kao vrlo blizak vladajućoj SNS. Ipak, o direktnim vezama nema zvaničnih potvrda, ali nezvaničnih priča ima napretek. Tako kažu da je „paša“ sa visokopozicioniranim naprednjakom, ali i da je osoba koja je isplaćivala navodno dnevnicu za Čacilend.

Ono što je izvesno jeste da je imao povlašćen status u bezbednosnim strukturama, što se videlo u navodnom sličnom događaju kao u restoranu „27“ one veče-

ri kada je u Čacilendu organizovan doček takozvanih „kosovskih šetača“. Tog dana je navodno ispalio hitac iz pištolja u poznatom restoranu za vino i bifteke, ali da je policija to sakrila. Jedan od izvora Nedeljnika prenosi i svoja nezvanična saznanja da je Vuković bio „klastić“ sa Milićem u Sremskoj Kamenici.

Milić je svakako politička ličnost i kadar postojeće vlasti.

O tome najpre govori činjenica da je do imenovanja Milića za čelnika beogradske policije važilo pravilo da načelnik PU za Grad Beograd može da postane samo neko ko ima 20 godina iskustva u obavljanju policijskih dužnosti. Činjenica da je Milić postavljen kada je imao navršene 34 godine života dovoljno govori da niko nije mogao da preda dokument da je počeo da se bavi policijskim poslovima sa navršениh 14 godina života, već da je to bila politička odluka.

Kao potvrda te teze može se tumačiti da se u vreme dok je Milić obavljao funkciju prvog čoveka gradske policije promenio čak pet ministara i tri direktora policije. Teško da niko od te osmorice nije hteo da postavi svog čoveka na poziciju koja važi za treću najvažniju u MUP-u zbog broja zaposlenih policajaca i obima kriminala koji se dešava u glavnom gradu.

I na kraju krajeva, kada ga je jedan ministar – Nebojša Stefanović – smenio, nije mu trebalo dugo da nađe drugu poziciju. I to poziciju savetnika predsednika republike, posle čega je Stefanović smenjen, a on se vratio na mesto načelnika beogradske policije.

I zato je pitanje koga je Veselin Milić sve zvao od trenutka zločina, u utorak 12. maja oko 23 časa dok nije zvanično uhapšen u petak 15. maja u 10 časova. To je dakle razmak od ukupno 59 sati. Da li je zvao svoje nadređene? Na primer, direktora policije Dragana Vasiljevića i ministra unutrašnjih poslova Ivicu Dačića? Da li je zvao i neke čelnike Saveta za nacionalnu bezbednost i Biroa za koordinaciju službi bezbednosti?

Kad je državni vrh saznao za zločin? I zašto nisu odmah obavestili javnost?

Od odgovora na ova, ali i na mnoga druga pitanja videće se da li su MUP i tužilaštvo iskreni u svojim izjavama da „nema zaštićenih“. I da državni vrh zaista nema čega da se plaši, ako su svih ovih 14 godina postupali po zakonu. **N**

Nova kultura odnosa prema prirodi

Šta nam Dan biodiverziteta govori o društvu koje pokušava da obnovi vezu sa prirodom, obnavljajući prirodu

Volontiranje za prirodu danas sve više izlazi iz okvira klasičnog aktivizma i postaje deo savremene pop kulture. Nekada su ekološke akcije bile vezane uglavnom za stručnjake, planinare ili mali broj entuzijasta, dok danas učestvovanje u akcijama pošumljavanja, čišćenja reka ili obnove staništa postaje deo identiteta mlađih generacija, ali i urbane srednje klase.

Menja se i način razmišljanja političara – usvajanje Zakona o obnovi prirode Evropske unije predstavlja jedan od najvažnijih pomaka u savremenoj evropskoj ekološkoj politici. Njegova suština nije samo u zaštiti postojećih prirodnih područja, već u aktivnoj obnovi degradiranih ekosistema (šuma, reka, močvara, urbanih zelenih zona i poljoprivrednih površina). Evropska politika zaštite prirode na ovaj način se pomera od čuvanja preostalih fragmenata ka aktivnoj obnovi čitavih ekosistema i njihovom povratku u funkcionalno stanje.

Zakon o obnovi prirode EU zato nije samo regulatorni dokument, već i izraz promene paradigme: od pasivne zaštite ka aktivnoj obnovi, i od institucionalne odgovornosti ka širokoj društvenoj participaciji.

U eri društvenih mreža i kulture iskustva, volontiranje za prirodu dobija novu vidljivost. Fotografije sa akcija sadnje drveća, kampova u zaštićenim područjima ili rada na obnovi lokalnih zajednica više nisu samo dokumentacija rada nego postaju simbol određenog sistema vrednosti. Baš kao što su ranije status donosili odlazak na egzotična putovanja ili prisustvo velikim događajima, danas deo društvenog kapitala postaje i pokazivanje društvene odgovornosti i povezanosti sa prirodom.

Ali, iza te vidljivosti postoji i dublja promena. Savremena pop kultura poslednjih godina snažno je otvorila teme klimatskih promena, održivosti i mentalnog zdravlja. Generacije koje odrastaju uz svest o ekološkoj krizi traže konkretne načine da učestvuju u promenama, a volontiranje za prirodu nudi upravo to – osećaj smisla, za-

jedništva i direktnog delovanja. Ekološki kampovi i akcije postaju svojevrсни odgovor na digitalni zamor i osećaj društvene izolacije.

Motivisani dugogodišnjim radom sa volonterima, kao i radom na zaštiti i očuvanju biodiverziteta, Mladi istraživači Srbije su pre par godina uspostavili godišnju nagradu „Volonteri prirodi po meri“ čiji je cilj da promoviše značaj uključivanja volontera u aktivnosti zaštite i obnove prirode, da podstakne inicijative pojedinaca i organizovanih grupa, kao i da pokaže vrednosti volonterskog rada.

Ovogodišnja nagrada dodeljena je 22. maja, na Međunarodni dan biodiverziteta, Milošu Stanojeviću, volonteru prirodi po meri, koji je uspeo da transformiše individualni aktivizam u snažan pokret koji spaja sport, zaštitu prirode i medijsku edukaciju.

„Za mene je svaki dan, dan zaštite biodiverziteta, prirode i staništa. Zaokret je

moguć, zaokret je potreban i, ako se sa najmlađima družimo na ispravan način, ostvariv“, poručio je Stanojević, ističući da je briga o prirodi zapravo jednostavna ukoliko se na vreme razvijaju navike i odgovornost prema okruženju.

Tema ovogodišnjeg Međunarodnog dana biodiverziteta usmerena je na povezanost biodiverziteta i društvenog razvoja, naglašavajući da gubitak vrsta i staništa direktno utiče na ekonomsku stabilnost, javno zdravlje i kvalitet života ljudi. Za Mlade istraživače Srbije, koji ove godine obeležavaju jubilej od 50 godina postojanja, ovaj dan je podsetnik da priroda nije odvojeni „resurs“, već temelj svih društvenih sistema.

Nagrada „Volonteri prirodi po meri“ dodeljena je u okviru projekta „Dijalog, partnerstvo i volontiranje – za biodiverzitet!“ koji sprovode Mladi istraživači Srbije kroz regionalni projekat BOOST Balkans koji podržava AFD – Agence Française de Développement i sprovodi ALDA – European Association for Local Democracy – ALDA Balkans.

OD SLAVIJE DO PEKINGA

Izborna kampanja bez raspisanih izbora

Srpski režim nije dao najjasniji odgovor na pitanje – ako je takozvana obojena revolucija više puta pobeđena, šta je onda masovni skup na Slaviji? Znači li to da ipak još nije pobeđena do kraja, jer da jeste valjda više ne bi bilo ni fortifikacijskog „Ćacilenda“, ili na indirektan način režim, uprkos opskurnoj propagandi o „ustašama“, priznaje „blokadersku“ Srbiju kao legitimnu, odnosno ne više toliko nesistemsku

Piše Zoran
Panović
programski
direktor
Demostata

VUČIĆ JE GODINAMA MOGAO SAM DA VLADA, I BEZ DAČIĆEVIH SOCIJALISTA. TEK BEZ ONE BORANIJE, ŠTO VIŠE ODLAŽE IZBORE, KUPUJE VREME ALI I POJAČAVA OSEĆAJ UZURPIRANOSTI I NELEGITIMNOSTI. REŽIM JE SOLIDNO KONSOLIDOVAO SVOJE PRISTALICE I „OSLOBODIO IH STRAHA“, ALI JE ISTOVREMENO DOSTIGAO MAKSIMUM SVOG KOALICIONOG KAPACITETA. PROŠLO JE VREME KAD MU NIJE TREBAO SPS. SAD MU TREBA ČAK I OVAKAV

Na predstojeći Petrovdan (12. jul) biće tradicionalnih vašara u Sirogojnu, Obrenovcu, Topoli, Negotinu, Valjevskoj Kamenici, ali neće biti petrovdanskih izbora. One prave jabuke „petrovače“ odavno je teško naći. Na volšeban način, Vučić je 12. jul bio markirao kao potencijalni datum izbora. Sad je najiščekivanije izborne u oprobanom maniru najave opciono prebacio na jesen. U stvari, krajem aprila predsednik Srbije je rekao – ili 12. jula ili u periodu od oktobra do kraja novembra. Pre neki dan je bio valjda precizniji – izbori će biti krajem septembra, ili do polovine novembra.

Kampanja se nastavlja kao da su izbori već raspisani. Opozicioni skup na Slaviji na koji su pozvali studenti u prošlu subotu bio je pravi izborni, masovni mobilizacijski miting samopotvrđivanja. Ni proevropske opozicione partije u koordinacijama, ni takozvana autentična (opoziciona) desnica, nemaju potencijal da organizuju ovakav skup, što ne znači da njihovi pripadnici nisu bili na Slaviji. Famosni studentski Memorandum o Kosovu nije pokazao potencijal raskola, već je pre bio uspela provokacija. Gotovo „konceptualna“. Uostalom, ne bira se između Kosova ili EU, između nekakvog „desnog centra“ ili „proevropske levice“, već se u Srbiji bira između višepartijskog ili jednopartijskog sistema. Kao što će i predstojeći izbori biti i svojevrsni referendum o devedesetim godinama prošlog veka. U koje su sadašnji studenti retroaktivno uključeni. Ali, pod uslovom da „državni razlog“ dozvoli da izbora bude (čak i kad im je i krajnji zakonski rok).

Bitna je prošlost i njena percepcija. U odocnelom obraćanju ministar policije i predsednik SPS Ivica Dačić je rekao: „O socijalizmu se priča svašta, ali to u njemu nije bilo moguće, tad je bila najveća sramota da neko ne ide u vojsku, a kamoli da se bavi neki šef policije kriminalom, ili da sedi sa kriminalcima, to bi bila najveća sramota, roditelji bi ga se odrekli“, rekao je Dačić. Nije rekao „u vreme Tita“, već socijalizma. Da, u socijalizmu je možda bila sramota da se neki šef policije bavi kriminalom, naglasio je Dačić valj-

da pokušavajući da povuče moralni kontinuitet svoje partije sa tim vremenom, ali već devedesetih godina kad više valjda nije bilo takvog socijalizma, nije više bilo nenormalno, čak ni sramota da se i neki istaknutiji policajci bave kriminalom. A to je vreme vlasti Miloševićeve a sad Dačićeve SPS. I gde je u Dačićevoj logici Crkva. Ako ona od poznih osamdesetih otvoreno kreće u duhovnu obnovu srpskog društva i naroda od pošasti titizma, kako je posle toliko godina obnove ono (društvo) moralnije bilo u doba socijalizma (Tita) nego sad?

Iako Srbija ima policiju, sad kao da dobija i „miliciju“. Što već nema veze sa socijalizmom iako se tada policija tako zvala.

Famosni studentski Memorandum o Kosovu nije pokazao potencijal raskola, već je pre bio uspela provokacija

I taj period socijalizma je nijansiran i prilično kontekstualizovan. Mogu se nakon smrti Tita faze jedne zemlje u odumiranju gledati i kroz ličnosti, metode i mandate tri šefa policije (tada je to bila narodna milicija), odnosno funkcije koja se zvala savezni sekretar za unutrašnje poslove SFRJ: Franja Herljevića (1974–1982), Staneta Dolanca (1982–1984) i Dobroslava Ćulafića Tora (1984–1989).

No dobro, Dačić kaže i da je „Veselin Milić iz miljea bivšeg direktora policije Veljovića kojeg je postavila Demokratska stranka“. Po toj logici će još ispasti da je Milić deo neke „duboke države“ koju kontroliše „Demokratska stranka“.

U poređenju sa propagandnom rela-

tivizacijom, kriznim „pi-arom“ i pseudokontinuitetima, postoje i realni kontinuiteti. Nije sve takozvana nulta tačka. Peking je takav. Vučić je ovonedeljnom posetom Kini potvrdio oprobani metod da spektakularizacijom spoljne politike kompenzuje deficite u unutrašnjoj. Što ne znači da od toga nekad i Srbija nema koristi. Efektni kadrovi iz Pekinga poslužili su i kao mizanscen za saniranje masovnog opozicionog skupa na beogradskoj Slaviji. Što ne znači da i neka buduća vlast neće koristiti odnose koje je Vučić razvio sa Kinom. Ali i nastavio kontinuitet sa Borisom Tadićem, jer po Dačićevoj logici i ova poseta Vučića Peking u osnovi ima u Tadićevom geopolitičkom miljeu.

Avgusta 2009. tadašnji predsednik Srbije Boris Tadić izjavio je u Pekingu da će potpisivanjem Sporazuma o strateškoj saradnji Kina postati ključni partner Srbije u Aziji. I pozvao kineske kompanije da ulazu u Srbiju. Tadić je rekao da strateško partnerstvo Srbije i Kine proističe iz dugogodišnjeg prijateljstva dve zemlje i da je ono, između ostalog, zasnovano na principijelnom stavu Srbije o „jednoj Kini“ i na podršci koju Peking daje naporima Beograda da mirnim putem i poštujući međunarodno pravo, brani integritet na Kosovu. I onda Tadićeva poenta: „Posebno želim da naglasim da je Srbija u proteklim godinama imala tri stuba spoljne politike – Brisel, Vašington i Moskvu. Sada mogu sa izrazitim zadovoljstvom da potvrdim da je Srbija dobila i svoj četvrti oslonac – Peking.“ Ovim rečima teško da bi Vučić dodao i zarez.

Ali prošla su vremena kad je Vučić kao premijer zvao bivšeg gradonačelnika Beograda Dragana Đilasa, decembra 2014. na otvaranje „Pupinovog mosta“. Jer „ono što su oni počeli mi smo završili“, kazao je tada Vučić i zahvalio prethodnoj vladi Srbije i bivšem gradonačelniku Đilas na doprinosu za izgradnju ovog mosta. Mislite li da kad stignu „rafa-li“, a Vučić na primer ne bude premijer, da će neka buduća vlast zvati Vučića na aerodrom u Batajnici? Lepi maniri brzo su se izgubili. Avgusta 2019. Vučić nije zvao Velimira Ilića na svečano otvaranje auto-puta „Miloš Veliki“ iako je Ilić bio jedan od najvećih zagovornika izgradnje tog puta i mnogo je učinio na tom planu.

Tako da ni danas nema previše podsećanja na Tadićevu kinesku politiku. Iako se Tadić i kad nije bio predsednik znao naći na usluzi državi.

U poređenjima postoje bitne razlike. Tadić je bio impresioniran privrednim i geopolitičkim potencijalima Kine, ali u Komunističkoj partiji Kine, za razliku od Vučića, nije video jedan od poželjnih modela ustrojstva partije koju on vodi. Niti je Tadić slao kadrove na obuku u KP Kine. Ne umanjujući značaj Vučićeve posete Kini i njenom predsedniku Si Đinpingu, njeno predstavljanje u režimskim medijima je napadno titoističko i u funkciji jačanja Vučićevog kulta ličnosti. Ma koliko da je bio narcisoidan, Tadić nije imao tu karakteristiku. Činjenica da je Si doživotni predsednik Kine takođe je nešto što ne može a da ne impresionira srpski režim i njegovog vođu.

Kult ličnosti i snaga partije. Bez balasta višepartizma. I tu postoji bitna razlika: da je bio raspisan referendum „da li se slažete da se Tadić ili Koštunica proglase za doživotnog predsednika“, naravno da bi Vučić i radikali tada kao opozicija bili protiv, ali bi protiv bila i ogromna većina članova DS i DSS. Da li bi hipotetički danas u lojalističko-zavetničkoj avangardi i širokim masama SNS, takozvanoj „bazi“ – kako su to komunisti zvali – predlog da Vučić bude doživotni predsednik bio većinski odbačen? Koincidencija je da je Vučić svoj trijumf u Pekingu imao u prošli ponedeljak – baš na 25. maj – dan koji je u SFRJ pompezno obeležavan kao Titov rođendan, odnosno „Dan mladosti“.

U vreme uspona Slobodana Miloševića poznih osamdesetih nije bio dominantan društveni stav da nama ne treba kult ličnosti kao takav, već je bilo pitanje ko će nama da kompenzuje odsustvo Tita, ko će da popuni prazninu i zadovolji potrebu naroda za vođom i njegovim kultom, pa se Srbijom orilo „Sad se narod pita, ko će nama da zameni Tita“. Odgovor je bio Sloba, odnosno Sloboda koja se piše sa N – Sloboda(N), dakle. I ta potreba ostala je do danas.

Sećam se kad je slovenačka omladina počela da se sprda sa nošenjem Štafete mladosti mrtvom Titu, da je neki omladinski rukovodilac u Titovom Užiču, a nije Žarko Jokanović, došao u našu školu i rekao – „ne moraju oni da je nose, mi ćemo je nositi dok smo živi“. Štafeta mladosti je krenula iz Srbije, iz Kra-

Opozicioni skup na Slaviji na koji su pozvali studenti u prošlu subotu bio je pravi izborni, masovni mobilizacijski miting samopotvrđivanja. Ni proevropske opozicione partije u koordinacijama, ni takozvana autentična (opoziciona) desnica, nemaju potencijal da organizuju ovakav skup, što ne znači da njihovi pripadnici nisu bili na Slaviji

gujevca 1945, a Broz je (tako su ga zvali antikomunisti) ritual preuzeo od kralja Aleksandra ujedinitelja. Dobro, sad mladi zavetnici Vučiću ne bi predavali „štafetu“ na stadionu „JNA“ već sutra na „Nacionalnom stadionu“ u Surčinu. U ciničnim aluzijama na Kinu, i „Čacilend“ je neka vrsta Vučićevog distopijskog „zabranjenog grada“ koji još samo treba da precizno utvrdi koja mu je krsna slava i na koje „crveno slovo“ mu je vašar.

Šalu na stranu, imaju naprednjaci raste-gljiv partijski portfolio – od Šešeljevih radikala do Hrišćansko-demokratske unije (CDU) Angele Merkel i Ursule fon der Lajem, od KP Kine do LDP-a. SNS je i banka matičnih ćelija srpskog višepartizma: Tu je genetski materijal i SRS i SPS, DS, DSS, SPO, G17, LDP... Odavno su mutirali stabilokratski model DPS Mila Đukanovića, probaće da se pokažu otpornijim od Orbánovog Fidesa, umeju da prave sinte-

ze JUL-a i Zbora, da budu na „evropskom putu“, a bliski Putinovoj Jedininstvenoj Rusiji. Sve je opet u kontekstima. Nemačka podrška Vučiću je relativno promenjiva ali konstantna. Međutim, jedno je podrška koju je dobijao od Angele Merkel u svojoj relativno liberalnoj fazi, a drugo kad podršku dobija od Ursule fon der Lajem u svojoj reakcionarnoj fazi. Kad nemački kancelar Merc vidi Zapadni Balkan u statusu „posmatrača“ u EU, od ciničnog a obaveštenog sagovornika možete čuti da to ima političku težinu kao status posmatrača u Pokretu nesvrstanih.

U kontekstu skupa na Slaviji obratila se „blokaderima“ i predsednica Skupštine Srbije Ana Brnabić: „Je l' vam se ne sviđa Srbija? Idite, evo, Hrvatska ima otvorena vrata“, istakla je ona i izrazila je uverenje da je strateški interes Srbije da Aleksandar Vučić što duže bude na čelu Srbije. Što valjda ne bi trebalo da bude interes HDZ. Plenković odgovara „ako je lakše otužiti Hrvatsku, dobro“.

Tamo negde 2016. Plenkovićev HDZ je podržao prijem SNS u Evropsku narodnu partiju (EPP), a sad kad Hrvatska valjda ruši Srbiju, HDZ ne insistira da se SNS isključi iz EPP. Tamo juna 2017. kad je Vučić dalekovido odlučio da premijerski mandat dodeli Ani Brnabić, hrvatski mediji su emitovali prilog sa otoka Krka gde su u njenu čast njene poznanice iz srca zapevale – „A oj, Ano, joj Anice, ne na kišu, ne na kišu bez kabanice“. Iz te perspektive teško je bilo zamisliti Anu Brnabić u mizanscenu „Čacilenda“. Te 2017. zagrebački „Globus“ je imao veliki tekst

o njoj kao liberalnom, gotovo senzacionalnom, rešenju. Na stereotipne kritike iz Hrvatske da srpsko društvo recidivira na propalim politikama, izbor Ane Brnabić za premijerku omogućio je Nebojši Krstiću da poentira u hrvatskim medijima kontrapitanjem – da li je hrvatsko društvo spremno za premijera koji je Srbin i gej? Pogrešili su grdno svi koji su 2017. pomislili da je Ana samo još jedna Vučićeva marketinška fora i da će je brzo izgustirati. I ona se velikim trudom dokazala, prošla inicijaciju. Čik sad da neka iz vlasti zakoluta očima iza Aninih leđa dok ona govori, kako se nekad nesmotreno ponašala Zorana Mihajlović.

Jeste hrvatski premijer Plenković septembra 2025. na Bledskom strateškom forumu upozorio na „surovu političku stvarnost“ Zapadnog Balkana, maliciozno istakavši da je „Srbija na rubu građanskog rata“. Ali imao je Plenković i suptilnijih izjava – na primer onu s početka ove godine povodom očekivanja da hrvatski (da li i „ustaški“?) „Janaf“ (Jadranski naftovod) i dalje snabdeva Srbiju, „jer želimo i ekonomsku i energetske stabilnost našeg suseda, što srpske vlasti znaju“. Obavešteni o stanju u vlasti mi kažu da zaista znaju. Što ne znači da bi sutra i neko umesto Vučića na čelu Srbije mogao da ispoštuje zahteve foto-robotu srpskog predsednika koji bi ispunio Plenkovićeve i hrvatske uslove za zvaničnu posetu Jasenovcu.

Kad su u februaru ove godine „Reporteri bez granica“ uputili poziv predsedniku Vučiću da se distancira od hajke na Vera na Matića ističući da je Matić „meta koordinisane kampanje klevetanja posebno jakog intenziteta, čak i za Srbiju“, delovalo je nadrealno podsećanje da je novembra 2020, Matić bio specijalni izaslanik predsednika Srbije u Ovcari. Ispred spomen-obeležja on je i kleknuo i posle izjavio da je to bio njegov lični čin za koji je dobio i podršku predsednika.

Srpski režim nije dao najjasniji odgovor na pitanje – ako je takozvana obojena revolucija više puta pobeđena, šta je onda masovni skup na Slaviji? Znači li to da ipak još nije pobeđena do kraja, jer da jeste valjda više ne bi bilo ni fortifikacionog „Ćacilenda“, ili na indirektnan način režim, uprkos opskurnoj propagandi o „ustašama“, priznaje „blokadersku“ Srbiju kao legitimnu, odnosno ne više toliko nesistemske?

Kroz narativ o „obojenoj revoluciji“, vlast pokušava da retroaktivno sve proteste protiv Miloševićevog režima predstavi kao slične. Borba za priznavanje izbornih rezultata je rušenje države. U jeku protesta protiv izborne krađe u decembru 1996. predsednik Skupštine Srbije, miloševićevac Dragan Tomić tvrdi da su demonstracije „rušilačke sa svim odlikama profašističkih grupacija i ideologija“. S druge strane, Tomić nudi „put prosperiteta“. Jugoslovenska levica (JUL) Mire Marković i Ljubiše Ristića za iste demonstracije tvrdi da su „terorističke“ i da „štete ugledu zemlje“. Nisu pominjali „obojevu revoluciju“ jer tada taj pojam nije ni postojao.

Ne umanjujući značaj Vučićeve posete Kini i njenom predsedniku Si Đinpingu, njeno predstavljanje u režimskim medijima je napadno titoističko i u funkciji jačanja Vučićevog kulta ličnosti. Činjenica da je Si doživotni predsednik Kine takođe je nešto što ne može a da ne impresionira srpski režim i njegovog vođu

Vučić još nije stigao da napiše i objavi knjigu o tome kako je pobeđio „obojevu revoluciju“ koja već u najavi ima potencijal bestselera. Dok ona ne izađe, možda će se pojaviti knjiga – kolekcija, best off, Vučićevih autorskih tekstova. Što je jako bitno za razumevanje karaktera vlasti i samopoimanje lidera. Svaki urednik tu bi sigurno uvrstio i nedavni autorski tekst srpskog predsednika za „Foks njuz“ pod naslovom „Evropa demonizuje Trampa, ali mi u Srbiji vidimo prijatelja“. Vučić između ostalog govori kako je primetio da u Srbiji vlada „otvoreno oduševljenje liderstvom Donalda Trampa“.

Tekst je taktički snishodljiv, logično u nastojanju da se i Srbija i Vučić ukrcaju u američku strategiju „korisnog partnerstva“, ali sigurno da srpski predsednik zna, ali to naravno neće napisati, da je javno mnjenje u Srbiji većinski uz Iran u ratu protiv SAD i Izraela, i da jeste za Trampa samo u onoj meri u kojoj Tramp može da saraduje sa Putinom koji je neprikosnoveno najpopularniji u Srbiji, i samo mu podrška donekle stagnira kad

se odugovlači u Ukrajini. Čim Rusija intenzivira ratne napore, popularnost više ne stagnira.

Milošević jeste bio čovek visoke harizmatičke snage (Desanka Maksimović), ali za razliku od Vučića, Milošević od 1992. više ne može da vlada sam, i nakon devetomartovskih demonstracija 1991. i Vidovdanskog sabora 1992. nikad više nije povratio snagu „antibirokratske revolucije“, čiji su trijumfi bili masovni miting 19. novembra 1988. na beogradskom Ušću i onaj na Vidovdan 1989. Vučić je godinama mogao sam da vlada, i bez Dačićevih socijalista. Tek bez one boranije. Što više odlaže izbore, kupuje vreme ali i pojačava osećaj uzurpiranosti i nelegitimnosti. Režim je solidno konsolidovao svoje pristalice i „oslobodio ih straha“, ali je istovremeno dostigao maksimum svog koalicionog kapaciteta. Prošlo je vreme kad mu nije trebao SPS. Sad mu treba čak i ovakav. Sudeći po istraživanjima javnog mnjenja, ovoj vlasti treba još novih partnera. Može li se iscediti iz koalicionog kapaciteta još nešto sem suve drenovine a što je metafora koju je poslednji jednopartijski premijer Srbije Stanko Radmilović upotrebio da bi prikazao jaz u srpskoj privredi i društvu.

Ako bi se odlučio za knjigu-zbirku autorskih tekstova, vođa druge antibirokratske revolucije, dobio bi svoje „Godine rasplesa“ kako se zove knjiga – zbirka referata i govora vođe prve antibirokratske revolucije Slobodana Miloševića. Knjigu niko ne doštampava, ali se može naći na buvljacima. Recenzenti su pesnikinja Desanka Maksimović i akademik Kosta Mihajlović. Citiramo deo iz recenzije Desanke Maksimović: „Svojim govorima u mnogim ljudima je probudio potrebu da se bore, prenuo u njima uspravno rodoljublje, zanemarene dužnosti, naročito se često vraćajući na decu, na našu odgovornost da joj zemlju ostavimo slobodnom i bezbednom, da naše mlade ne ostavimo slepim kod očiju. Milošević svom dušom želi da nam narod ne bude preveden žedan preko vode, neuk pored nauke, sirot pored bogatog tla, pored tolikog napretka u Evropi, da ne očama zaostao.“

Pa zar bi neko bolje, inspirativnije, napisao recenziju i za Vučićevu knjigu, pogodio suštinu njegovog bavljenja politikom, ako se on odluči da ima recenzenta, i bilo bi interesantno na koga bi pao izbor kao uvodničara. **N**

Kako su studenti u jednom danu SRUŠILI DVE KLETVE

Studentska lista postala je ugaoni kamen srpske politike, niko sa sigurnošću ne zna ko je na njoj i šta će ona da predstavlja, ali je ovim protestom – svojevrsnim nultim protestom predizborne kampanje – demonstrirana politička snaga koju je teško bilo prevideti. Bilo je i tumačenja da su na ovom protestu predstavljene osnovne ideje programa buduće studentske liste. I da bi ovaj protest mogao da se tumači kao prvi korak u kom se traži podrška „za“ nešto, a ne „protiv“ nečega

Istraživala Milana Milošević, piše Veljko Miladinović

Studentski pokret je 23. maja na Slaviji jednim udarcem razbio dve opozicione kletve koje su se utkale u političku kulturu savremenog srpskog višepartizma: jedna je da veliki protesti nemaju reprizu, a druga je da nijedan protest (okej, osim jednog) ne može da preživi leto.

Vratimo se samo na trenutak u 1992. godinu, u martu je – godinu dana posle mitskog 9. marta, opozicija organizovala reprizu koja se ukazala prilično na liniji one istorije koja se ponavlja kao farsa, da bi nekoliko meseci kasnije, studenti pokrenuli talas protesta (blokada Rektorata i okolnih fakulteta – slobodne studentske teritorije) koji su, pored ostalog, uveli u „tradiciju“ i protestne šetnje – pokrenuli su neverovatnu energiju bunta koju su održavali do juna sa idejom da se od jeseni krene ponovo. Mislili su to i „oni“ studenti 1968. u junskim gibanjima, ali se jesenja obnova protesta prosto nije dešavala. Izduvao bi se, što kažu, balon.

Ovaj studentski balon se nije izduvao.

Ovi današnji studenti su ponovili protest od Vidovdana prošle godine, i ispostavilo se ne samo da je protest bio jednako uspešan – u smislu „energije“ i snage da se izvedu ljudi na ulice – već verovatno i još efektivniji, a pritom se i praktično dokazalo da je studentski bunt preživeo ne samo leto nego i očigledno sva četiri godišnja doba, da su zavrteli novi krug i da se njihov protest u novoj iteraciji definitivno ne ukazuje kao farsa.

Bes, solidarnost i autogolovi

KAKO SU STUDENTI OČUVALI „ENERGIJU“

Ne bi za studentski pokret, ni da je bilo znatno manje ljudi, to bio poraz, jer su proteklih meseci borbu ionako, suštinski, preneli sa ulice na predizborni kalendar. Studentska lista je postala ugaoni kamen srpske politike, niko sa sigurnošću ne zna ko je na njoj i šta će ona da predstavlja, ali je ovim protestom – svojevrsnim nultim protestom predizborne kampanje – demonstrirana politička snaga koju je teško bilo prevideti.

Energija na protestima, kako kaže Zoran Stojiljković, profesor FPN u penziji, zavisi od osećaja i uverenja ljudi da oni lično treba da se angažuju.

„Ako imate osećaj besa zato što vam

STUDENTI SU JOŠ RANIJE
KANDIDOVALI NEŠTO ŠTO ĆE
SE ISPOSTAVITI, NA PRIMER,
TEK POLA GODINE KASNIJE KAO
DOBITNA PORUKA NA IZBORIMA U
MAĐARSKOJ. STUDENTI SU IZAŠLI
SA PRVA DVA SVOJA IZBORNA
ZAHTEVA, ODNOSNO DELA SVOG
PROGRAMA – JEDAN JE OBRAČUN
SA KORUPCIJOM, A DRUGI JE
ISPITIVANJE POREKLA IMOVINE. TO
SU PORUKE KOJE NE DELE GRAĐANE

Cvijetin Milivojević, analitičar

se nešto dešava, a niste vi krivi za to, i ako istovremeno imate osećaj ponosa i uverenja da i vi, i drugi ljudi koji dele sa vama solidarno neku poruku, možete da se izborite za promene, onda praktično imate aktera koji vam uliva poverenje, onda je ta energija očuvana“, kaže on.

Analitičar Cvijetin Milivojević kaže da se protestna energija održala tako dugo pre svega jer je „vlast sama sebi zabijala nove i nove autogolove“.

„Umesto da vlast traži izlaz i mirno, demokratsko rešenje za izlazak iz najozbiljnije društvene krize koja u Srbiji postoji posle 2000. godine, ona je zapravo tražila izlaz koji je protivan volji većine građana Srbije. Tako da vlast nije krenula od petog maja – i zahteva za raspisivanjem izbora – prošle godine ka nekakvim, makar malo demokratskijim izborima, nego je krenula u protivnapad. Ona je faktički krenula u cementiranje sopstvene autokratije“, kaže Milivojević.

I da Arhiv javnih skupova nije procenio da je skup na Slaviji 23. maja bio jedan od najvećih studentskih protesta do sada (180.000 do 200.000), moglo bi da se govori o jednoj, manjoj ili većoj, ali svakako značajnoj studentskoj pobjedi. Jer, kako god to zvučalo, brojke su ovde bile najmanje važne. Njima se ionako masovno manipuliše, pa su oni koji se informišu isključivo preko medija naklonjenih vlastima mogli da čuju da je bilo maksimum 34.000 ljudi, koliko su zvanične policijske procene (i još trista pride, jer oni „u glavu“ broje).

Najvažnije, ovog puta, bile su slike. I osećaj da je energija i dalje prisutna.

Bio je to i protest visokog rizika za studente, pre svega zbog mogućnosti da je protestna energija zaista splasnula.

Profesor FPN Dušan Vučićević kaže da je malo i iznenađen; da je očekivao veliki broj ljudi, ali „ne baš ovoliko veliki broj ljudi“.

„Ovo je prvi put bio skup na kome nisu bila prevelika očekivanja od toga šta će se dešavati nakon skupa, pa deluje kao jedna puzzle u ovoj izbornoj kampanji koja će uslediti. Onda i iz tog ugla verovatno treba tražiti i potvrdu onoga što vidimo u istraživanjima, a to je da studentskom pokretu podrška ne pada. I da od Vidovdanskog skupa do ovog juče zapravo negde broj ljudi koji je spreman da izađe na ulicu nije opao“, kaže Vučićević.

„Za, ne protiv“

IGRICA JE PREŠLA NA SLEDEĆI NIVO

Sa bine za govornike se pored svega ostalog – a to je bila kolekcija „catch all“ poruka – mogla čuti od jedne studentkinje i poruka da studentski zahtevi nisu ispunjeni, što se i znalo, ali da to „više nisu samo studentski zahtevi, nego zahtevi pobunjenog naroda“. Ako ste se u nekom trenutku osetili kao da se nalazimo u igrici koju „ovi klinici“ igraju, onda je „studentska igrica“ prešla na novi nivo. I ovu igru više ne igra sama.

Komunikacije poruka koje idu u etar od studentskog pokreta takođe su pokazale otpornost i izdržljivost koja nadilazi inerciju studentskog bunta od proleća prošle godine.

Brendiranje slogana „Studenti pobeđuju“ u paru sa gerila kampanjom prelepljivanja naprednjačkih nalepnica „Srbija pobeđuje“, prethodnih dana je dobilo i digitalnu verziju (Google oglasi sa pozivom na protest koji su se pojavljivali na sajtovima medija naklonjenim vlastima), što je studentima u ovoj igrici osvojilo makar još jedan poen. A definitivno je da su protestom dobili ekstra (politički) život.

Bilo je desetoro govornika sa pokrivanjem širokog spektra tema: kulture, poljoprivrede, pravosuđa, zdravstva i prava radnika. Pričalo se i o Crkvi...

A bilo je i tumačenja da su na ovom protestu predstavljene osnovne ideje programa buduće studentske liste. I da bi ovaj protest mogao da se tumači kao prvi korak u kom se traži podrška „za“ nešto, a ne „protiv“ nečega.

„To je važno. Ja pamtim proteste još iz osamdesetih i devedesetih godina, i ne mogu više da prihvatim to da je važno samo da se vlast promeni, pa ćemo se već nekako snaći. Jer svaki put se sve vrati na početak“, kaže Zoran Stojiljković. „Neophodno je imati ideju šta će biti dan i godinu posle toga. Uz energiju mora da postoji i odgovarajuća strategija. Izlazna, odnosno izborna strategija se ipak u nenasilnim promenama završi uglavnom tom kombinacijom pritiska

AKO IMATE OSEĆAJ BESA ZATO ŠTO VAM SE NEŠTO DEŠAVA, A NISTE VI KRIVI ZA TO, I AKO ISTOVREMENO IMATE OSEĆAJ PONOSA I UVERENJA DA I VI, I DRUGI LJUDI KOJI DELE SA VAMA SOLIDARNO NEKU PORUKU, MOŽETE DA SE IZBORITE ZA PROMENE, ONDA PRAKTIČNO IMATE AKTERA KOJI VAM ULIVA POVERENJE, ONDA JE TA ENERGIJA OČUVANA

**Zoran Stojiljković,
profesor FPN u penziji**

– protesta, blokada i izborne realne alternative koja je dobitna. I zato je važno znati za šta se zalažemo, gde je alternativa superiornija od onih koji su već na vlasti i da li ljudi koji se kandiduju imaju te kapacitete. Za mene je najvažniji program. Sa zadovoljstvom sam video da se delio letak gde se govori o sedam stvari postojećeg lošeg stanja i sedam istih područja i planova za promene kad su u pitanju radnici i sindikati. Pre toga su studenti zajedno sa sindikatima napravili predlog novog zakona o radu i zakona o štrajku. Onda je taj tip organizacije poput sindikata, gde su uključivi i oni koji nisu zainteresovani za politiku, u situaciji da kaže: ‘Hajde da vidimo, evo ovo je lepa ponuda, sviđa nam se, a šta nudi druga strana?’ Neka se to ponudi i penzionerima, ljudima u medijima, ženama, mladima, svim diskriminisani-

ma, pa da vidimo...“

Profesori, radnici, seljaci...

ŠTA JE TO STUDENTSKI KEČ-OL

Cvijetin Milivojević kaže da jedino keč-ol lista može da pobedi listu Aleksandra Vučića zato što „Vučić četrnaest godina izlazi sa keč-ol listom“.

„Ne može pobediti nijedna ideološka, stranačka ni bilo koja lista bez obzira što ja kao svaki čovek imam neke svoje ideološke simpatije. Čak ni imena i prezimena nisu više previše bitna. Bitno je da ima za svakog po nešto. Kao što Vučić na svojoj listi ima – evo sad na izborima u Kuli, od Šešeljevih radikala do Saveza vođovanskih Mađara, Usame Zukorlića, nekih ekstremnih srpskih nacionalista, levičara i desničara. Videlo se prošle godine da je bilo govornika koji nisu prijali evrofanatičnom uhu, ali je bilo i onih koji nisu prijali ovom takozvanom rodoljubivom uhu. Ali to je, po meni, jedina šansa da Srbija faktički krene napred.“

Studenti su još ranije kandidovali nešto što će se ispostaviti, na primer, tek pola godine kasnije kao dobitna poruka na izborima u Mađarskoj. Studenti su izašli sa prva dva svoja izborna zahteva, odnosno dela svog programa – jedan je obračun sa korupcijom, a drugi je ispitivanje porekla imovine. To su poruke koje ne dele građane. Čak i deo građana koji su glasali za vlast može da na neki način podrži te poruke, osim ako lično nije umešan u korupciju ili na ilegalan način došao do imovine“, kaže Milivojević.

On ističe da je „treća bitna stvar“ to što sve vreme faktički lebdi glavna poruka, a to je: „Ne treba nam samo promena režima, promena vlasti. Nama je neophodna promena sistema.“

„I tu se već sada mogu pronaći ne samo oni koji su podržavaoci potencijalne studentske liste odnosno studentskog pokreta, nego čak i predstavnici opozicionih stranaka, odnosno glasači opozicionih stranaka, koji naravno iz svojih pomalo egoističnih razloga sve ovo vreme kalkuliraju da l' su za izbore sad ili su malo kasnije“, kaže Milivojević.

Zoran Stojiljković kaže da je na protestu „očuvan izlazak iz socijalnog zabrana“, jer su svi protesti do sada bili protesti uglavnom urbane, srednje obrazovane i uglavnom mlađe populacije.

„Ovde su govorili i predstavnici radnika i seljaka, što je jako važno. Bilo je govora univerzitetskih profesora i akademika. Pazite, ovde može da se pobedi samo ulazeći u mejnstrim. A mejnstrim podrazumeva i koketiranje sa nacionalnim protekcionizmom. Ne možete bez toga ako znate da vam većina građana nije za sankcije Rusiji i nije za ulazak u EU ako je cena Kosovo. Znači, morate nešto da kažete suvislo. Da ćete poći od Ustava, a da ćete pregovarati i da ćete javno pregovarati.“

Kada je reč o Memorandumu o Kosovu koji je prethodio protestu, a za koji se dalo tumačiti da može da bude sporan određenom delu podržavaoca studentske liste, Milivojević kaže:

„To je stvar koja je prošla sa malo gledanja popreko i iz evrofanatičnog dela opozicije, nažalost, i iz ovog takozvanog rodoljubivog dela opozicije – taj Memorandum o Kosovu. Dakle, on ništa spektakularno ne otkriva, ali daje vrlo jasnu poruku: poštovanje Ustava i zakona. Dok je Ustav takav kakav je, ima da se poštuje. Ako u Ustavu piše da je Koso-

vo deo Srbije, onda je ono deo Srbije sve dok se ne promeni Ustav. Na kraju krajeva, mi imamo, dobar uzor, možemo ga dati upravo ovim Albancima iz Prištine. Oni ne formiraju ZSO zato što prema Ustavu Kosova ne može da se formira zajednica opština sa etničkim predznakom. Ta poruka, dakle, nije samo poruka za Kosovo, to je poruka o poštovanju Ustava i zakona ove zemlje. Jer ako ne poštujete Ustav i zakone ove zemlje, ako vlast ne poštuje pre svega, zašto bi ih poštovali građani?“, kaže Cvijetin Milivojević.

Neke druge slike

SUKOBI POSLE PROTESTA I ALGORITMI PARALELNE STVARNOSTI

Studenti su dobili slike ljudi koji se masovno slivaju ka Slaviji, atmosfera koju je teško porediti sa bilo kojim predašnjim studentskim protestom – i ne mora to da bude kvalitativna ocena – prosto je energija drugačija. S jedne strane je bilo manje energičnog „pumpanja“, sa druge više raspoloženja i optimizma – što bi moglo da govori o još jednom nivou evolucije studentske pobune.

I suprotnoj strani su bile važne slike.

U algoritmu paralelne stvarnosti, po Srbiji su se okupljale pristalice Srpske napredne stranke da daju podršku predsedniku Srbije Aleksandru Vučiću, bilo je štandova čak i u centru Beograda, u blizini punktova gde će koji sat kasnije da se okupljaju studenti. Nisu se puno zadržavali ali dovoljno da se dobije slika – Beograd poslao podršku Vučiću. I tako iz svakog grada da se slije u jedinstvenu poruku da Srbija stoji uz aktuelnu vlast.

BIO JE TO SPECIFIČNI *DEJA VU*, OČEVICI SU, KAO I PROŠLE GODINE – ETO MALO FARSIČNOG PONAVLJANJA – GOVORILI O NEKIM MASKIRANIMA KOJI SU SE POJAVLJIVALI I PROVOCIRALI POLICIJU, I OPET SU, KAO PROŠLE GODINE, U ISTIM ULICAMA ŠIRENI SUKOBI, I NA ISTIM MESTIMA PALJENI KONTEJNERI – S TIM ŠTO JE OVOG PUTA, NAOKO BAR DELOVALO DA JE ZNATNO VIŠE POLICIJE I DA JE SVE ZNATNO KRAĆE TRAJALO

Algoritmi su toliko pravilni da to već poprima obrise kozerije, pa su i vrapci na Slaviji znali da vozovi u subotu 23. maja neće raditi (zbog pretnji postavljanja bombi na svim linijama vozova).

Tokom dana, dok je još sunce bilo na nebu, satima pre početka mitinga okupljao se narod, stajali su mirno – glavna fora je bila da im se na majice lakom ispiše muštra „Studenti pobeđuju“ – a na to se čekalo i satima, bez ikakvih trzavica, bez ikakve pomisli na preskakanje reda...

AKO BIH MORAO DA PREDVIĐAM,
MISLIM DA IZBORA NEĆE BITI
NI NA JESEN, ZATO ŠTO ĆE I
DALJE ČEKATI DA SE SITUACIJA I
RASPOLOŽENJE U BIRAČKOM TELU
PROMENI. A JA BIH REKAO, PO
ONOME ŠTO IMAMO OD PODATAKA,
DA SE TO NEĆE DESITI NI U
NAREDNOM PERIODU

Dušan Vučićević, profesor FPN

Kao gosta iznenađenja studenti su na ovaj skup doveli deku Veroljuba. Devet dana ranije deka Veroljub je udaren automobilom tokom 16 minuta tišine ispred Pravnog fakulteta. Baš na dan protesta, proslavljao je 90. rođendan. Studenti su ga dočekali rođendanskom pesmom i sproveli za drveni sto ispred fakulteta. Dočekala ga je velika rođendanska torta a studenti su mu opevali rođendansku pesmu.

„Podržavam studente od ‘68. godine, ovi su treći ili četvrti ali su posebni. Bio sam i u blokadi ‘kordon protiv kordona’ 10 dana ali ovo je posebno i ovi studenti su jaki, i to zato što nema vođe. Da ima vođe, gotovo, odmah te rasture... Nema vođe, svi vođe, svi za jednog, jedan za sve“, kaže za Nedeljnik deka Veroljub.

I to je simbolička slika atmosfere uoči i tokom protesta.

A onda su nakon što je završen protest – kao da smo to već negde gledali – došle neke druge slike, slike topovskih udara i policije koja interweniše.

Bio je to specifični *deja vu*, očevici su, kao i prošle godine – eto malo farsičnog ponavljanja – govorili o nekim maskiranim koji su se pojavljivali i provokirali policiju, i opet su, kao prošle godine, u istim ulicama šireni sukobi, i na istim mestima paljeni kontejneri – s tim

što je ovog puta, naoko bar delovalo da je znatno više policije i da je sve znatno kraće trajalo.

Kome je trebalo, dobio je sliku sukoba, kontejnera koji gore i haosa na ulicama.

Bizarna adaptacija na suludi trenutak koji živimo

NORMALIZOVANJE „FRKE“

Samo što je ovog puta, pažljivijim posmatračima, moglo da upadne u oko da su se dve stvarnosti upele.

U nekim ranijim protestima, iz bezbednosnih razloga lokali i prodavnice bi uglavnom bile zatvoreni, ovoga puta, život grada se potpuno normalno odvijao.

Dok je policija intervenisala i „čistila“ prostor od takozvanog Čacilenda prema Bulevaru kralja Aleksandra, sve van trase policijskih bornih kola delovalo je kao da se apsolutno ništa ne dešava. Popularni restoran brze hrane bio je krcat, obližnji pab – na par desetina metara od mesta pendrečenja prepun, na ulici je bilo roditelja sa decom koju su odvodili iz parka...

Kao da su to scene sa kojima smo se potpuno saživali... Neki paralelni život koji se odvija svojim tokom.

Pitali smo Ivu Branković, doktorantkinju na FPN (Odeljenje socijalne politike i socijalnog rada), za fenomen normalizovanja haosa, kako se desi da neki ljudi na to oguglaju – i ova analiza se ne odnosi konkretno na one koji su se zatekli na beogradskim ulicama u subotu uveče, već govori o specifičnom fenomenu u kom smo se adaptirali na kaos koji se dešava oko nas.

„Postoji više objašnjenja zašto ljudi, na primer, sede po kafićima dok oko njih prolaze protestne šetnje, ja bih ih podelila na dve grupe.

U prvoj grupi ključni razlog su ‘vrednosti’, i to je prilično jednostavno objašnjenje jer se odnosi na neslaganje sa razlozima protesta. Ljudi iz ove grupe sede po kafićima zato što dobro žive ili smatraju da će uskoro dobro živeti jer imaju poverenja u vlast. Među njima možda ima i onih koji tajno podržavaju proteste, ali im strah ne dozvoljava da budu na njima viđeni, pa će radije kao nehajno sedeti u kafiću baš tada kad se protesti dešavaju. Među njima možda ima i neutralnih (šta god da to znači) mada mislim da oni ipak radije ostaju kod kuće jer tako mogu da nastave da se pretvara-

ju da se ni protesti ni kriza u društvu zapravo ne dešavaju“, kaže Iva Branković.

Prema njenoj analizi, u drugoj grupi ključni razlog nisu vrednosti već forma, i tu, kako kaže, priča postaje malo kompleksnija.

„Tu postoji slaganje oko ideje ali ne i oko načina izražavanja nezadovoljstva. I kod ove grupe ljudi postoji veliko neslaganje sa režimom, ali smatraju da protesti nisu rešenje, da su besmisleni i predstavljaju gubljenje vremena. Duboko su uvereni da promene neće biti dok neko spolja (Amerika, Rusija, ali i masoni, duboka država, pa i ljudi gušteri) tako ne odluče. To su oni ljudi koji stvaraju utisak da znaju nešto što niko drugi ne zna, a zapravo su tipični konzumenti svih mogućih teorija zavera.

Ono što je zanimljivo i kod jednih i kod drugih je što uopšte sede po kafićima u ulicama kojima prolaze protesti. To bi moglo da se objasni željom za učestvovanjem, ali i drskošću i čak i nekom vrstom provokacije, posebno kad je druga grupa u pitanju.

Postoje i treći. Oni sede u kafićima nedaleko od scena nasilja koje se nakon protesta dešavaju i mada mogu da pripadaju nekoj od ove dve grupe, neretko su sasvim posebna priča. To su ljudi koji podržavaju proteste i idu na njih, ali kad krene već više puta viđena frka na kraju, sednu u prvi kafić da popiju piće i sačekaju da prođe. Oni imaju utisak da se dobro nose sa čitavom situacijom, ali nisu ni svesni posledica koje na njihovo, odnosno naše kolektivno mentalno zdravlje ostavlja ta bizarna adaptacija na suludi društvenopolitički trenutak koji živimo“, kaže Iva Branković.

Šta nam još kažu istraživanja

I DA LI SU STUDENTI SPREMNI ZA KAMPANJU

U takvoj situaciji postavlja se pitanje kakva je operativna sposobnost studentskog pokreta da mobilise mase u zahtevnom poduhvatu kakav je izlazak na izbore koji podrazumeva i vođenje široke kampanje. Nedavni lokalni izbori bili su pokazna vežba, ali nacionalni izbori su daleko kompleksniji i izazovniji.

Tokom protesta u subotu, na primer, na štandovima je bila mogućnost da se građani prijave za kontrolore, a studenti su takođe poslali mejl gde je omogu-

ćeno da se prijave ako žele na neki način da učestvuju u kampanji ili na izborima.

„Siguran sam da će imati uspeha. To smo već svi videli na lokalnim izborima koji su se održavali u prethodnom periodu i ovo jeste jedan od tih dobrih kampanjskih poteza“, kaže profesor Vučićević. „Motivacija koju smo videli – da se izade na protest – sada se prebacuje u ono što je nešto malo teže, gde treba motivisati ljude da se u što većoj meri prijave da budu kontrolori i da budu delovi, članovi mobilnih timova, da učestvuju u kampanji, da doniraju novac.

Ono što takode znamo iz istraživanja u prethodnih godinu, godinu i po dana jeste da je ogroman broj ljudi koji podržava studentsku listu bio makar deklarativno u istraživanjima spreman za tako nešto. I čini mi se da je onih 400.000 potpisa iz decembra 2025. to potvrdilo – da ljudi jesu spremni da naprave još neki dodatni iskorak. I sad ćemo videti kakav će u narednim danima biti odziv, ali ja mislim da će oni bez problema imati dovoljan broj ljudi da premreže celu Srbiju i da sprovedu kampanju kakva nije bila viđena, makar sa ove opozicione strane političkog spektra u prethodnih petnaestak godina“, kaže Vučićević.

Topalko, policijski orkestar i govor od sedam minuta

TREBA MALO I RELAKSIRATI SITUACIJU

Studenti se spremaju za izbore, a izbora, toliko sada znamo, neće biti tokom leta, iako se time spekulisalo poslednjih mesec i kusur dana. To je jedna od starih metoda vlasti za slušivanje opozicije i držanje opozicionih stranaka u raskoraku, jer su za sve druge izbore daleko logistički zahtevniji nego što je to za SNS. Studenti su i u ovom, kao i u svakom drugom pogledu nepoznanica.

Tek, od predsednika Srbije se prethodnih dana moglo čuti da će izbori biti na jesen, ili od septembra, ili do sredine novembra. Po pravilu je tu neko neodređeno „ili“ koje može da se pretvori u „izbora neće biti“.

Dušan Vučićević, profesor FPN, kaže da su najave o izborima za jesen „verovatno realnije nego sve prethodne najave“ (bilo ih je najmanje pet, počevši od onih za jun 2025).

„Redovan termin predsedničkih izbora se približava i u suštini imamo priliku samo za još jednu najavu koja se neće desiti, i to je ta za jesen 2026. godine. Ako se ne održe tada, moći će da se održe na proleće 2027. godine. Iz tog ugla održavanje izbora nekoliko meseci pre isteka mandata možda nije toliko nerealno, ali ako bih morao da predviđam, mislim da ih neće biti ni na jesen, zato što će i dalje čekati da se situacija i raspoloženje u biračkom telu promeni. A ja bih rekao, po onome što imamo od podataka, da se to neće desiti ni u narednom periodu.“

Cvijetin Milivojević kaže na prvom mestu da predsednik Srbije nije „najvažnija institucija za raspisivanje izbora“, već da je za vanredne parlamentarne izbore to Vlada Republike Srbije.

„Predsednik republike po našem ustavu i zakonu ne odlučuje o tome. On samo potpisuje. Tuga je za ovu državu što čak ni njegovi najbliži saradnici pojma nemaju kad će biti izbori, a on vaga izbore iz svog ličnog ugla, kad misli da će njegov lični rejting biti najveći.“

Vučić je pomenuo i da će možda da podnese ostavku kao predsednik, a Milivojević kaže da „to u prevodu znači da je sebe već video kao novog premijera“.

Tu se nameće teorija da može, ako se raspišu vanredni predsednički izbori, da sebe izabere za predsednika Vlade

I da Arhiv javnih skupova nije procenio da je skup na Slaviji 23. maja bio jedan od najvećih studentskih protesta do sada (180.000 do 200.000), moglo bi da se govori o jednoj, manjoj ili većoj, ali svakako značajnoj studentskoj pobedi. Jer, kako god to zvučalo, brojke su ovde bile najmanje važne

i da onda sačeka tamo onaj poslednji zakonski rok, a to znači kraj dve hiljade dvadeset sedme godine za redovne parlamentarne izbore, što njemu daje veliki vetar u leđa jer on vodi kampanju.

Zoran Stojiljković, kada je reč o izborima, smatra da bi trebalo u nekom trenutku da se pokaže neki znak dobre volje.

„Na primer, neka sklone ove kaveze oko Pionirskog parka i šatore, a zauzvrat bih, da sam na mestu studenata, organizovao koncert sloge sa horom blokadera i pozvao bih orkestar policije da svira. Neka sviraju i pevaju umesto da tuku građane u funkciji pretorijanske garde. Ako ti ljudi koji se tamo okupljaju vole narodnjake, nek budu i neki narodnjaci. Neka Topalko nešto peva, on bi to voleo. A da s druge strane oročimo ovo, da on sad obeća da će, recimo, prvog septembra, kad đaci pođu u školu, da raspiše izbore i posle toga da podnese ostavku.

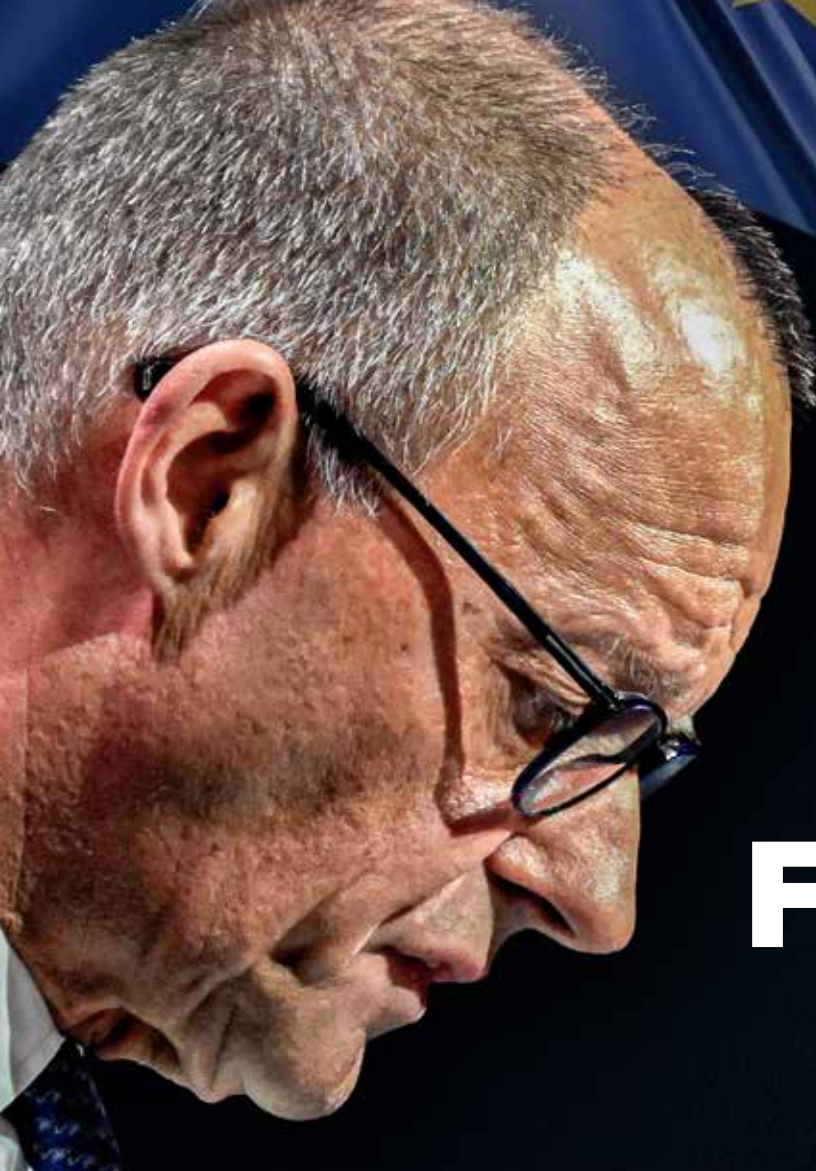
A da, ako toga ne bude, mi kažemo: ‘Evo doći ćemo svi u nedelju da okružimo Predsedništvo i da iznesemo svoj program i kažemo ko su nam kandidati’, i da mu ponudimo da dođe da govori ne više od sedam minuta. To će mu biti verovatno govor pred najvećom publikom. Malo sam cyničan, ali treba relaksirati situaciju, pokazivati upornost i ne padati na trenutna obećanja“, kaže Zoran Stojiljković. **N**

OVDE
SADA

20 GODINA U SRBIJI,
SPREMNI NA SVE.

generali.rs

**POVERLJIVO
IZ BRISELA**
PROŠIRENJE EU

VELIKA IGRA FRIDRIHA MERCA

Svestan da u EU ne postoji konsenzus da se Ukrajina primi u članstvo Unije, ali i spremnosti Amerikanaca da svu odgovornost za eventualni neuspeh pregovora svale na EU, Merc pokušava da preduhitri Trampovu administraciju. Srbija propušta još jednu šansu da profitira najviše od svih na Zapadnom Balkanu jer ima najveći potencijal, a Plan rasta joj ide u potpunosti naruku sa relativno lakim uslovima

Piše Željko Pantelić, dopisnik Nedeljnika iz Rima

Pismo nemačkog kancelara Fridriha Merca upućeno čelnicima EU indikacija je da se približavamo početku pregovora o rešenju za Ukrajinu. Berlin želi da što bolje pozicionira Kijev u pregovorima sa Moskvom, ali i da izbegne poniženje da Sjedinjene Američke Države nametnu EU punopravno članstvo Ukrajine, što bi imalo razarajući efekat na EU i dovelo bi u pitanje njen opstanak.

Svestan da u EU ne postoji konsenzus da se Ukrajina primi u članstvo Unije, ali i spremnosti Amerikanaca da svu odgovornost za eventualni neuspeh prego-

vora svale na EU, Merc pokušava da preduhitri Trampovu administraciju. Nije tajna da Trampovi opunomoćeni pregovarači imaju vrlo limitirane kapacitete za razumevanje procesa proširenja EU i njenog funkcionisanja. Samo neznalice ili krajnje bahati pregovarači mogli su da uvrste, kao jednu od ključnih tačaka, u predlog mirovnog sporazuma članstvo Ukrajine u EU 2027, najkasnije 2028. godine. Drugim rečima, Amerikanci su veoma velikodušni prema Ukrajini jer ceh treba da plati EU.

Sasvim je logično da Ukrajina pokušava da ušićari što više može i da se prošvercuje u EU a konto stradanja i otpora

ruskim agresorima i ne pristaje ni na šta manje od brzog članstva u EU, oslanjajući se na američku inicijativu.

Međutim, takav ulazak Ukrajine označio bi početak kraja EU kakvu poznajemo. Prema rečima sagovornika Nedeljnika u evropskim institucijama i državama članicama, Mercov predlog predstavlja jedino moguće rešenje budući da EU ne želi sebi da potpiše smrtnu presudu, ali ni da snosi odgovornost za nastavak rata i patnju građana Ukrajine.

„Moramo da stabilizujemo Ukrajinu pre nego što postane članica EU, a taj proces zahteva vreme koje nije moguće definisati u ovom momentu“, precizirao je za Ne-

**Zašto Vučić
srlja iz greške
u grešku?**

**Da li je Bosna
rešenje za
Ukrajinu?**

**Zašto Putin
pristaje na
pregovore s
Briselom?**

**Šta sve ovo
znači za Crnu
Goru?**

deljnik naš kontakt u Briselu, veoma dobro upućen u proces proširenja EU.

Status „pridruženog člana“, kako ga je Merc zamislio za Ukrajinu, već postoji u pravnom poretku EU, zove se „acceding country“ (pristupajuća zemlja). To je pozicija koju imaju zemlje koje potpišu Pristupni sporazum i čekaju na kompletiranje procesa ratifikacije u članicama EU koji traje, po pravilu, između godinu i po i dve godine. U tom periodu predstavnici te zemlje učestvuju u radu svih organa EU bez prava glasa.

Ukrajina će biti hibridni slučaj budući da će njeni pregovori i ispunjavanje uslova ići ruku pod ruku sa statusom kandidata koji je zaključio pregovore. Ali, Kijev će morati da ispuni Kopenhavske kriterijume, sve što je vezano za vladavinu prava i druge parametre za ulazak u EU kao bilo koji drugi kandidat.

Jednostavno, EU mora da pronađe solomonsko rešenje za Ukrajinu kako bi se zemlja stabilizovala i kako bi se zausta-

vio rat. Ta vrsta hibridnog „pridruženog člana“ jedino je izvodljivo rešenje imajući u vidu otpore u državama članicama EU koje gledaju svoje nacionalne interese i ne žele da ugroze svoje pozicije. To posebno važi za istočnoevropski blok, uključujući i Poljsku, jer bi sve ostale bez kohezionih fondova, osim Bugarske, ako bi Ukrajina odmah po postojećim pravilima ušla u EU.

NEMA PREGOVORA BEZ EU I EVROPSKE PERSPEKTIVE

Inicijativa Trampovih specijalnih pregovarača, trgovca nekretninama Vitkofa i zeta (to mu je kredencijal) Džareda Kušnera, sa Rusima je završila na slepom koloseku. U međuvremenu su Amerikanci počeli da se bave drugim problemima i izgubili su interesovanje za Ukrajinu.

Ruski predsednik Vladimir Putin shvatio je u kom pravcu ide američko posredovanje i počeo je da otvara vrata za ulazak EU u pregovore. Zato EU želi da preduzme korake koji bi dali Ukrajini što bolju pregovaračku poziciju, ali i da što pre odredi pregovarača visokog profila koji bi bio sušta suprotnost Vitkofu i Kušneru.

Amerikanci su pokušali sami da reše pitanje Ukrajine, ali su na kraju morali da uključe Evropljane. Bez evropske perspektive nema rešenja za Ukrajinu, odnosno nije moguće stići do rešenja bez EU. Na kraju ćemo imati sličan format kao što je bio za Bosnu i Hercegovinu u Dejtonu, s tim što nije rečeno da će solucija biti slična dejtonskoj.

Rešenje za Ukrajinu biće veoma kompleksno jer će biti podeljena kao Kipar linijom uspostavljenog fronta, ili će ostati formalno-pravno jedinstvena, ali će imati višeslojnu strukturu sa više entiteta na tragu izvornog dejtonskog rešenja za Bosnu i Hercegovinu koje je podrazumevalo najviši oblik autonomije sa vojskom i monetom.

RATNI ZAMOR PRIBLIŽAVA PREGOVORE

Ratovi se završavaju na dva načina: pobedom jedne strane i kapitulacijom druge ili pat-pozicijom u kojoj dve strane ne mogu da realizuju ratne ciljeve i posledično zbog zamora, velikih gubitaka i ratnih troškova sedaju za pregovarački sto i traže kompromis.

Rešenje za Ukrajinu biće veoma kompleksno jer će biti podeljena kao Kipar linijom uspostavljenog fronta, ili će ostati formalno-pravno jedinstvena, ali će imati višeslojnu strukturu sa više entiteta na tragu izvornog dejtonskog rešenja za Bosnu i Hercegovinu koje je podrazumevalo najviši oblik autonomije sa vojskom i monetom

Rusima ne ide tako dobro na frontu. Istina, oni polako osvajaju deliće teritorije Ukrajine, ali plaćaju previsoku cenu, ekonomsku i u ljudstvu, za tako minimalna pomeranja fronta. S druge strane, Ukrajinci nemaju toliko velike gubitke, ali je njihov ljudski potencijal daleko manji od ruskog i još veći zamor oseća se na ukrajinskoj nego na ruskoj strani.

Zamor, pad popularnosti, prvi znaci nezadovoljstva građana Rusije produženim ratom koji je trebalo da bude specijalna vojna operacija, ne duža od dve nedelje, ključni su razlozi zašto je Putin spreman da otvori pregovore sa EU.

Ruski predsednik je nakon poslednje posete Kini definitivno shvatio da je za Rusiju krucijalan povratak, u najkraćem mogućem roku, na evropsko tržište energenata. Ni poslednji pokušaj Putina da ubedi Kineze da finansiraju izgradnju gasovoda „Snaga Sibira 2“ nije urodio plodom.

Kina je napravila veliki napredak u proizvodnji energije iz obnovljivih izvora, svetski je lider u proizvodnji solarnih panela, vetrogeneratora i izgradnji hidrocentrala. Plus, Kina ima ogromne zalihe uglja i forsira izgradnju električnih centrala.

Kineski primarni cilj jeste da dostigne energetske samodovoljnost i igra na kartu električne energije, a poslednje prognoze govore da je na dobrom putu da značajno anticipira rokove. Eto zašto ih „Snaga Sibira 2“ ne interesuje.

ZAŠTO JE NEREALNO PUNOPRAVNO ČLANSTVO UKRAJINE U EU

Ukrajina će se držati na paralelnom finansijskom koloseku kako bi se izbegle trzavice sa državama članicama, ali i da ne bi ugrozila zapadnobalkanske države. Ukrajina nije deo Globalnog fonda EU, gde su sve ostale države kandidati, već ima

svoj kanal finansiranja i već joj je odobreno gotovo 100 milijardi evra za Kijev.

Takođe, kada Ukrajina postane članica, EU će redefinisati kohezione fondove. To će biti unapred pripremljeno i rešeno kako države članice koje bi izgubile fondove ne bi odugovlačile ili opstruisale proces ratifikacije Pristupnog sporazuma sa Ukrajinom.

Taj problem ne samo da ne postoji sa Crnom Gorom nego ni sa svim državama Zapadnog Balkana zajedno jer one ne predstavljaju ni jedan odsto BDP-a EU. Sa ekonomske i finansijske tačke gledišta EU može da primi bez ikakvih problema, ovog trenutka, sve zemlje kandidate osim Ukrajine. Turska se više ne računa jer samo formalno figurira kao kandidat za članstvo u EU.

Ukrajina će imati praktično neograničene tranzicione periode za seriju sektora. Biće potrebne godine da se Ukrajina uskladi sa standardima EU u poljoprivredi, proizvodnji hrane, kontroli prehrambenih proizvoda, upotrebi đubriva, hemikalija, fosfata i drugih elemenata koji su limitirani ili zabranjeni u EU. Naravno, problem je i obim proizvodnje imajući u vidu da je Ukrajina među najvećim proizvođačima žitarica. Brojne članice EU tražiće zaštitne mere, počev od Poljske koja je najveći sponzor članstva Ukrajine u EU.

PODELA SVETA I NOVA AMERIČKA REALNOST

Iza priče o rešenju za Ukrajinu krije se veliki sporazum Amerikanaca i Rusa o podeli sfera interesa. Tu treba uzeti u obzir i Kinu koja takođe želi da kompletira svoju sferu interesa, ali to radi drugačije u odnosu na Amerikance i Ruse. Povrh svega imamo Trampa i njegovo okruženje koje koristi postojeću situaciju da realizuje seriju unosnih poslovnih projekata.

E sada, šta je sfera interesa Rusije? Ukrajina definitivno, dok je Moldavija tzv. država klackalica preko koje Rusija želi da napravi prodor ka centralnoj Evropi i Balkanu. To objašnjava pojačanu aktivnost EU u Moldaviji. Davanje evropske perspektive i otvaranje vrata Moldaviji za članstvo u EU efikasan je način da se postavi brana i spreči dalje širenje ruske sfere interesa prema centralnoj i jugoistočnoj Evropi.

Deo američko-ruskog dila, u kome umešane prste ima i Trampovo najbliže okruženje sa partikularnim i privatnim

interesima, jeste energija zajedno sa delom Evrope.

Međutim, to je pravljenje računa bez krčmara, u ovom slučaju Evrope. U nekim drugim vremenima takav američki plan bi prošao, ali je animozitet prema Trampu toliko porastao u Evropi da je bukvalno primorao i najtvrdokornije da revidiraju svoje stavove. Strateška suverenost EU – što ne znači nužno konfrontaciju sa SAD – postaje realnost, ne zbog svesti Evropljana o potrebi da se emancipuju od Amerike, već kao reakcija na Trampovu vladavinu.

Prethodno rečeno kreiralo je takve promene u svetu da su brojne države bukvalno paralizovane i sa izgubljenim kompasom jer još uvek pokušavaju da daju neku logiku ili da racionalizuju Trampove poteze koji su ih u potpunosti dezorijentisali.

Trampova politika ne može da se tu maći ili objašnjava instrumentima i konceptima iz devedesetih godina prošlog i prve decenije ovog veka. Američki politički vrh koji je rezonovao geostrateški, konsultovao eksperte, uključivao najbolje think-tankove, više ne postoji.

Primeru radi, kada evropski funkcioneri i diplomate žele da se informišu, prodube ili prodiskutuju o temama od obostranog ili univerzalnog značaja sa kolegama njihovog ranga u Stejt departamentu, sa kojima, inače, imaju dugogodišnje odnose, dobiju odgovor: „Izvinite, ali o tome morate da porazgovarate sa ljudima u Beloj kući.“ I onda koga dobiju u Beloj kući? Nekog golobradog rodaka ili prijatelja porodice Tramp koji nema kompetencije, iskustvo ni dovoljno znanja, ali vam objašnjava šta Donald ima nameru da uradi. To je nova realnost.

EVROPA MORA DA NAUČI DA ŽIVI SA NOVOM REALNOŠĆU

Ima nekih naznaka da se u EU i njenim članicama stvari menjaju. Evropski lideri počinju da shvataju da više nema G7, nema G20, a kamoli UN. To su sve relikti vremena koje je bespovratno prošlo, karte se mešaju i velike i srednje sile zauzimaju pozicije i grade svoje sfere interesa, ne čekajući da se EU i njene članice konsoliduju.

Problem za EU je što su predvodnici tih promena u odnosima prema SAD politički slabi u svojim zemljama, poput španskog premijera Pedra Sančeza ili

Sa Srbijom je najveći problem to što ne ispunjava uslove, ne održava datu reč, a istovremeno kreira nove probleme

francuskog predsednika Emanuela Makrona, sa relativno kratkim rokom trajanja i posledično limitiranom snagom da diktiraju ili uslovljavaju agendu.

Berlin je izuzetak u EU. Merc jeste na minimumu popularnosti, ali veći na u Bundestagu i mandat do 2029. godine čine ga centralnom figurom evropske političke scene. Pismo Merca treba interpretirati u tom smislu, kao signal promene načina razmišljanja i delovanja Nemačke koja će biti proaktivnija i s namerom da se nametne kao lider EU.

Merc nema talenat da konstruiše konsenzuse i potrebne većine. Prva godina u ulozu kancelara pokazala je da nije dobar taktičar. Za razliku od Merkelove, koja je strpljivo plela konsenzuse ili kvalifikovane većine (u zavisnosti od toga šta je bilo potrebno) u Evropskom savetu ili NATO-u, Merc se istrčava, otkriva karte pre sastanaka sa kolegama u EU i, na kraju, po pravilu, bori se da spase obraz i ne izađe potpuno poražen. Slučajevi upotrebe zamrznutih ruskih sredstava u evropskim bankama i „Merkosura“ su indikativni. Valjda je Merc naučio lekciju i oko Ukrajine ispleo mrežu podrške pre nego što je lansirao inicijativu.

ŠTA ZNAČI POSTEPENO ČLANSTVO

Takođe, postepeno članstvo ne znači da EU želi da ostavi države kandidate sa Zapadnog Balkana zaglavljene u limbu postepenog članstva. To nije namera Brisela, cilj EU je da sve zemlje kandidati postanu punopravne članice, naravno kada dostignu Kopenhaške kriterijume i evropski nivo vladavine prava.

Drugi par rukava je ako države kandidati ne budu ispunjavale uslove i svojom voljom ili nesposobnošću nacionalnih političkih elita ostanu u limbu. Proces proširenja sa tzv. postepenim članstvom baziran je na zaslugama (merit based). Član 11 Plana rasta EU za Zapadni Balkan ima formulaciju koja omogućava punopravno članstvo državama regiona, tako da ne odgovaraju istini tvrdnje da je Mercova inicijativa indirektno zatvaranje vrata EU za članstvo zapadnobalkanskih država.

Primeru radi, nije EU odgovorna što

Bosna i Hercegovina nije sposobna da usvoji zakone i mere da bi ušla u zonu SEPA, ili što je Srbija kasnila sa ulaskom zbog svojih propusta ili manjkavosti, ili što je Beograd nazadovao u oblasti prava i stavio pod znak pitanja novac iz Plana rasta, ili što na Kosovu već godinu dana ne uspevaju da formiraju vladu, izaberu predsednika i kompletiraju institucije.

Evropska unija snosi krivicu za svoju nesposobnost da bolje i prodornije saopštava sve što radi za države Zapadnog Balkana čiji je ubedljivo najveći i najznačajniji partner: „U EU zaista ne znamo da komuniciramo i da predstavimo dobro i uverljivo ono što radimo. Evropska unija sa Planom rasta radi nešto što je nezabeleženo u istoriji: daje novac zemljama kandidatima da bi mogle da uđu u klub (Jedinstveno tržište) gde će imati još više beneficija. Slikovito rečeno, to je kao kada bi neki elitni klub dao novac nekome da stekne rekvizite da postane njegov član i zatim ga primi u svoja nedra. Istorija ne pamti takve primere“, kaže za Nedeljnik evropski diplomata koji je radio na Planu rasta za Zapadni Balkan.

SRBIJA TRAŽI HLEBA PREKO POGAČE

Srbija je, u momentu usvajanja Plana rasta za Zapadni Balkan, bila u najboljoj poziciji da ispuni sve uslove i da se integriše u sedam predviđenih sektora Jedinstvenog tržišta. Nazadovanje u oblasti vladavine prava, politička kriza, loša medijska slika, a u poslednje vreme i organizovani kriminal, poništili su komparativnu prednost koju je Beograd imao zahvaljujući svojim ekonomskim i administrativnim kapacitetima.

Predsednik Aleksandar Vučić pravi i taktičku grešku. Umesto da ispuni uslove na koje Srbija nije samo pristala već je učestvovala u njihovoj izradi, pokušava da ponovo pregovara sa EU o uslovima plasirajući priču da su postavljeni novi, što ne odgovara istini. Srbija propušta još jednu šansu da profitira najviše od svih na Zapadnom Balkanu jer ima najveći potencijal, a Plan rasta joj ide u potpunosti naruku sa relativno lakim uslovima.

Sa Srbijom je najveći problem to što ne ispunjava uslove, ne održava datu reč, a istovremeno kreira nove probleme i onda se često nalazimo u šizofrenoj poziciji da se više priča o novonastalim problemima nego o neispunjenim uslovima zbog kojih Srbija tapka u mestu već gotovo pet godina u procesu evropskih integracija.

Umesto što iz Beograda dolaze predlozi poput ulaska Srbije u Šengenski sporazum i žalbe da im se stalno postavljaju novi uslovi, bilo bi mnogo bolje da uzmu Reformsku agendu koju su sami krojili i na koju su se obavezali i da se vidi šta je od obećanog ispunjeno. Šengenski sporazum nije deo pregovaračkog procesa o ulasku u EU, reč je o procesu sa odvojenim Akijem, što se vidi i kroz činjenicu da ulazak u EU ne znači automatski ulazak u Šengen. Rumunija i Bugarska čekale su gotovo 20 godina da postanu deo Šengenskog prostora.

Ulazak Srbije u Jedinstveno tržište EU ne zavisi od država članica ili institucija EU već isključivo od vlasti u Srbiji koje treba da realizuju Reformsku agendu u kojoj je eksplicitno navedeno šta Beograd mora da uradi. Sve ostalo su isprazne priče.

Metodologija se neće menjati, a čak i ako bude promenjena, Kopenhaški kriterijumi ostaju. Poglavlja 23 i 24 koja se tiču vladavine prava i dalje će biti stub pregovaračkog procesa. Nijedna zemlja članica EU ne zalaže se za spuštanje kriterijuma ili gledanje kroz prste, kako za Srbiju tako i za Ukrajinu.

CRNA GORA I ISLAND PUNOPRAVNI ČLANOVI DO 2029.

Inicijativa nemačkog kancelara Fridriha Merca predložena čelnicima EU u prošlonedeljnom pismu ne usporava i ne ugrožava put Crne Gore ka punopravnom članstvu u EU, naprotiv, kreiraju se uslovi da u sledećoj godini Crna Gora i Island potpišu Pristupni sporazum sa EU.

„Vrlo je važno iskoristiti maksimalno kreiranu pozitivnu atmosferu jer kockice počinju da se sklapaju i Mercovo pismo je deo te šire slike. Ako prođe referendum na Islandu krajem avgusta o nastavku pregovora sa EU, onda ćemo imati veliki

„Evropska unija sa Planom rasta radi nešto što je nezabeleženo u istoriji: daje novac zemljama kandidatima da bi mogle da uđu u klub (Jedinstveno tržište) gde će imati još više beneficija. Slikovito rečeno, to je kao kada bi neki elitni klub dao novac nekome da stekne rekvizite da postane njegov član i zatim ga primi u svoja nedra. Istorija ne pamti takve primere“, kaže izvor Nedeljnika u Briselu

‘bum’ u procesu proširenja u prvoj polovini 2027. godine. Potpisivanje sporazuma o punopravnom članstvu sa Crnom Gorom i Islandom i rešenje sui generis za Ukrajinu koje će ličiti na status pridruženog člana“, rekao je Nedeljniku izvor u EU koji radi na procesu proširenja i upoznat je sa dosijeom Crne Gore.

Razlika između Ukrajine i Crne Gore i Islanda jeste u tome što je ratifikacija Pristupnog sporazuma sa Podgoricom više tehničko-proceduralno pitanje koje eventualno može da ima neke unutrašnje političke implikacije, kao u Francuskoj gde je potrebna kvalifikovana tropećinska većina u parlamentu ili većina na referendumu, ako ga predsednik Pete republike raspiše, što je malo verovatno.

U slučaju Kijeva proces ratifikacije u članicama EU biće uslovljen ispunjavanjem Kopenhaških kriterijuma i drugih parametara koji su neophodni da bi jedna kandidatkinja ušla u EU, što znači da će proći dosta vremena pre nego što Ukrajina postane punopravna članica EU.

U toku je priprema drugog sastanka Radne grupe i atmosfera je veoma konstruktivna. Francuzi više ne stavljaju klipove u točkove i ponašaju se kooperativno i korektno. Jesu pedantni u sagledavanju svakog detalja, traže objašnjenja, postavljaju pitanja, ali ne da bi usporili rad ili opstruisali funkcionisanje Radne grupe. Kada dobiju pojašnjenja i odgovore od Podgorice i EK, dozvoljavaju, bez ikakvih problema, da se rad nastavi.

Važan momenat biće i susret premijera Milojka Spajića sa francuskim predsednikom Emanuelom Makronom. Crnogorski premijer od oktobra je radio na organizaciji susreta sa jednim od najvažnijih lidera EU i čekanje se isplatilo budući da sastanak dolazi u izuzetno dobrom trenutku za otklanjanje svih nesporazuma ili mogućih prepreka.

Naravno, treba imati u vidu veoma nepetu političku situaciju u Francuskoj i činjenicu da ulazimo u dugu i iscrpljujuću predsedničku kampanju koja će se okončati izborima za Jelisejsku palatu u proleće 2027. godine. Za Crnu Goru je veoma važno da proširenje EU ne bude negativna tema predizborne kampanje i u tom kontekstu bi kreiranje tiketa Crna Gora – Island, sa geopolitičkom konotacijom Ukrajine kao slučaja sui generis, moglo da bude od velike pomoći Podgorici da realizuje nacionalni cilj ulaska u punopravno članstvo EU do kraja ove decenije. **N**

RABOTA PO KONTRAKTU

Kad god Rusima ne ide dobro, sledi odmazda...

Ukrajinski dronovi padaju po ruskim gradovima, gore rafinerije i skladišta nafte. Vođe su zabrinute jer narod čuti i morali su nešto da preuzmu da se pokaže sila. Puna sila odmazde usledila je u noći 24. maja kada su na ukrajinske gradove lansirane rakete „orešnik“, po treći put tokom rata, i još oko 90 raznih balističkih i krstarećih raketa „iskander“, „kindžal“, „cirkon“ i oko 600 dronova

Piše Aleksandar Radić

Kremelj se odlučio za odmazdu. Udarili su po gradovima i pogodili su valjda neke fabrike naoružanja, komandna mesta, ali i muzej Černobilja.

Razlozi za prikaz sile su problemi na frontu za rusku stranu. Pomaci su mali, gotovo nebitni, ovog meseca prosečno za jedan dan ruska armija preuzme kontrolu nad 0,2 km². Na nekim odsecima fronta Rusi su potisnuti nazad, dođuše ne previše duboko, ali ako žele da pobeđe svakako vest da su ostali i bez kilometra ranije zauzetog prostora ne prija generalima u Moskvi. Pride, ukrajinski dronovi padaju po ruskim gradovima, gore rafinerije i skladišta nafte. Vođe su zabrinute jer narod čuti i morali su nešto da preuzmu da se pokaže sila. Ruski političari iskoristili su priliku koju su dali Ukrajinci u noći 21. na 22. maj pogotkom barem 16 dronova An-196 u pedagoški fakultet u Starobeljsku, mestu u LNR koje je prema predratnim podacima imalo 16.000 stanovnika. Udaljenost tog mesta od fronta je oko 100 km.

Stradali su studenti. Zvanično 21 lice je izgubilo život, a 42 su povređena. Rusi kažu da se radi o terorizmu, Ukrajinci da su dejstvovali po štabovima jedinice Centar za perspektivne tehnologije bez posade Rubikon koja je zadužena za primenu dronova u vazduhu, na zemlji i vodi. Od prošle godine odredi te jedinice su na raznim delovima fronta i zaduženi su za primenu svih novih sredstava koja dolaze iz fabrika. Rade sa FPV dronovima, sa „lancetima“ koji ulaze desetine kilometara iza linije fronta.

ŠTA GOD DA SU UKRAJINCI MISLILI DA GAĐAJU – STRADALI SU STUDENTI. NAŽALOST TO NIJE NI PRVA, A NEĆE BITI NI POSLEDNJA VEST SA ISTOKA O POGIBIJAMA CIVILA SA OBE STRANE. OVAJ PUT PROCENILI SU U RUSKOM VODSTVU DA SU DOBILI ŠANSU ZA SNAŽAN PROPAGANDNI PRITISAK I OSIM SASVIM JASNO OŠTRIH KRITIKA UKRAJINSKE ARMije NA UDARU JE LIČNO ILON MASK

Šta god da su Ukrajinci mislili da gađaju – stradali su studenti. Nažalost to nije ni prva, a neće biti ni poslednja vest sa istoka o pogibijama civila sa obe strane. Ovaj put procenili su u ruskom vodstvu da su dobili šansu za snažan propagandni pritisak i osim sasvim jasno oštrih kritika ukrajinske armije na udaru je lično Ilon Mask jer je na licu mesta pronađen link za sistem navigacije Starlink korišćen za navođenje drona. U stvari, oni na vrhu su emotivno pogođeni jer je Maskovom naredbom presečeno korišćenje Starlinka za „rusku stvar“.

Puna sila odmazde usledila je u noći 24. maja kada su na ukrajinske gradove lansirane rakete „orešnik“, po treći put tokom rata, i još oko 90 raznih balističkih i krstarećih raketa „iskander“, „kindžal“, „cirkon“ i oko 600 dronova. Ukrajinska armija tvrdi da su zabeležili pad 16 raketa i 51 drona težišno na Kijev. Uništeni su jedan tržni centar i jedna pijaca koji su u blizini fabrike Artem. Tvrdi se da je „orešnik“ pogodio područje Bele Crkve, 80 km južno od glavnog grada. Rusko ministarstvo odbr-

ne kaže da su koristili „orešnik“, i to po, kako kažu, objektima vojnog upravljanja kao odgovor na „terorističke atake Ukrajine po civilnim objektima na teritoriji Rusije“.

U osnovi na frontu nema promena jer notornost je da Rusima nedostaje manevarska grupacija. Rusi su istrošili pešadiju, ali kao što Amerikanci troše rakete Rusima, utrošak žive sile nije prepreka za nastavak rata. Pešadije iz redova luzerskih siromašnih malih sredina biće sasvim dovoljno da se nastave „mesni juriši“, pa kako ko prođe, ako neko preživi.

Navodno plan popune ruskog ministarstva odbrane sa vojnicima po ugovoru (kontraktnicima) za ovu godinu je 409.000. Umesto priliva od 1.100–1.150 novih boraca svakog dana cení se da je u prva tri meseca dnevno potpisivano više od 940 ugovora. Deo tih ljudi nije došao do jedinica jer nisu prošli obuku ili su razvrstani u garnizone u pozadini.

Ruske ratne gubitke najdetaljnije prebraja Mediazona i ruski servis BBC jer prave listu po imenima i prezimenima sa ličnim podacima koje prikupljaju detaljnim pretraživanjem javnih izvora. Ne radi se o propagandnim izveštajima ukrajinskog ministarstva odbrane, procenama koje su naštimane prema potrebi nekog autora da dokaže nešto. Imena, fotografije, pisanja rođaka i prijatelja na društvenim mrežama, osmrtnice. Na listi ažuriranoj za dan pobeđe 9. maj nalazi se 217.808 imena. Na osnovu podataka koji se odnose na postupke nasleđivanja cene da je do 31. decembra prošle godine broj poginulih došao do 352.000. Formirali su interaktivnu bazu podataka na kojoj možete doći do snimaka stradalih pripadnika ruske armije.

Tačkice koje prikazuju slike poginulih raštrkane su svuda po ruskoj zemlji. Najveći broj kontraktnika pribavlja se u Centralnom i Privološkom federalnom okrugu, a prednjače Tatarstan i Baškiriya i veliki gradovi Moskva i Piter, ali priogradska naselja. Zatim slede Krasnodarski kraj, Rostovska i Samarska oblast. Najmanje se računa na priliv iz novih ruskih teritorija prisajedinjenih na štetu Ukrajine.

Prema proračunu ministarstva odbrane orijentaciono treba da se obezbedi 900–1200 kontraktnika na 100.000 stanovnika uzrasta od 18 do 65 godina. Po tom pristupu Moskva je na dnu tablice

PLAĆEN ODMOR, POPUST OD 50% NA KOMUNALNE RAČUNE, PODRŠKA PORODICAMA 19.500 RUBALJA (235 EVRA) ZA SVAKO DETE DO 18 GODINA STAROSTI KOJA SE DOBIJA UZ PLATU, MESTA NA FAKULTETIMA ZA POTOMKE, AKO SE RAT PREŽIVI STATUS RATNOG VETERANA, PORESKE POVLASTICE, PRAVNA ZAŠTITA... AMAN SVE ŠTO POŽELITE

popune jer se uzima jedan kontraktnik na 200 muškaraca „ratujućeg“ uzrasta, a najviše se traži od siromašnih i zabačenih delova Rusije – iz Čukotske autonomne oblasti 1 od 50 muškaraca sa prostora sa krajnjeg severoistoka koji je osam puta veći od naše otadžbine, a ima samo 47.778 stanovnika prema podacima za prošlu godinu. Ko ode u soldate više se neće vratiti – ili će ostaviti glavu na frontu ili će pokušati da se nastani u nekom od velikih gradova. Ne zamerite na isključivosti, naravno ima raznih ljudskih sudbina i neke Čukče možda uzdrma želja za ledenim predelima.

Malo se nade za popunu redova ruske armije polaze u severnokavkaske oblasti čija muška populacija nije zainteresovana da učešće u ratu i država ne pokušava da od njih traži da uzmu pušku. Neki bi ko zna gde otišli. Čečenija je izuzetak jer oni imaju privilegiju da kuppe ljudstvo iz „komšiluka“ i prikažu kao svoj danak u krvi.

Iz provincije i dalje dolazi glavni na kadra, ali ove godine navodno priliv više ne može da nadoknadi odliv kadra. Puno žrtava dolazi iz tih sredina. Uzmimo kao primer grad Naberežne Čelni iz Tatarstana (oko 550.000 stanovnika), mesto koje je do sada tokom SVO sahranilo 1.071 borca. Za poređenje za osam godina rata u Avganistanu poginula su 37 borca iz tog grada, a 32 u dva rata za Čečeniju.

Jedan poseban metod prijema kontraktnika je vrbovanje u zatvorima i pritvorskim jedinicama i građani suočeni za izvršiocima. Navodno čak 24% svih boraca čini taj kadar. Od tog kontingenta oko 40% su dužnici jer umesto da se suoče sa kreditom koji ne može da se vrati ili računima koji nisu podmireni idu u SVO i sve se zaboravlja, ne mora da se vrati ni rublja.

U armiju se prima i kadar koeficijenta inteligencije 75, granične linije funkcionalnosti. Oni koji su odlučili da se regrutuje taj kadar čini se da nisu čuli za priču iz vijetnamske ere kada je državni sekretar Meknamara potpisao papire za prijem boračkog kadra sa niskim IQ. U istoriju su ušli kao Meknamarini moroni i imali su puno veće gubitke od mobilisanog kadra, puno više samoubistava, nesreća, pokušaja da pobegnu iz džungle koji su završavali u vojnom pritvoru.

To su za sada izuzeci od pravila jer se Rusi čvrsto drže proverenog obrasca prijema kontraktnika koji se pozivaju

preko mas-medija, bilborda, društvenih mreža. Ponude nisu unificirane i zavise od nosioca regrutacije.

Karakteristična sveža reklama u prvom redu poziva na РАБОТА ПО КОНТРАКТУ, i to za šest miliona rubalja za potpis. Navodi se da nema „neizvesnosti“, da se direktno komunicira i traže različiti vesovi. Za pozadinske jedinice potrebni su ljudi sa civilnim profesijama. Ko prihvati dobiće – mesečnu platu od 260.000 rubalja (oko 3.210 evra), jednokratno 2,5 miliona rubalja (30.000 evra) pet dana nakon potpisivanja ugovora, na teret države, verovali ili ne, karta za prevoz do radnog mesta, baš tako, evo i na ruskom: Билеты до места работы – за счет Государства. Smeštaj i hrana po dolasku, pratnja u svim fazama takođe su pogodnosti iz reklama.

Posebni dodaci su do 10 ari zemlje u mestu gde je građanin registrovan, pomoć u pribavljanju dokumenata, potpuna medicinska podrška, a da podmiruju se dugovi za borca i ženu do 10 miliona rubalja (oko 120 miliona evra), pouzdana pravna zaštita, plaćen odmor, popust od 50% na komunalne račune, podrška porodicama 19.500 rubalja (235 evra) za svako dete do 18 godina starosti koja se dobija uz platu, mesta na fakultetima za potomke, ako se rat preživi status ratnog veterana, poreske povlastice, pravna zaštita... aman sve što poželite. Poziv kaže da se pridružite SVO i ostvarićete maksimalno dobitak.

Kada dođu do fronta, kontraktnici su pred „zidom dronova“. Ukrajinsko mi-

U ARMIJU SE PRIMA I KADAR KOEFICIJENTA INTELIGENCIJE 75, GRANIČNE LINIJE FUNKCIONALNOSTI. ONI KOJI SU ODLUČILI DA SE REGRUTUJE Taj KADAR ČINI SE DA NISU ČILI ZA PRIČU IZ VIJETNAMSKE ERE KADA JE DRŽAVNI SEKRE TAR MEKNAMARA POTPISAO PAPIRE ZA PRIJEM BORAČKOG KADRA SA NISKIM IQ. U ISTORIJU SU UŠLI KAO MEKNAMARINI MORONI I IMALI SU PUNO VEĆE GUBITKE OD MOBILISANOG KADRA, PUNO VIŠE SAMOUBISTAVA, NESREĆA, POKUŠAJA DA POBEGNU IZ DŽUNGLE KOJI SU ZAVRŠAVALI U VOJNOM PRITVORU

nistarstvo odbrane ostrvilo se i trudi se da prebrojava samo mrtve. Od početka ove godine kao merilo efikasnosti aktivne odbrane postavili su broj poginulih ruskih kontraktnika koji po zahtevu ukrajinske politike treba da bude 200 za svaki kvadratni kilometar koji uzmu. Ministar Mihail Fedorov tvrdi da su u januaru „u lovu na glave“ postigli rezultat 165 mrtvih kontraktnika na km², zatim u februaru 244, martu 254 i prošlog meseca 179.

Analizu balansiramo pogledom na ukrajinsku stranu fronta na kojoj takođe bataljoni sve više predstavljaju čete. Gine se, ali glavnokomandujući naređuju formiranje novih brigada jer do-

bro zvuči za medije da se na front pošalje prividno sveža jedinica. U stvari, prerasporede se veterani nekih jedinica i pridodaju mobilisani koji su neretko busifikovani – pokupljeni na prepad na ulici i ubačeni u kombi i dovučeni u boj. Omražena skraćenica TCK odnosi se na teritorijalne centre za popunu. Po naški, vojnoteritorijalne organe koji su zaduženi za mobilizaciju i po propisima poziv može da se uruči bilo gde ako nisu na adresi – nasred ulice, na poslu, u kaficu, skloništu. U TCK radi se po normi, kažu da se plaća glavarina i zato su motivisani da obilaze gradove i sela i dosledno privode svako lice za koje procene da se nije odazvalo mobilizaciji. U procesu busifikacije nema pardona ni za invalide, prvo se sa ulice i iz prodavnica pokupi muško pa neka onda „nadležni“ vide šta će sa njim.

Mobilizacija je predviđena za starije od 25 godina, ali prema propisima niko između 18 i 60 ne bi smeo van države. Stotine hiljada rezervista su pobile. Statistika kaže da su 1. januara 2022. godine u mobilizacijskoj masi imali na listi četiri miliona i 291 hiljadu vojnih obveznika svih kategorija. Do 20. jula 2023. godine u uniformi su bili 17,85% vojnika i 15,38% rezervnih oficira. Posle propasti kontraofanzive u to vreme uzdrmano je javno poverenje u armiju i broj rezervista koji se odazove stalno pada. Broj zainteresovanih za profesionalnu službu u strmom je padu – 2024. navodno je odnos profesionalaca i mobilisanih bio 1:3, a prošle godine 1:9.

Gubici su visoki i kada se uračunaju poginuli, nestali i dezertteri, radi se o preko 900.000 ljudi do kraja prošle godine.

Volja za borbom neće se pojaviti i ukrajinska armija mora da koristi radikalne mere kao što je odluka da se u službu prima kadar stariji od 60 godina. Povećava se broj žena u uniformi. Problem kako prevazići loš ton te činjenice prevazilazi se tvrdnjom da se ne radi o nužnoj meri popune već da se afirmišu žene u ukrajinskom društvu. Saveznici iz NATO-a podsećaju na to da nije primereno da mladi od 18 do 25 ne nose uniformu u državi izloženoj invazionoju sili, ali predsednik Zelenski i dalje više ceni procene odnosa javnog mnjenja prema toj temi od vrištanja komanđanata sa terena da se pošalje sveža živa sila. **N**

NEWPORT

ODI STANUJE 446CX

FAZA 2 U PRODAJI
FAZA 1 USELJIVO ODMAH

USELITE SNOVE
U SVOJ NOVI DOM

www.newport.rs

Od investitora:

Ekskluzivni zastupnik prodaje:

011 42 40 222
063 40 80 50

GAESA

DRŽAVA U DRŽAVI

KAKO JE KOMUNISTIČKI HOLDING OPLJAČKAO KUBU

Da li su za izuzetno težak život stanovnika Kube krive američke sankcije ili političko-vojna elita koja upravlja državom? Šta je bila ambicija Raula Kastro kad je osnovao Grupo de Administracion Empresarial S.A.?

Piše Miša Brkić

GAESA. Tajno društvo? Revolucionarna ćelija? Humanitarna organizacija? Ili jedna od nemilosrdnih multinacionalki s Volstrita? U državi izuzetno mali broj ljudi, ne više od nekoliko desetina od ukupno 11 miliona stanovnika, poznato je šta se krije iza te šifre i ko stoji iza nje. Malo ko u svetu, doskoro, znao je kakva je to pojava i šta ona znači. Tek kad je, čestitajući držav-

ni praznik Kubancima, američki šef diplomatije Marko Rubio rekao da „GAESA kontroliše Kubu“, klupko je počelo da se odmotava, interesovanje javnosti naglo je poraslo i mnogi su se setili lanjskog senzacionalnog otkrića „Majami heralda“.

Umesto u poljoprivredu i energetiku, kapital je ulagan u luksuzni turizam koji je u međuvremenu propao

GAESA je kubanska kompanija Grupo de Administracion Empresarial S.A. (Grupa za poslovnu administraciju), država u državi, poslovni megakonglomerat koji okuplja 25 preduzeća, kontroliše najmanje 40 a procene idu i do 70 odsto kubanske ekonomije, s prihodima tri puta većim od trenutnog budžeta države, s bruto profitom od oko 37 odsto kubanskog BDP-a, s učešćem od 34 odsto u izvozu zemlje i s vrednošću ukupne imovine od oko 18 milijardi dolara. Sim-

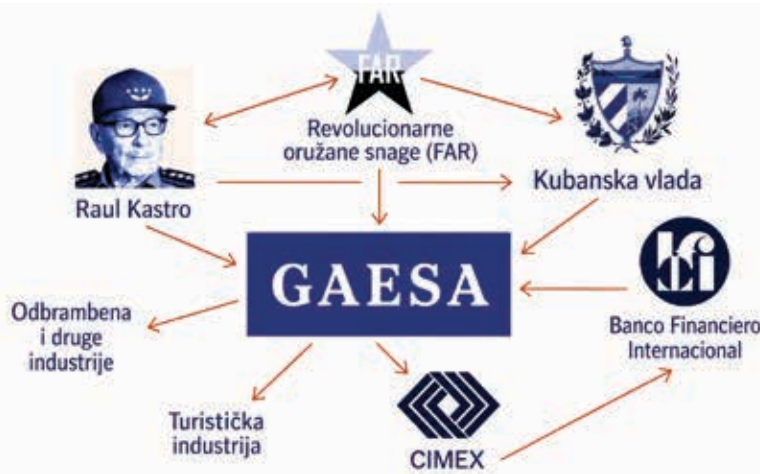
bol kompanije je Torre K, zgrada od 42 sprata u Vedadi, poslovnom centru Havane, čija je izgradnja nezvanično koštala između 226 i 565 miliona američkih dolara (viša cifra je tačno jedan milion po sobi). Stanovnici Havane zovu je „Vidikovac bede“, čime sugerišu sjaj i bedu kubanskog komunizma i objašnjavaju gomilanje profita u korist uske političko-vojne elite oko porodice Kastro. Zgrada je otvorena početkom 2025. a godinu dana kasnije zatvorena zbog „situacije u zemlji“ (eufemizam za celodnevne nestašice električne energije).

GAESA je poslovna imperija čiji vlasnik nije (što bi bilo logično) privatni preduzetnik (recimo, neki najbogatiji Kubanac sa Floride ili iz Paname), ali ni država Kuba, što bi bilo još logičnije zbog vladajućeg modela. Formalni vlasnik kompanije GAESA su Revolucionarne oružane snage (FAR) Kube, a stvarni gazda je porodica Raula Kastroa i par odanih generala. Kompaniju je 90-ih godina prošlog veka osnovao tadašnji ministar odbrane Raul Kastro (kasnije predsednik Kube) čija je ambicija bila da kubansku vojsku učini značajnom političkom silom sa obezbeđenom kontrolom nad ključnim nacionalnim resursima i dovoljnim kapitalom.

Njegov zet Luis Alberto Rodrigex Lopez-Kaljeha bio je arhitekta te poslovne imperije i vodio je kompaniju do smrti 2022. godine, a nasledila ga je brigadni general Anija Giljermína Lastres. Od 2008. godine, kad je Raul Kastro zvanično zamenio brata Fidela na mestu predsednika Kube, GAESA je počela brzo da se širi, preuzimala je druge državne poslovne grupe i proširila kontrolu na nove strateške sektore čime je obezbeđena centralizacija najprofitabilnije imovine u rukama političko-vojnih struktura koje su se hvalile da efikasnije upravljaju preduzećima od državnih birokrata.

GAESA se dodatno proširila 2016. godine akvizicijom Banco Financiero In-

ternacionala (BFI) i kompanije Habaguanex koju je još Fidel Kastro favorizovao posebnom licencom za upravljanje hotelima, prodavnicama i restoranima u Staroj Havani. Poslovanje konglomerata stalno nadgleda Peto odeljenje Ministarstva revolucionarnih oružanih snaga (MINFAR). Mudri komunisti Raul se raznim dodatnim merama osigurao da GAESA trajno ostane pod direktnom kontrolom porodice Kastro.

Kompanija GAESA ima tri puta veći prihod od trenutnog budžeta države, bruto profit joj je približno 37 odsto kubanskog BDP-a, upravlja s 34 odsto izvoza a vrednost ukupne imovine je oko 18 milijardi dolara

GAESA je poslovno carstvo kubanske političke elite koje kontroliše desetine unosnih preduzeća iz oblasti elitnog turizma (hoteli sa pet zvezdica), većinu benzinskih pumpi i supermarketa na ostrvu, vodeću komercijalnu banku, industriju transfera novca (vrlo bogate doznake dijaspore), menjačnice, internet komunikacije i operacije u posebnoj razvojnoj zoni u zalivu Marijel i istoimenu luku.

Monopolizovala je skoro sve poslove koji usisavaju dolare – turizam, trgovinu, telekomunikacije, bankarstvo, doznake, logistiku i građevinarstvo. Među povezanim firmama su i neka od najvećih kubanskih preduzeća – Gavio-

ta (kontroliše veliki deo kubanskog turizma), Cimex (sva maloprodaja), TRD Karibe (veleprodaja), Banco Financiero Internacional (BFI) i RAFIN S.A. (finansijski sistem).

U javnosti je vrlo malo informacija o poslovanju konglomerata. Elektronska pretraga partijskog glasila „Granma“ otkriva samo sedam slučajeva u periodu od 20 godina u kojima se spominje termin „GAESA“. A i tih sedam je „oprano“ od bilo kakvih upotrebljivih informacija. Zanimljivo je da iako Kuba ima model državne ekonomije, GAESA ne odgovara Narodnoj skupštini niti bilo kome (državnom revizoru ili centralnoj banci) polaže svoje finansijske izveštaje. Teško je utvrditi ko su njeni vlasnici i rukovodioci, a korporativna struktura potpuno je neprozirna. Emilio Morales, šef Havana konsalting grupe i jedan od malobrojnih autoritativnih

„skenera“ kubanske ekonomije, objašnjava da je moć koncentrisana u maloj, odabranoj grupi, ne više od 15 ljudi. A bivši ekonomista Centralne banke Kube i profesor Papskog univerziteta u Kolumbiji Pavel Vidal kaže da su bilansi stanja tog poslovnog konglomerata tajni, da grupa posluje u potpunoj tajnosti, da ne plaća poreze, ne prenosi dividende u državni budžet, ne pojavljuje se u državnom budžetu pošto ima nezavisan budžet i o toj kompaniji ništa se ne može pročitati u kubanskim medijima. „To je ekonomska, finansijska i vojna struktura sa privilegovanim pristupom stranoj valuti, zatvorenim tržištima i sopstvenim regulatornim režimom, što je stavlja van domašaja javnog nadzora“, napisao je Vidal u autorskom tekstu za Columbia Law School. „GAESA je rezervisana za malu elitnu grupu porodice Kastro i njihove najbliže saradnike. Umešano je nekoliko generala, ali ne zato što su bili generali, već zato što su istorijski bliski porodici Raula Kastroa“, izjavio je za BBC Huan Antonio Blanco, predsednik akademske platforme „Kuba Siglo 21“ iz Madrida.

U tu elitnu grupu ubrajaju se i Raulova deca Debora, Marijela, Nilsa i Aleksandar Kastro Espin ali i zetovi, unučad i bliski rođaci.

Do sada su zabeležena samo dva slučaja „provale“ informacija oko poslovanja te megakompanije koja posluje po principu „država unutar države“ i ne dozvoljava kubanskoj vladi da revidira njene poslovne račune da bi se profit lakše sliovao u ruke vladajuće elite. Prvo je 2021. godine tadašnji ministar vojske Leopoldo Sintra Frijas smenjen ubrzo posle pokušaja da pokrene internu istragu o holding kompaniji pod svojim ministarstvom koja generiše milijarde dolara prihoda. A zatim se pre dve godine Gladis Beherano, glavnoj kontrolorki i revizorki Kube, u razgovoru za špansku novinsku agenciju EFE, omakao nesmotreni „lapsus“ da GAESA nije pod njenom nadležnošću i da poslovna grupa kubanske vojske ima vrhunsku disciplinu i organizaciju.

Više svetla na poslovanje megakompanije kubanske političko-vojne elite otkrio je „Majami herald“ (list s dugogodišnjom tradicijom) koji je prošle godine objavio 22 procurela interna finansijska izveštaja kompanije GAESA iz 2023. i 2024. godine. Iz njih se vidi da je u avgustu 2023. godine neto prihod (uključujući i ogromnu kompaniju Cimex registrovanu u Panami) bio 16,9 milijardi dolara, a neto profit 7,2 milijarde dolara (marža je 42 odsto a velike svetske kompanije ostvaruju odlične rezultate za akcionare kad imaju maržu između pet i 15 odsto). Ovako visok profit posledica je monopolskog položaja i valutnih razlika (zarada u dolarima, plate i troškovi u pezovima). U avgustu 2024. godine ukupna imovina kompanije vredela je 12,9 milijardi dolara, a GAESA je u bankama držala 9,3 milijarde dolara gotovine (već 2025. godine u bankama i kod sopstvenih finansijskih institucija depnovano je 14,5 milijardi dolara). Ukupne obaveze bile su joj skromne, tek 74,4 miliona dolara. Iz tog istog izveštaja vidi se da GAESA državnom budžetu Kube nije uplatila nijedan dolar poreza i doprinos a da od države nije dobila ni dolar za investicije.

Posle objavljivanja ovih podataka logično se nametnulo pitanje gde GAESA drži kapital i za šta ga koristi. Iz procurenih dokumenata vidi se da se deo više-

Prosečna mesečna plata zaposlenog Kubanca u državnoj službi približno je 16 dolara, a prosečna penzija oko pet dolara

milionskog profita čuva u sopstvenom finansijskom sistemu, što otežava praćenje konačnog odredišta ali i u poreskim rajevima, ofšor zonama, ruskim i kineskim bankama. Koncern upravlja resursima koji funkcionišu kao paralelne devizne rezerve zemlje i van su kontrole Centralne banke Kube. Na osnovu procurelih dokumenata, informacija insajdera i procena analitičara moguće je rekonstruisati poslovnu filozofiju kompanije. Poslovni model počiva na odluci vlasnika i menadžera da koncentrišu najveći deo resursa kompanije na generisanje deviza (turistička industrija, finansije, maloprodaja, zdravstvo) a ne na oživljavanje poljoprivredne i industrijske proizvodnje koje su raketne kubanske ekonomije. Komunistička partija, vlada i predsednik Migel Dijaz-Kanel ne mogu da nateraju GAESA da otvori svoje sefove i stavi državi na raspolaganje novac za najhitnije potrebe Kubanaca (hrana, lekovi, energija), što otkriva koliku je političku moć akumulirala vojska pod vođstvom Raula Kastro. Takva poslovna filozofija vlasnika GAESA ograničila je sposobnost Kube da revitalizuje proizvodne sektore koji bi mogli da ublaže hroničnu nestašicu

hrane i modernizuje proizvodnju električne energije. „Takav pristup vlasnika i rukovodstva kompanije delimično objašnjava šta se sada dešava“, piše Vidal, aludirajući na galopirajuću glad, širenje bolesti i celodnevne nestašice električne energije: „GAESA ima imovinu dovoljno vrednu da modernizuje poljoprivredni sektor, koji sada proizvodi jedva 20 odsto potrebne hrane u zemlji, i obnovi proizvodnju električne energije.“

Objavljeni dokumenti pokazuju da se velika investicija u turizam, odnosno nastavak izgradnje novih hotela uprkos niskoj stopi popunjenosti, pokazala katastrofalnom. Do 2023. godine prihodi od turizma pali su približno 62 odsto u odnosu na 2019. godinu (podaci Nacionalnog zavoda za statistiku). Kompanija Gaviota za samo pet meseci 2024. godine izgubila je 5,8 milijardi dolara zbog smanjenja broja turista. Uprkos tome, 37,4 odsto svih investicija u 2024. godini otišlo je na turizam i hotele, 11 puta više nego na ulaganja u javno zdravstvo i obrazovanje. Ovo objašnjenje Pavela Vidala je i dokaz o odgovornosti grupe GAESA za katastrofalno stanje kubanske ekonomije. I Emilio Morales piše da je GAESA kao jedina prava politička, ekonomska i finansijska moć na Kubi dovela zemlju do najgore finansijske krize u njenoj istoriji: „Koncentracija ekonomske moći u GAESA izazvala je proizvodni kolaps, pljačku zdravstvenog sistema i ubrzano siromašenje miliona Kubanaca.“

Morales je objasnio i suštinu prevare koju GAESA godinama praktikuje u sistemu javnog zdravlja konfiskacijom značajnog dela plata koje prima kubansko medicinsko osoblje od usluga u inostranstvu. Kuba prodaje svoj model zdravstvenog sistema kroz humanitarne misije kako bi pomogla siromašnim zemljama a prikupljene prihode trebalo je da uloži u održavanje i poboljšanje vlastitog sistema javnog zdravlja. Izvoz medicinskih usluga pokazao se veoma unosnim poslom – u poslednjih 15 godina doneo je Kubi 108,5 miliona dolara, od čega je vlada Kube investirala samo 1,7 miliona dolara u poboljšanje nacionalnog sistema javnog zdravlja. U okviru ove šeme GAESA je u istom periodu prikupila za sebe oko 70 miliona dolara za koje se ne zna gde su završili a mogli su da budu investirani u modernizaciju proizvodnje električne energije, nadogradnju bolnica, kupovinu lekova i modernizaciju farmaceutske industrije.

Ne postoji trag u računovodstvu GAESA koji bi ukazao da je deo profita kompanije korišćen za finansiranje usluga i robe za potrebe stanovništva. Naprotiv, finansijski izveštaji sugerišu da se novac GAESA uglavnom čuva u kasi čiji ključ drži malobrojna komunističko-vojna elita.

S obzirom na veličinu i uticaj legitimno je pitanje: da li GAESA ima odgovornost za katastrofalno stanje kubanske ekonomije?

Činjenica je da je ekonomska kriza sa visokom inflacijom i nestašicom deviza na Kubi delimično izazvana nedavnim smanjenjem deviznih doznaka za 70 odsto i padom broja turista od 50 odsto (što je posledica pojačane američke blokade), ali i niskom produktivnošću u proizvodnji hrane i industrijske robe. Pavel Vidal ukazuje da je novi „vatrogasni“ program kubanske vlade iz oktobra 2025. godine usmeren na smanjenje inflacije, fiskalnog deficita i rešavanje monetarnih pitanja. Vlada je predložila program fiskalnog i monetarnog prilagođavanja, ali nije spomenula kompaniju GAESA i njenu ulogu u nacionalnoj ekonomiji. Tako je teret fiskalnog prilagođavanja ostao na leđima ostalih ekonomskih aktera – državnih preduzeća, privatnih mikro, malih i srednjih preduzeća i ionako već upropašćenih domaćinstava. „To znači da je fiskalna politika osmišljena samo za 60 odsto

BDP-a i da je preostalih 40 odsto, koje kontroliše GAESA, van bilo kakve obaveze fiskalne konsolidacije... Centralna banka ne može da ispuni ciljeve monetarne i devizne politike niti da doprineše makroekonomskoj stabilizaciji sve dok stranu valutu zemlje drži poslovni konglomerat GAESA u svrhe koje ostaju nepoznate“, objašnjava Vidal.

Slično se događalo i ranijih godina.

Devizne rezerve GAESA nisu korišćene za sprečavanje kolapsa konvertibilnosti kubanskog konvertibilnog pezosa i slobodno konvertibilne valute predstavljene debitnom karticom, nisu podržale monetarnu reformu iz 2021. godine i nisu korišćene za stabilizaciju bankarskog sistema i međunarodnih plaćanja.

Moguće je da medijsko i političko razotkrivanje kubanskog komunističkog modela pljačke stanovništva delom koincidira s novim ambicijama Sjedinjenih Američkih Država da posle decenija pokušaja najzad promene režim na tom karipskom ostrvu

„Majami herald“ i ekonomski analitičari, na osnovu procurelih finansijskih izveštaja, smatraju da kubansko rukovodstvo neopravdano optužuje američki embargo („blokadu“) kao jedini uzrok siromaštva građana ostrva. Vlada u Havani mnogo se trudi da prikrije ulogu GAESA, megakompanije svojih oružanih snaga, u onome što stručnjaci smatraju najgorim ekonomskim kolapsom zemlje od sticanja nezavisnosti, kriveći isključivo američke sankcije. Kubanski zvaničnici više puta uveravali su kubanski narod, Ujedinjene nacije, poverioce i strane saveznike da ih američke sankcije sprečavaju da plaćaju osnovne stvari poput mleka za decu, lekova i održavanja propadajuće energetske i telekomunikacione infrastrukture zemlje ili da otplaćuju spoljne dugove. Kada je u martu ove godine elektroenergetska mreža ponovo kolabirala, predsednik države i partije Dijaz-Kanel na sastanku komunističkih aktivista izjavio je da njegova vlada nije odgovorna za debakl: „Problemi koje danas imamo nisu problem upravljanja. Jednostavno godinama ni-

smo imali novca da održavamo termoelektre i vršimo popravke.“

Objavljeni dokumenti i stručnjaci koji prate ekonomska zbivanja na ostrvu pokazali su da malobrojna političko-vojna elita Kube ima milijarde dolara na raspolaganju koje bi mogla da upotrebi za pokrivanje najvažnijih troškova zemlje, uključujući 43 miliona dolara godišnje potrebnih za nabavku 63 prioriteta leka koji su bili deficitarni u kubanskim apotekama i 250 miliona dolara godišnje potrebnih za rad i održavanje električne mreže zemlje. Mogla je, ali nije jer ih gomila i čuva za sebe. Zato je u obraćanju građanima Kube američki šef diplomatije Marko Rubio objasnio da je „pravi razlog zašto nemate struju, gorivo ili hranu taj što su oni koji kontrolišu vašu zemlju opljačkali milijarde dolara i ništa nisu učinili da pomognu narodu“.

Prosečna mesečna plata zaposlenog Kubanca u državnoj službi približno je 16 dolara, a prosečna penzija oko pet dolara. „GAESA omogućava političkim i vojnim elitama da je koriste kao mehanizam za izvlačenje rente iz društva“, konstatuje Pavel Vidal.

Kuba je trenutno jedna od zemalja sa najvećim rizikom za poslovanje i ulaganje stranih kompanija.

Moguće je da medijsko i političko razotkrivanje kubanskog komunističkog modela pljačke stanovništva delom koincidira s novim ambicijama Sjedinjenih Američkih Država da posle decenija pokušaja najzad promene režim na tom karipskom ostrvu. Podaci iz istraživanja i analiza su frapantni, ali ne i iznenađujući jer komunizam je slične patnje naneo građanima mnogih država koji su radije prihvatili neizvesnost tranzicije. Zasad je jedini demanti (ili nešto što bi se tako moglo nazvati) istraživanja i analiza o neverovatnoj komunističkoj pljački stigao iz kubanske ambasade u Londonu koja je na mreži X objavila da su naduvani podaci o bogatstvu GAESA: „Izmišljanje tajnog blaga od 18 milijardi dolara pruža zgodan politički izgovor za pooštavanje veoma nezakonitih sankcija koje guše kubansko stanovništvo.“ Neuverljiv demanti nije zadovoljio mnoge Kubance pa svoje nezadovoljstvo komunističkim režimom ispoljavaju na ulicama tražeći hleba, lekova, pravde i promenu komunističkog režima. **N**

DA NAM ŽIVI, ŽIVI (mešoviti) BRAK

Na dan izlaska ovog broja na Kalemegdanu počinje izložba „Balkan Love“ Aleksandra Crnogorca, fotografa koji je skupio portrete i priče ljudi iz mešovitih brakova duž poluostrva na kojem su predrasude pa čak i sukobi uvek bili snažni ali su postojali pojedinci koji su ih pobeđivali

Piše Branko Rosić

Izložba fotografija „Balkan Love“ predstavlja ljude iz mešovitih brakova i veza koji su izabrali ljubav ispred granica, nacije i religije. To je bila ideja autora ove izložbe fotografa Aleksandra Crnogorca koji će 28. maja na Kalemegdanu (Sava promenada) kroz portrete i lične priče interetničkih parova sa prostora Zapadnog Balkana prikazati ljude koji ističu zajedničko kulturno nasleđe, raznolikost i humanost regiona.

Balkan je dugo oblikovan složenim istorijama i podelama, ali ovi parovi nas podsećaju da povezanost, razumevanje i ljubav nastavljaju da postoje uprkos politici i predrasudama. Njihove priče daju jednu projekciju budućnosti koja je moguća.

Izložba „Balkan Love“ ne fokusira se na nostalgiju već na stvarnost savremenog života u regionu. Predstavljani su ljudi koji u svakodnevnom životu žive između različitih jezika, tradicija, religija i identiteta, pokazujući da suživot nije

Na Kosovu sam, nažalost, imao malo uspeha. Nemam baš srpsko albanskih parova, što ne znači da ih nisam našao, ali nisu bili voljni da saraduju

apstraktan ideal, već stvarno životno iskustvo. U regionu koji se često definiše kroz sukobe, ove priče pomeraju fokus ka empatiji, izdržljivosti i jednostavnom ali snažnom činu biranja jedni drugih.

Sa Aleksandrom Crnogorcem sam se našao na nekoliko stotina metara od lokacije na kojoj će biti izloženi njegovi kadrovi mogućeg zajedničkog života na Balkanu.

„Moja namera je da upoznam javnost sa nizom ličnih priča koje jasno oslikavaju da čak i u vrlo teškim vremenima postoje ljudi koji žive svoje živote tako

što nisu opterećeni temama koje širi kolektiv nalaže kao bitne već zasnivaju svoju sreću i budućnost na razumu i pre svega ljudskosti.

Dok su mešoviti parovi bili uobičajeni za vreme Jugoslavije, nakon krvavih ratova 1990-ih u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini i na Kosovu, ovaj trend se u najmanju ruku drastično smanjio, dok u nekim zajednicama kao što je Kosovo danas uglavnom više i ne postoji. Moj prethodni projekat s kojim sam prošao ceo region, 'Trans Balkan', na sličan način se kroz portrete i lične priče bavio trans zajednicom. U tom projektu sam dokumentovao sto trans ljudi širom celog Balkana, kaže autor izložbe Aleksandar Crnogorac.

„Nisam koristio prezimena ovih ljudi, ne zato što predviđam da će biti nekih problema, već prosto iz privatnih razloga, da ne može baš svako da ih ukuca i nađe na Facebooku ili nekoj drugoj društvenoj mreži.

Fotografisao sam jedan jedini mešo-

Trans Balkan

Aleksandrov prethodni projekat sa kojim je išao na turneju bio je „Trans Balkan“ gde mu je bila ideja da upozna širi kolektiv sa ovom malom zajednicom. Upamtio sam iz Aleksandrove priče građevinskog radnika iz Bosne koji posle smene lakira nokte a onda skida lak sutradan pre odlaska na skele.

„Takođe mi je bio cilj da pokažem široki spektar trans zajednice. Najmlađa osoba je imala četrnaest godina. To je jedan dečko iz Hrvatske. Naravno, njegovi roditelji su prisustvovali fotografisanju, dali su dozvolu da učestvuje, a najstarija je bila Brankica koja je imala osamdeset šest godina. Nju sam upoznao kad je imala osamdeset i šest godina. Ona je bila iz sela pored Bijeljine, Dvorova. Imala je pet brakova kao heteroseksualni muškarac pre tranzicije, a onda u šezdeset i nekoj godini, nakon ratova u Jugoslaviji, otišla je u Nemačku i spoznala samu sebe. Ona kaže da ni sama nije znala šta je to biti trans, a da se uvek osećala drugačije, ali da prosto nije umela da to identifikuje, tako da je tokom ratnih godina otišla u Nemačku i izvršila tranziciju. Vratila se u selo Dvorovi i kaže da tri godine niko nije hteo ni 'dobar dan' da joj kaže. Umrta je vrlo brzo nakon što smo se upoznali. Kao što sam rekao, u osamdeset šestoj godini nije imala podršku porodice, ali je svakako istrajala i izvršila tranziciju. Rekla je da joj je najvažnija stvar u životu bila da bude sahranjena kao žena, što pokazuje koliko je to ipak jaka potreba tih ljudi da izvrše tranziciju. ■

viti par u Srebrenici do kojeg sam vrlo teško stigao i apsolutno razumem zašto. Nisu bili voljni za saradnju. Oni ne samo da su ostali u Srebrenici, nego je njihova ljubav svakim danom još jača. I njihova izjava je moćna: 'Dok su drugi birali strane, mi smo birali poro-

dicu.' Takođe, sa 'Balkan Love' ja ne promovisem nikakvo jugoslovenstvo. Projekat ne gleda unazad, nije nostalgican, bavi se aktuelnošću. Poenta je da se podsetimo da politika nije broj jedan i da ovi ljudi dokazuju da individualci mogu to što naše zemlje ne

Jedan par su dve lezbijke, a drugi par su dva gej muškarca iz Bosne. Jedan je iz Republike Srpske sa Pala, a njegov partner je iz Sarajeva. I taj dečko je odrastao u vebabijskoj porodici

mogu“, objašnjava koncept svoje izložbe i rada Aleksandar Crnogorac i priča o parovima koje je slikao.

„Imam više srpsko-albanskih parova. Fotografisao sam i pričao sa devojkom iz Kragujevca, vrlo mladom, koja se odselila u Tiranu.

Na Kosovu sam, nažalost, imao malo uspeha. Nemam baš srpsko-albanskih parova, što ne znači da ih nisam našao, ali nisu bili voljni da sarađuju. Takođe, na Kosovu, postoji srpsko selo nedaleko od Prizrena u kojem živi četrnaest Albani koje su došle iz Albanije i udale se za Srbe. Ti ugovoreni brakovi traju nekad možda i duže nego ovi birani brakovi i među tim ljudima sigurno ima

onih gde se izrodi prava ljubav, ali prosto ja ih nisam uvrstio u svoj projekat.

Dakle, albansko-srpskih parova sa

Kosova nažalost nemam, ali imam recimo Romkinju sa Kosova koja je u braku sa Srbinom, imam Gorance i Albance.

Takođe bitno je da napomenem da nisam jurio samo te ljude iz naroda među kojima je bilo najviše sukoba. Imam na slikama i pričama Bugare i Srbe, imam Mađare i Hrvate. I ne može ovaj projekat da promeni svet, ali može da baci svetlo na te neke realnosti koje postoje i koje su pozitivne.“

Aleksandar Crnogorac kaže da je Bosna i Hercegovina najtraumatizovanija sredina iz ratova devedesetih, ali je i Bosna srce njegovog projekta i za njega su tamo ljudi ipak najotvoreniji. Prosto tako je. Fotografisao je sto parova sa kojima je sarađivao, a kontaktirao je sigurno sa petsto. Iznenadilo ga je koliko je bilo teže naći sto mešovityh parova nego sto trans ljudi, bez obzira na to što ima više mešovityh parova nego trans ljudi. Prosto ljudi nisu bili voljni za saradnju. Nije mu uvek padalo lako njihovo odbijanje, ali razume.

„Neki od parova koje bih izdvojio, pored para iz Srebrenice, naravno, jesu na primer ta mlada djevojka iz Kragujevca koja se preselila u Tiranu; onda, mladi par: on je Albanac, ona je Romkinja iz Srbije. Njihove porodice su tra-

žile azil u Nemačkoj i bili su u tim njihovim kampovima za izbeglice oko godinu i po dana. Ništa od Nemačke taj par nije video. I u tom kampu za izbeglice ta devojka upoznaje tog dečka. Romkinja iz Srbije i Albanac, ne pričaju isti jezik. Klinci su, dvadeset godina. I onda oni zajedno uče turski i turski postaje njihov jezik ljubavi. Oni su još uvek zajedno i pričaju na turskom. Kad sam ih upoznao, bio sam u fazonu: zašto ovi ljudi pričaju turski? Zato što ona ne govori engleski, on ne govori srpski.

Meni su se tokom rada na ovom projektu mladi ljudi onako baš urezali zato što neki od njih i ne pamte, nisu bili rođeni za vreme konflikta, a i ti što pamte su iz fazona da ih to ne interesuje.

Ima naravno i starijih parova. Imam divan par iz Sarajeva. Ona je Hrvatica, on je Bošnjak i pričali su mi kako su u Sarajevu tokom rata svako večer sa komšijama pili kafu i da su svi bili tu, i Srbi i Bošnjaci i Hrvati.

Romkinja iz Srbije i Albanac, ne pričaju isti jezik. Klinci su, dvadeset godina. I onda oni zajedno uče turski i turski postaje njihov jezik ljubavi. Oni su još uvek zajedno i pričaju na turskom

Par iz Srebrenice, pre rata su se venčali, imaju četvero, petoro dece, ne sećam se tačno. On je Srbin, ona je Bošnjakinja. Izbegli su za vreme rata. Pokušali su da dođu u Srbiju. Nažalost, ovde nisu bili prihvaćeni. Njoj je rečeno da joj se ime i prezime ne slažu, tako da su izbegli za Makedoniju i tamo su živeli tokom rata. Posle rata su se vratili u Srebrenicu. Bila su tri mešovita para u Srebrenici, jedni su se razveli, drugi su se odselili, a oni su ostali jedini. I njima

sam beskrajno zahvalan što su prihvatili da me upoznaju.

Bitno je da kažem da u 'Balkan Love' imamo i LGBT mešovite parove. Jedan par su dve lezbijke, a drugi par su dva gej muškarca iz Bosne. Jedan je iz Republike Srpske sa Pala, a njegov partner je iz Sarajeva. I taj dečko je odrastao u vehabijskoj porodici. Ima dvanaestoro, trinaestoro braće i sestara. Porodica ga se odrekla, naravno. Bilo mi je bitno da ima i LGBT parova zato što prosto ljubav je ljubav i kad je priča jaka, ona je jaka, nebitno da li je neko gej ili ne", sumira Aleksandar Crnogorac u svom „inventaru“ ljubavi mešovitih parova Balkana.

Interesantnih priča je bilo svuda na toj balkanskoj turi. U Makedoniji je fotografisao prvu Romkinju koja je ušla u njihov nacionalni teatar, kao i prvu Romkinju (udatu za Goranca) koja je ušla u njihov parlament. Fotografisao je bivšeg ministra kulture koji je Turčin iz Bitolja, a njegova je žena, doktorica, polu-Srpkinja, polu-Makedonka. **N**

20. TURNEJA SLOBODNE ZONE

**MART - JUN 2026
U 50+ GRADOVA I OPŠTINA U SRBIJI**

Nepodnošljiva lakoća bekstva generala Šejne

Priča o Janu Šejni, kao istorijska pozadina potrage Gorana Markovića za prijateljicom s fakulteta, u sebi sažima sve apsurdne blokovske podele sveta 20. veka i sve truleži jednog rogozbatnog socijalističkog sistema

Piše Veljko Miladinović

U njenom stanu je navodno ostala „izlazna dozvola“ sa kojom je mogla da izađe iz zemlje. U njenom stanu se baš taj dan našla njena prijateljica Eva koja je čehoslovačkim bezbednosnim službama bila veoma važan, ako ne i jedini trag u pokušaju da otkriju šta se desilo. Eva im je rekla da su otputovali na vikend. I taj vikend, evo, traje već 58 godina...

Ona je Evženija Musilova, glavna junakinja jedne posebne priče koju možete da pratite na Velikim pričama – Velika potraga Gorana Markovića – bila je devojka, neuspešna studentkinja režije sa kratkim iskustvom rada na televiziji, koja je u istorijske beleške upisana kao ljubavnica generala Šejne sa kojim je 1968. godine pobešla u SAD. A kasnije kao supruga njegovog sina sa kojim je dobila ćerku.

U kontradiktornostima koje prate ovaj slučaj svakako da prste ima umešane i čehoslovačka tajna služba za koju se ne da pretpostaviti da je baš spretno „hendlovala“ narativ o bekstvu ovog trojca. Tek, priča Gorana Markovića nas vodi kroz slojeve ljudskih sudbina – o tome više čitajte u ekskluzivnom feljtonu na Velikim pričama – a priča o generalu Šejni (kao istorijska pozadina tog feljtona) u sebi sažima sve apsurdne blokovske podele sveta 20. veka i sve truleži jednog rogozbatnog socijalističkog sistema koji je izneverio ideale borbe za pravednije društvo.

Slučaj generala Šejne nije previše bio poznat u našoj javnosti, nije bilo ni previše razloga. Mada je poneki razlog i mogao da se nađe – bio je, u to vreme, najviše rangirani prebeg iz Istočnog bloka na Zapad (desetak godina kasnije će jedan rumunski general iz najbližeg okruženja Nikolaje Čaušeskua možda da ga „autrenkuje“ kao v. d. šefa jedne od bezbednosnih službi za čiju likvidaciju je navodno bio angažovan i Šakal), a na Zapad je prebegao (sa sinom i Evženijom) preko teritorije Jugoslavije, preko Kopra su otišli u Italiju, odatle u američku ambasadu, pa pravac Lengli...

Čehoslovačka je, kao što je poznato, posle 1945. ušla u sovjetsku intere-

**U aprilu 1968. u zgradi
Ministarstva spoljnih
poslova SAD održan
je sastanak Evženije
Musilove i mladog Šejne sa
službenicima čehoslovačke
ambasade; oboje su izjavili
da su Čehoslovačku
napustili dobrovoljno i
da su u SAD finansijski
obezbedeni. Evženija nije
navela na osnovu kog
dokumenta je putovala**

snu zonu, i dobrim delom delila sudbinu „zemalja lagersa“. U drugoj polovini pedesetih i Česi i Slovaci prošli su kroz period destalinizacije, a onda je na čelo republike došao Antonjin Novotni, konzervativni hardlajner koji je pokušavao, i u dobroj meri uspevao da nametne čvrstu ruku (što u rigidnim sistemima Varšavskog pakta podrazumeva da je ruka bila baš čvrsta). Nije, doduše, uspeo da dostigne nivo Čaušeskua, što ne znači da nije imao takve ambicije, ali raspoloženje u društvu mu nije išlo naruku, tako da se unutar partije stvorila jaka opozicija prema njemu.

Novotni je imao oko sebe ekipu mladih lavova, uglavnom mladića iz unutrašnjosti koji su se beskompromisno probijali kroz birokratske nivoe vlasti, nisu pitali mnogo i radili su šta im se kaže. Jedan od njih je bio i Jan Šejna. Poznat i po nadimku Honza, rođen je u seocetu Radhostice, kod Brna, blizu granice sa Austrijom. Najznačajniji dan u njegovoj karijeri bio je kada je upoznao i kada se sprijateljio sa Antonjinom Novotnim juniorom, sinom funkcionera koji će zavladati Čehoslovačkom. Sa 29 godina je postao direktor sekretarijata za narodnu odbranu, u jednom trenutku je bio i najmlađi general u vojsci.

Teško je raščlaniti šta je sve o njemu deo njegove istinske biografije, a šta mu je napakovano nakon bekstva.

Postoje dve teorije zašto je Šejna pobe-

gao u SAD. Jedna je jer mu se zbog pronevere spremalo suđenje, a druga zato što je učestvovao u planiranju puča do kog nije došlo, pa je u strahu od odmazde odlučio da se skloni. U svakoj verziji ključna stvar je što je vlast Novotnog počela da se drma, početkom 1968. je podneo i ostavku, a na čelo republike dolazi Aleksandar Dubček sa liberalnom strujom komunista, koji su, verovalo se, bili spremni na potpunu liberalizaciju društva, čak i na to da se dozvoli druga partija. Navodni puč koji je deo prve verzije priče trebalo je da eliminiše liberalne strukture iz partije u drugoj polovini 1967. godine.

Šejna je, inače, tako se kasnije pričalo, vodio raskalašan život, imao je suprugu i sina (takođe Jan), a imao je i česte ljubavnice iz visokog društva, voleo je da ima i vikendicu da može da otputuje i generalno živeo iznad mogućnosti koje je pružalo tadašnje čehoslovačko društvo. Navodno mu je zafalilo para, pa je iskoristio jednu ponudu da proneveri državne zalihe semena deteline, koje je raspoređivao poljoprivrednim zadrugama koje bi mu davale procenat.

Postoje dve teorije zašto je Šejna pobjegao u SAD. Jedna je jer mu se zbog pronevere spremalo suđenje, a druga zato što je učestvovao u planiranju puča do kog nije došlo, pa je u strahu od odmazde odlučio da se skloni

U dokumentima iz arhiva čeških službi navodi se da je u februaru 1968. godine, zbog sumnje za „privredni“ kriminal, uhapšen Šejnin saradnik, general Miroslav Mamula, šef 8. odeljenja CK u ministarstvu odbrane, koji je sa Šejnom navodno planirao vojni puč (u korist Novotnog).

Mamula je prilikom hapšenja dao iskaz na osnovu kog je izdat nalog i za hapšenje Šejne. Dana 23. februara 1968. godine, general Egid Pepih je u vojnom listu „Obrana lidu“ izjavio da je Novotni u decembru 1967. pripremao vojni puč i iz-

neo spisak osoba koje je trebalo uhapsiti.

Navodno su jedinice vojske u okolini Praga i policija bile stavljene u stanje borbene gotovosti.

Međutim, komisija Ministarstva narodne odbrane koja je istraživala ovaj slučaj nije utvrdila konkretne mere za povećanje borbene gotovosti, to jest nije podržala teoriju o puču, već je samo konstatovala da su bile vežbe povezane sa delimičnom mobilizacijom u decembru 1967, što „nije bilo u odgovarajućem terminu“.

Prema iskazu drugog uhapšenog Šejninog saradnika, oficira Jaroslava Moraveca, 21. decembra 1967. godine došlo je do jednog sastanka u kasnim satima gde je bio jedan član CK i generali predvođeni Šejnom. Moravec nije odmah, ali jeste kasnije nagovestio da se radilo o sastanku zaverenika koji su spremali vojni puč, ali zvanična istraga nije potvrdila pripremu puča (bilo je tu u iskazima dosta međusobnih prebacivanja krivice da ovaj ili onaj pripadaju pučistima ili da rade za SAD).

Svakako do puča iz decembra 1967. godine, koji se u tamošnjoj istoriografiji

ji sporadično naziva i božićnim pučem (mada nije baš opšte mesto češke istorije) nije došlo, ali su glasine o njemu definitivno naškodile Novotnom i njegovom poverenju u vojsku.

Šejna je u intervjuu za „Njujork tajms“, koji je dao po dolasku u SAD, negirao da je pripremao puč protiv Dubčeka, već je tvrdio da su ga za to optužili „brežnjevisti“ koji su se pretvarali da podržavaju Dubčeka, ali su umesto toga kovali zavere protiv njega po naređenju iz Moskve.

Dubček je inače po dolasku na vlast na sve načine pokušavao da uveri Brežnjeva da nove vlasti nemaju nameru da raskidaju veze za Moskvom, niti da menjaju doktrinu vlasti, ni na kraj pameti da im nije puštanje nove stranke i slično. U prvom trenutku je uspeo da ga ubedi, ali to kao što je poznato nije trajalo ni pola godine, pa se „praško proleće“ završilo sovjetskim tenkovima u Pragu.

Šejna je kasnije u nekoliko navrata govorio da je znao da se planira okupacija i da je pokušavao da upozori Dubčeka. Malo je onih koje je u to ubedio.

U pismu koje je poslao svojoj ženi (zasigurno je znao da će to pismo čitati službe) napisao je da je nekoliko puta pokušao da stupi u kontakt sa Dubčekom telefonom, ali da je Dubčekov lični sekretar odbio da ga spoji.

U teoriji da je Šejna pobjegao zbog korupcije, još značajniju ulogu ima Evženija, studentkinja koja je godinu dana studirala režiju sa Goranom Markovićem i Đidom Karanovićem.

Ona je, naime, živela u stanu koji joj je obezbedio Šejna, i to po direktivi koja je sadržala državnu tajnu najvišeg stepena.

Evženijina prijateljica i koleginica sa televizije Eva Lorincova je, i to se beleži u arhivama službe, dan nakon njihovog bekstva podnela zahtev za stalni boravak u stanu Evženije Musilove, iako je istražiteljima tvrdila da joj je Evženija pre odlaska rekla da će se vratiti za nekoliko dana.

No, o Evi Lorincovoj neki drugi put, tek Šejnin vozač je svedočio da se Eva srela sa njim nekoliko dana pre bekstva, iako je ona tokom ispitivanja tvrdila da ga nije videla nekoliko meseci. „Nakon tog sastanka je očigledno bila uznemirena“, posvedočio je Šejnin vozač.

E sad, Šejna i njegov sin su tokom bekstva imali diplomatske pasoše, a Musilova samo izlaznu dozvolu. Iako je važeću

U jednoj analizi se navodi da „Šejnino bekstvo rizičnom rutom iz Bratislave preko Mađarske i istog dana preko granice Jugoslavije ukazuje na to da nije bio agent Zapada“, jer bi inače išao u Rim preko Austrije ili Zapadne Nemačke

izlaznu dozvolu ostavila kod kuće.

Ono što je mučilo češke vlasti bilo je i na osnovu kog dokumenta je ona otputovala.

Šta je još služba saznala o Šejninom bekstvu na osnovu dojave doušnika i ljudi iz Šejninog okruženja?

U jednoj analizi se navodi da „Šejnino bekstvo rizičnom rutom iz Bratislave preko Mađarske i istog dana preko granice Jugoslavije“ (granični prelaz Letenje-Hodošan; 26. 2. 1968. prešli su jugoslovensko-italijansku granicu na graničnom prelazu Koper, što je dokumentovano šifrom vojnog atašea u Beogradu) „ukazuje na to da nije bio agent Zapada, jer bi inače išao u Rim preko Austrije ili Zapadne Nemačke.“ Ovaj zaključak je u izveštaju konstatovao šef istražne komisije Černjik.

E sad, zabeleženo je i da su agenti CIA u Beču 26. 2. 1968. poslali u Vašington telegram sadržine: „General Šejna OK.“

U martu 1968. vojni ataše Italije u SAD, pukovnik Agostino Sorče, naveo je da se Šejna povezao sa ambasadom SAD u Rimu iz Trsta. Italijanska vlada je sledećeg dana zatražila od SAD da odvezu Šejnu sa njene teritorije.

U septembru 1970. godine Šejnina supruga je rekla svojoj prijateljici, inače poverenici vojne kontraobaveštajne službe koja je vodila istragu, da je dobila pismo koje joj je predao jedan advokat i da je Šejna u tom pismu tvrdio da su ga iz Italije oteli Amerikanci.

Zaključak je, ipak, da je Šejna razmišljao o bekstvu u SAD duže vreme. Navodno je u januaru 1967. godine zatražio sastanak sa vojnim atašedom SAD, ali se taj sastanak nije realizovao. U razgovoru sa novinarkom i istoričarem Tomašom Snjegonjem, koji od 1991. živi u

Švedskoj, Šejna je naveo da je pre svog bekstva početkom februara 1968. kontaktirao sa ambasadom SAD, gde su mu obećali da će se pobrinuti za njega ako pobjegne iz Čehoslovačke.

Nije poznato kako je dospeo u Italiju i da li je imao italijansku vizu, pošto je njegov diplomatski pasoš važio samo za socijalističke zemlje.

Vojnoj kontraobaveštajnoj službi prijao se svedok koji je tvrdio da se u drugoj polovini januara 1968. sreo u italijanskoj ambasadi sa nepoznatim muškarcem, i da je kasnije u novinama prepoznao Šejnu. Završni izveštaj VKR-a navodi da učešće zapadnih obaveštajnih službi u Šejninom bekstvu nije utvrđeno, dok učešće Kremlja nije ispitivano.

U aprilu 1968. u zgradi Ministarstva spoljnih poslova SAD održan je sastanak Evženije Musilove i mladog Šejne sa službenicima čehoslovačke ambasade; oboje su izjavili da su Čehoslovačku napustili dobrovoljno i da su u SAD finansijski obezbeđeni. Evženija nije navela na osnovu kog dokumenta je putovala.

Kako su rekli, znali su da su u SAD bez dozvole čehoslovačkih vlasti, ali nisu imali interes da legalizuju boravak, uz napomenu da će se obratiti ambasadi ako budu zainteresovani za povratak. Na tome su insistirali i nakon objašnjenja da ih legalizacija boravka u inostranstvu „ni na šta ne obavezuje“, već im ostavlja otvoren put za povratak.

General Šejna se, naravno, nije pojavljivao u ambasadi. Osuđen je u odsustvu na deset godina zatvora.

Kasnije se u Americi oženio jednom Francuskinjom, po svojoj prilici su imali i sina, dok su se Jan junior i Evženija venčali i dobili ćerku.

General je radio za CIA kao analitičar, povremeno se pojavljivao u medijima, ali nikada nije otkriveno gde tačno živi. Ni on ni njegov sin i Evženija, za koje su češke službe saznale samo da žive pod lažnim imenima.

A šta je bilo sa Evženijom? Na to pitanje tek i oni koji su se bavili generalom Šejnom sležu ramenima. Jedna novinarka, autorka opsežnog dosijea o Šejninom prebegu, poslala nam je tekst iz „Njujork tajmsa“ (koji smo već imali u arhivi) i poručila – ovo je bio poslednji put da se njeno ime negde pomenulo.

I tako je Goran Marković krenuo u ovu potragu. **N**

**Keš
Trés**

PON-PET U 20.30

Ko u Zagrebu čita „Mein Kampf“ na srpskom?

Koja je to srpska knjiga po mjeri one i onakve Hrvatske, koja je, u policijskom i pravosudnom smislu vrlo oprezna i pedantna u likvidiranju svega i svakog nepoželjnog tko stiže iz Srbije?

Piše Miljenko Jergović

Dvije su me stvari, dragi Basara, nervirale kod članova SKJ, a onda i kod školskih rukovodilaca Saveza socijalističke omladine, koji je funkcionirao kao partijska igraonica budućih komunista, a jedna je proizlazila iz druge: programirano licemjerje i diktatura prosječnih. I jedno, i drugo, i programirano licemjerje i diktatura mediokriteta, kao naslijeđe će biti preuzeti i u sustavu koji je zamijenio jednopartijsku, komunističkom ideologijom tobože inspiriranu diktaturu.

Pod programiranim licemjerjem podrazumijevam to što su se članovi SKJ javno deklarirali kao ateisti, a u potaji su upražnjavali vrlo široki spektar vjerskih ceremonijala. Jedni su krstili djecu, drugi su ih sunetili, jedni su o pojedinim datumima išli u crkvu i potajice sudjelovali u vjerskim događajima, drugi nisu jeli svinjetinu. Kada bi im se djeca u nekim godinama zaljubljujivala u inovjerce, negativno bi reagirali. Premda su u javnom životu igrali uloge suživljenih pripadnika jedne multietničke, kosmopolitizmom temeljito prožete zajednice, u

privatnim su životima bili i još nešto, što su pažljivo skrivali od javnosti. To mi se, kunem ti se da je tako, dragi moj Basara, činilo nepodnošljivim već u danima Titove smrti, kada još nisam bio ni četrnaestogodišnjak.

Naravno da nisam slutio u što se takvi komunisti mogu preobraziti čim se za preobražajem bude osjetila potreba, ali sam već sa četrnaest godina bio siguran da nikada neću biti član SKJ, kao što su to bili moji roditelji, jer ništa mi se u mom dotadašnjem životu nije učinilo tako duboko nedostojnim i nedostojanstvenim kao biti – komunist. Tojest, biti onaj tko javno deklarira jedno, a privatno zastupa nešto tome suprotno.

Problema diktature mediokriteta bio sam svjestan čim sam krenuo u gimnaziju. Moglo mi je biti petnaest kada sam ukapirao model po kojem se formiraju elite. Njih nisu sačinjavali najgori ljudi u društvu. Svejedno po kojem principu najgori. Takvi bi bili isključeni, marginalizirani, gurnuti negdje sa strane. Ali njih nisu sačinjavali ni najbolji.

Nekim čudom, svi koje sam 1981, ili

nekoliko sljedećih godina, u svojoj okolini smatrao najboljim, imali su sa stanovišta zajednice po neki defekt. Ili su bili, kako je to moja Nona govorila, previše lajavi, ili su bili jako povučeni i nekako tunjavi. Za ove povučene i tunjave kasnije bih saznavao da su bili na Golom otoku, ili da su nakon rata zbog nečega bili u zatvoru. Takvi su bili najbolji pripadnici generacije mojih roditelja, ja sam ih svojim očima gledao, i odrastao sam s duboko usadenom sviješću o tome da oni, premda su najbolji, ne mogu biti dio elite, jer imaju defekt. Prihvaćao sam to zdravo za gotovo, ali sam primjećivao da su ama baš svi ljudi bez defekta po svojim sposobnostima, znanjima i talentima, ili po svojim moralnim nazorima, upravo nepodnošljivo prosječni.

Prvaci svijeta kakvog je svud oko mene stvarao SKJ nisu bili ništa bolji od prosjeka zajednice. Mislio sam da tako mora biti, jer to je ta jednakost, ravnopravnost, bratstvo i jedinstvo o kojem su komunisti govorili, ali nisam mogao ni htio tome pripadati. Ne znam je li me od toga odbijao neki unutarnji osjećaj, klinački elitizam, plemenito saznanje da tako ne

valja, ili sam bio svjestan vlastitog obiteljskog defekta, zbog kojeg nikad ne bih mogao uspjeti u tom svijetu?

Bit će da je, ipak, u pitanju ovo posljednje. Naime, svojim sam očima gledao koliko se moj otac zbog ustaškog backgrounda svoje majke i tetaka trudi da bude dobar član SKJ, kao što sam, iz još bliže perspektive, gledao koliko je moja nesretna mati frustrirana zbog svoga nenapredovanja u partijskoj hijerarhiji, koje je pripisivala tome što je žena, pa još i razvedena, premda je dobro znala da joj je uteg onaj poginuli stariji brat. Sve mi se to činilo nedostojnim angažmana, premda mi ni na kraj pameti nije bilo da ikad u životu dižem pobune.

Nakon što 1990. i u Bosni nastupi preokret, koji se u Srbiji ranije već dogodio, a koji se u međuvremenu bio dogodio i u Hrvatskoj, i nakon što ljudi oko mene doista preko noći promijene vjeru i ideologiju, pa im ono što su do jučer privatno zastupali postane javni stav, za mene će, na samo malo modificiran način, sve ostati isto. Diktatura prosječnih sačuvana je u neokrnjenom obliku, programirano licemjerje sada se manje odnosilo na nesklad između onog što je javno proklamirano i onog što je privatno življeno, a više se ticalo nečega još važnijeg: sjećanja, odnosa prema vlastitoj povijesti, kao i prema povijesti svoje zajednice.

Ali kao što su za vladavine SKJ programirano licemjerje i diktatura prosječnih bili ono što mi je branilo da uopće ikad i dodem do pitanja imam li ja nešto protiv marksizma i komunizma, tako mi nakon 1990. programirano licemjerje i diktatura prosječnih brane da stignem do razmišljanja o tome za što sam ja, zapravo, i kako bih se politički određivao u nekom boljem i urednijem društvu, za koga bih glasao da sam građanin Njemačke, a za koga da sam građanin Velike Britanije ili Francuske.

Danas mi se čini da nikad nisam doživio mirna i prosperitetna tri mjeseca života, ama ni jednu sedmicu života, koja bi mi pružila tu iluziju slobode da razmišljam o tome jesam li po svojoj prirodi, karakteru i životnom saznanju lijevičar, socijalist, demokrat, ili sam, recimo, konzervativac. Ako je suditi po mojoj cjeloživotnoj mucu s diktaturom prosječnih, ja bih zapravo trebao biti dobar konzervativac, ali samo ako bih ikad živio u društvu u kojemu bih mogao išta biti.

Jugoslavenski je komunizam, punim svojim kapacitetom, i u sva svoja vremena, ona staljinistička i ona post-staljinistička, uključujući i ona stvarno slobodna i liberalna iz druge polovine osamdesetih – najbolja vremena koja su ovi krajevi doživjeli – obilježen jednakošću u gluposti, nedarovitosti, nekompetentnosti, neuračunljivosti, dakle u svemu onom u čemu društvena jednakost ne bi smjela postojati. I to, taj fetiš prosjeka, proizveo je 1990. onako jednostavno, olako i potpuno potonuće u nacionalizam i fašizam.

Što će hrvatskim neonacistima srpski prijevod “Mein Kampf”? Što će ustašama srpski prijevod “Mein Kampf”? Na oba jezika Zyklon B isto se izgovara i piše: Ciklon B. Na oba jezika Hitler je na naslovnici jednako fotogeničan

Danas u Hrvatskoj, u kojoj su fašisti u punom svom kapacitetu na vlasti, premda nisu (još uvijek) u stanju ostvariti vlastiti ideal Nezavisne Države Hrvatske u punom njezinom kapacitetu, koji podrazumijeva i pokretanje proizvodnih kapaciteta u Danici kod Koprivnice, u Jadovnom i u Jasenovcu, fašisti nisu, kao u Italiji u ona doba, ili kao u Njemačkoj, najnasilniji i najfanatičniji. Ovdje su danas fašisti najobičniji, najgluplji, najjadniji. Takvih je među ministrima, a takvi čine većinu zastupnika vladajuće koalicije u Saboru. Rulju koja ih podržava uzbuđuje to što se sa svakim tim idiotom mogu u potpunosti identificirati, često i na način da su oni, nediferencirani pripadnici rulje, inteligentniji, talentiraniji i moralniji od svojih predvodnika. To je fašizam po mjeri čovjeka, fašizam s ljudskim licem, kao što je ono do 1990. bio komunizam (socijalizam) s ljudskim licem.

Zanimljivo je, međutim, da su protagonisti isti. Današnji ustaše iz Sabora i Vlade bili su stipendisti Titovog fonda, sirotinjska djeca iz pasivnih krajeva, a sam Andrej Plenković je, ponovimo još jednom, “sin vojne lekarke” (kako ga je, na zgražanje fašističke rulje, naciona-

listički opisao predsjednik Zoran Milanović) i čuvenog komesara i profesora s Fakulteta političkih nauka u Zagrebu, koji je do 1990. bio Ždanov jednog, a nakon 1990. Ždanov suprotnog ideološkog predznaka, ali je trajno i ustrajno bio čedo prosjeka.

Znaš li ti, dragi Basara, koja je jedina srpska knjiga koju trenutno možeš kupiti u hrvatskim knjižarama, i to u najvećem knjižarskom lancu u državi, maštovito idiotskog naziva – “Hoću knjigu”?

Srpskih knjiga, naime, u hrvatskim knjižarama nema, iz nekoliko razloga. Prvi je, još uvijek, vjerujem, onaj trgovački: u Hrvatskoj slab je interes i za knjige koje se objavljuju u Hrvatskoj, a kamoli za one koje se objavljuju u Srbiji. Drugi razlog je politički: onaj tko bi u većim količinama, ili razglašeno prodavao srpske knjige, riskirao bi da mu razbiju izlog i zapale knjižaru, ili da ga, u boljem slučaju, krenu proganjati u režimskim medijima i policijskim paramedijima.

Postoji i treći razlog: premda se prema međunarodnim zakonima knjige ne carine, uvozna procedura, kao ni legalni transport, nisu baš jeftini, a nisu ni sasvim bezbolni, jer se hrvatska država potrudila da na svaki način oteža, poskupi i onemogući uvoz štampanog materijala iz Srbije – recimo Ministarstvo kulture je, ima već pola godine, onemogućilo uvoz stranih novina i iz Srbije, i iz Europske Unije... – tako da vrlo zanimljivim biva pitanje koja je to jedina srpska knjiga u hrvatskom knjižarskom megalancu maštovito idiotskog naziva “Hoću knjigu”, koja je pritom, uz istu tu knjigu objavljenu u Hrvatskoj, na hrvatskom jeziku, izložena na najvidljivijem mjestu u njihovim knjižarama?

Koja je to srpska knjiga po mjeri one i onakve Hrvatske, koja je, u policijskom i pravosudnom smislu vrlo oprezna i pedantna u likvidiranju svega i svakog nepoželjnog tko stiže iz Srbije?

Nedavno su, recimo, zabranili beogradskom povjesničaru Milošu Koviću ulazak u Hrvatsku – kroz koju je samo namjeravao proći da bi došao negdje drugdje – jer je rečeni Miloš Ković napisao ili izrekao nešto što ne korespondira s onim što je u Hrvatskoj dopušteno i preporučeno, što je, bez ikakve sumnje, potez koji podsjeća na prakse zemalja iza željezne zavjese, iz vremena tvrdog komunizma.

Jedina u Srbiji objavljena knjiga koju trenutno možeš kupiti u hrvatskim knjižarama, pače u najvećem hrvatskom knjižarskom lancu, nosi naslov “Mein Kampf”, autora Adolfa Hitlera. Lanac “Hoću knjigu” ima svoje knjižare u svakom velikom trgovačkom centru u državi, i posvuda je knjiga izložena na najvidljivijem mjestu na polici, licem, a ne hrptom okrenuta prema očima promatrača, posvuda tako što jedno uz drugo stoje dva izdanja istog djela: hrvatsko i srpsko.

Hrvatsko izdanje je aktualnije, iz 2026, nakladnik je Kvrge izdavaštvo iz Splita, čiji je vlasnik svojedobni splitski ministar kulture Marjan Šare. Ali kako po zakonu u impresumu knjige ne mora biti imena urednika, kao ni lica odgovornog za izdanje, tako se gazda Šare i njegovi ljudi anonimno skrivaju iza Hitlerova lica i imena.

Srpsko izdanje objavljuje nešto što se zove Edicija, i inače se, koliko vidim, bavi selfhelpom. Kao urednik i odgovorno lice potpisano je nešto što se zove Lazar Vuk Bokan. Prema rečenom Bokanu imam više poštovanja nego prema Šari i njegovim šarovima, jer se on barem ne sakriva.

Hrvatski prijevod potpisuje stanovita Matilda Vrdoljak, koja na internetu postoji isključivo kao prevoditeljica Adolfa Hitlera, tako da sam uvjeren da dotična niti ne postoji, a srpski prijevod je, rekao bih, već odavno kanonski. Prevoditelj ti je, naravno, poznat: Radomir Smiljanić. To je onaj isti prijevod iz prvoga beogradskog izdanja “Mein Kampf”, s kraja osamdesetih ili prve godine devedesetih, sad mi se više ne da to istraživati, koje je bilo opremljeno obimnim komentarima i fusnotama, ustvari cijelom jednom zasebnom knjigom u knjizi, gdje je Smiljanić tada aktualnu politiku Socijalističke Republike Slovenije i Socijalističke Republike Hrvatske, te njihovih političkih rukovodstava, kao i pisanje tjednika Mladina i polemičke tekstove tada najistaknutijih slovenskih pisaca i intelektualaca, tumačio kroz knjigu Adolfa Hitlera.

Kupio sam tada ovu knjigu, pokušao sam čitati Hitlerov tekst, ali s tim nisam daleko dogurao, ali sam pročitao zaumne, pomjerene, sulude Smiljanićeve komentare, te sam na kraju knjigu bacio u smeće. Nisam mogao ništa drugo s njom učiniti.

E, dakle, sad su u toj selfhelp naci Ediciji objavili Smiljanićev prijevod Hitlera,

Nije Miloš Ković zaustavljen na granici zato što je fašist, nego je Miloš Ković zaustavljen na granici zato što nije fašist

ali u srpskom, kao ni u hrvatskom izdanju nema nijedne jedine riječi komentara. Iz Hitlerove knjige, dakle, govori isključivo sam Hitler. Što onda znači i da objavljivanje ove knjige u Hrvatskoj i u Srbiji u ovakvom obliku za cilj ima isključivu afirmaciju Hitlera i njegovih ideja. Da je tiskan kakav popratni tekst, makar samo formalan, u kojemu bi se makar upozorilo na to da Hitler nije bio dobar ni ispravan čovjek, to bi moglo uvrijediti ili ne daj Bože odbiti kupce. A Hitlerovi izdavači u Srbiji i Hrvatskoj ne žele vrijeđati svoje kupce.

Osim toga, i u Srbiji i u Hrvatskoj postoji neka tajna, još uvijek glasno neizrečena veza između velikih Srba i velikih Hrvata, te Führera i njegovih praksi i učenja. U Srbiji to je, istini za volju, za nijansu manje izraženo, ali ipak ne možeš biti zagovornik historijskog mučeništva đenerala Milana Nedića, a biti negativno raspoložen prema Adolfu Hitleru. Kao što ne možeš biti ni čestit ljotićevac, a da imaš ikakvih primjedbi na Hitlera. U Hrvatskoj, pak, ne moram to previše naglašavati, nema, niti je moguće ikakvo ustaštvo, ikakav frankovluk, ikakav Zadomspremni, bez još uvijek glasno ne proklamirane, ali nesumnjive ljubavi prema Adolfu Hitleru, Trećem Reichu i nacističkim učenjima i praksama.

Neki dan bio je 9. maj, Dan Europe i Dan pobjede nad fašizmom, a cijela Plenkovićeve koalicija nadigla se protiv lijevo-liberalnih elemenata koji su krenuli slaviti taj dan. Uz njih bio je značajan dio društva, uključujući, recimo, i lokalnog istaknutog pjesnika, dojučerašnjeg predsjednika Hrvatskog centra PEN-a, ratnog dobrovoljca Tomice Bajsića, koji je sa svog fejsbuka pokretao hajku protiv devetomajaca. U ime čega i koga? U ime onih koji su ginuli za ideale Adolfa Hitlera. I to je zaista sve.

Ali kakav je smisao dva “Mein Kampf” u najvećem hrvatskom knjižarskom lancu? Kakav je smisao dva “Mein Kampf”, hrvatskog i srpskog, u riječkoj ispostavi lanca “Hoću knjigu”, koju je prije dvi-

je-tri godine Ministarstvo kulture nagradilo kao jednu od tri najbolje knjižare u Hrvatskoj? Zar mladim i ponešto starijim hrvatskim neonacistima, koji, kako potvrđuju odgovorni u “Hoću knjigu”, u velikom broju u njihovim knjižarama kupuju Hitlerov evergrin bestseler, nije dovoljan samo hrvatski prijevod? Što će hrvatskim neonacistima srpski prijevod “Mein Kampfa”? Što će ustašama srpski prijevod “Mein Kampfa”?

Ti ćeš sad reći da ja sitničarim, pa da načela, makar i fašistička, uzdižem unutar praktičnih činjenica, jer da su za ustaše i ostale hrvatske neonaciste (ako među Hrvatima doista postoje nacisti koji nisu ustaše), kao i za svu ostalu južnoslavensku čeljad, hrvatski i srpski možda načelno dva različita jezika, ali su u govornoj i čitalačkoj praksi za ama baš svakog govornika to dva ista jezika. Tako da je onda hrvatskom nacistu svejedno hoće li posegnuti za srpskim prijevodom Hitlera, kao što je srpskom nacistu svejedno hoće li posegnuti za hrvatskim prijevodom Hitlera.

Na oba jezika Zyklon B isto se izgovara i piše: Ciklon B. Na oba jezika Hitler je na naslovnici jednako fotogeničan. Možeš posegnuti i za posljednjim argumentom zdravog razuma, koji glasi da su knjige u Hrvatskoj skuplje, pa da bi hrvatski nacisti zato mogli posegnuti za srpskim izdanjem. Ali čak i to je isto: u “Hoću knjigu” jednako koštaju hrvatski i srpski Hitler. Pa zašto onda jedan uz drugog u svim knjižarama najvećega hrvatskog knjižarskog lanca stoje dva Hitlera, hrvatski i srpski? Ja ti, dragi moj, nemam odgovor na to pitanje. Jednostavno, ne znam.

No, nešto drugo me zanima: onaj za mene anonimni štakor iz nekakve hrvatske carinske, policijske ili neke treće kurčeve službe, kojemu dolazi štakor iz knjižarske kuće s namjerom da uveze par paleta Adolfa Hitlera iz Srbije. Taj anonimni hrvatski štakor iz policijske, carinske ili neke treće kurčeve državne službe sasvim slučajno se zatekao na knjigama, a ne na živim ljudima. I sasvim slučajno stavio je svoj potpis na uvoz srpskog Hitlera, a nije stavio svoj potpis na zabranu prolaska kroz Republiku Hrvatsku nekom građaninu Republike Srbije, ali sasvim načelno govoreći, isti je štakor uvezao srpskog Hitlera u Hrvatsku i zabranio građaninu Srbije ulazak u Hrvatsku.

Dakle, nije Miloš Ković zaustavljen na

granici zato što je fašist, nego je Miloš Ković zaustavljen na granici zato što nije fašist. Kada bi se hrvatske policijske, carinske ili neke treće kurčeve službe branile od srpskog fašizma, ne bi s takvim entuzijazmom uvozile Hitlera iz Srbije, da ga stave na knjižarsku policu tik do svog Hitlera, u uvjerenju da dva Hitlera svakako više vrijede i obećavaju od jednog Hitlera.

I na kraju, još riječ dvije o istome: hrvatski nogometni navijači, uz aktivno odobrenje hrvatskih vlasti i hrvatske policije, s tribina mašu nacističkim i fašističkim zastavama i transparentima, pjevaju ustaške pjesme i pozivaju na klanje i ubijanje drugih. Uz ustašku zastavu, onu na kojoj je šahovnica s početnim bijelim poljem, a koju vlast i policija odobravaju, jer takav je grb postojao i prije ustaša, što je otprilike jednak argument kao i odobravanje i promoviranje kukastog križa, jer je postojao i koju tisuću godina prije nacista, uz tu, dakle, ustašku zastavu, kakvih je sve više na navijačkim tribinama vodećih hrvatskih nogometnih klubova, repertoar je

različitih naci-fašističkih simbola.

Na kraju, ostaje pitanje na koje opet nemam odgovora: zašto prosječni ili prosječno netalentirani ljudi tako često, i posvuda, simpatiziraju Adolfa Hitlera? I što je to naše narode i narodnosti, ili tu nediferenciranu hrvatsku i srpsku rulju, tako lako i bezbolno prevelo od Tita do Hitlera? Zašto se njihova djeca rađaju kao fabrički dovršeni mladi nacisti?

Gledao sam neki dan u Zagrebu dvojicu bubuljičavih klinaca, možda im je bilo petnaest, kako u jednoj od pristojnijih gradskih knjižara, koje ne drže Hitlera, ali im upravo zato nije dobro spominjati imena, pitaju za "Mein Kampf". Onako ispod glasa, na način na koji bi klinaci u našoj generaciji u kiosku kupovali prezervative, premda nisu imali s njima šta da rade. Nema!, odbrusila im je ljuti-ta knjižarka, a njih dvojica pokunjani su izašli van.

Upravo takvi bi ljudima razbijali lubanje na obali Save kod Jasenovca. Zlo ne proizlazi iz velikih i kompliciranih moralnih, emocionalnih, psiholoških devijacija. Za zlo dovoljna su dvojica bubu-

ljučavih klinaca, koji se pale na Hitlera, i država koja će klincima dati za pravo.

Sviđa mi se tvoj performans u foajeu užičkog Narodnog pozorišta, s karminom iscrtanim kukastim krstom posred čela, i s ljudima koji se prave da ništa ne primjećuju. U današnjem Zagrebu mogao bi u svrhu provokacije na čelu nacrtati srp i čekić. Da ti to učiniš, bio bi ekspresno protjeran iz Hrvatske, bio bi ti zabranjen ulazak u Europsku Uniju na godinu dana (kao Sergeju Trifunoviću), a hrvatski bi ti se mediji pravедnički najebali majke. Dvojicu Hitlera u knjižarama, hrvatskog i srpskog, ti isti mediji i ne primjećuju. A meni se nešto ne da da baš ja stalno nešto ljudima primjećujem. Da im spomenem "Mein Kampf" u Zagrebu, bilo bi kao da sam im rekao ga im je u uglu usta ostalo govno.

Raduje me da ćete Kukić i ti poći do Kovačeve Lastve. Vidjet ćeš da je mjesto na neki neobičan način fascinantno. Produžite li dalje prema samoj granici s Crnom Gorom, naići ćete i na jednu prilično staru, malenu kamenu džamiju, o kojoj ne znam ništa, ali je volim sresti. **N**

ПОЗОРИШТЕ НА ТЕРАЗИЈАМА

Цигани лете у небо

4. јун 400. извођење

Еуромедик на 15 локација

1

**НАЈВЕЋА ПРИВАТНА БОЛНИЦА
КОМПЛЕТНА ХИРУРГИЈА И БОЛНИЧКО ЛЕЧЕЊЕ**
Еуромедик болница, Булевар уметности 29
Тел: 011 / 7359 150; 7359 151; 7359 152
ХИРУРГИЈА - тел: 062 / 800 71 95

2

ЕУРОМЕДИК - НОВИ БЕОГРАД
Дом здравља, Јурија Гагарина 36д
Тел: 011 / 2284 001; 2284 002; 2284 006; 2276 324; 2276 342;
062 / 800 38 44

3

ЕУРОМЕДИК - НОВИ БЕОГРАД
Општа болница, Париске Комуне 22
Тел: 011 / 2609 650; 2609 670; 2605 990
ХИРУРГИЈА - 062 / 800 71 95

4

ЕУРОМЕДИК - ЗЕМУН
Дом здравља, Косовска 12
Тел: 011 / 2616 444; 069 2480 518; 2617 104; 062 / 800 38 63

5

ЕУРОМЕДИК - КАРАБУРМА
ДОМ ЗДРАВЉА, Вишњичка 72
Тел: 011 / 7357 500; 7357 501; 7357 502;
Моб: 069 / 80 70 381; 80 70 382

6

ЕУРОМЕДИК - ЗВЕЗДАРА
Дом здравља, Ватрослава Јагића 1
Тел: 011 / 2448 148; 2448 150; 2448 153; 2448 154; 2448 158;
2448 164; Моб: 062 / 23 73 76

7

ЕУРОМЕДИК - СТАРИ ГРАД
Дом здравља, Цара Уроша 37
Тел: 011 / 7357 304; 7357 305; 7357 306; 7357 307;
Моб: 069 / 8070 390

8

ЕУРОМЕДИК - ПАЛИЛУЛА
Дом здравља, Цвијићева 42
Тел: 011 / 3294 457; 3294 469; 3294 447; 3294 448;
Моб: 062 / 800 39 53

9

ЕУРОМЕДИК - СЛАВИЈА
Поликлиника, Алексе Ненадовића 7
Тел: 011 / 2448 008; 2444 111; 3441 517; 3441 514; 3448 057;
Моб: 062 / 800 38 42

10

ЕУРОМЕДИК - СЛАВИЈА
Поликлиника, Алексе Ненадовића 8
Тел: 011 / 2448 008; 2444 111; 3441 517; 3441 514; 3448 057;
Моб: 062 / 800 38 43

11

ЕУРОМЕДИК - САВСКИ ВЕНАЦ
Општа болница, Вишеградска 20
Тел: 011 / 3650 660; 3650 700; 2660 000; 2660 031; 2660 082;
2660 111; Моб: 062 / 800 38 45

12

ЕУРОМЕДИК - ВОЖДОВАЦ
Дом здравља, Стефана Првовенчаног 32
(Код Душановачке пијаце)
Тел: 011 / 655 78 77; 655 78 78; 655 78 80

13

ЕУРОМЕДИК - ВИДИКОВАЦ
ДОМ ЗДРАВЉА, Кнеза Вишеслава 63 а
Тел: 011 / 7859 424; 7859 425; 7859 426;
Моб: 069 / 80 70 371; 80 70 372

14

ЕУРОМЕДИК - ЧУКАРИЦА
Дом здравља, амбуланта, Требевићка 7
Тел: 011 / 6830 582; 6830 583; 6830 568;
6830 569; 3559-732; 3550-179; Моб: 062 / 800-38-66

15

ЕУРОМЕДИК - НОВИ САД
ДОМ ЗДРАВЉА, Николе Пашића 17
Тел: 021 / 2100 544; 2100 545; 2100 546;
Моб: 063 / 588 467; 069 / 8070-383; 062/298-382

СПЕЦИЈАЛИСТИЧКИ ПРЕГЛЕДИ

КАРДИОЛОГА, НЕУРОЛОГА,
ЕНДОКРИНОЛОГА, ГИНЕКОЛОГА, УРОЛОГА,
ОТОРИНОЛАРИНГОЛОГА, ОФТАЛМОЛОГА,
ДЕРМАТОЛОГА, ГАСТРОЕНТЕРОЛОГА,
НЕФРОЛОГА, ПУЛМОЛОГА, РЕУМАТОЛОГА,
ХЕМАТОЛОГА, ПСИХИЈАТРА, ПСИХОЛОГА,
ФИЗИЈАТРА, ХИРУРГА, ОРТОПЕДА,
ОНКОХИРУРГА, ПРОФЕСОРА,
СПИНАЛНОГ ХИРУРГА

КУЋНЕ ПОСЕТЕ ЛЕКАРА СПЕЦИЈАЛИСТЕ

МАГНЕТНА РЕЗОНАНЦА
СКЕНЕР
УЛТРАЗВУК СА КОЛОР ДОПЛЕРОМ
РТГ ПО СЕГМЕНТУ
ДИГИТАЛНА МАМОГРАФИЈА
ОСТЕОДЕНЗИТОМЕТРИЈА (ДХА)
ЕНДОСКОПИЈЕ
АНГИОГРАФИЈА
УГРАДЊА СТЕНТА
УГРАДЊА ПЕЈСМЕЈКЕРА

МЕДИЦИНА РАДА - Издавање уверења

ПАКЕТ ПРЕГЛЕДА

КАРДИОЛОШКИ, НЕУРОЛОШКИ,
ОРЛ, ГАСТРОЕНТЕРОЛОШКИ,
УРОЛОШКИ, ЕНДОКРИНОЛОШКИ,
НЕФРОЛОШКИ, ГИНЕКОЛОШКИ,
ПУЛМОЛОШКИ, ДОПЛЕР I-II,
СИСТЕМАТСКИ ПРЕГЛЕД ЗА ДЕТЕ

УГОВОР СА РФЗО ЗА

- ЦЕНТАР ЗА КАТАРАКТЕ
- ЦЕНТАР ЗА ВАНТЕЛЕСНУ ОПЛОДЊУ

ЕУРОМЕДИК

www.euromedic.rs

Ново Ново Ново

ЦЕНТАР ЗА ДИЈАГНОСТИКУ И ОПЕРАТИВНО ЛЕЧЕЊЕ

ПРОШИРЕНИХ ВЕНА, ДОЈКЕ, КАТАРАКТЕ, КАМЕНА У БУБРЕГУ,
КАМЕНА У ЖУЧНОЈ КЕСИ, КУКА И КОЛЕНА, КИЧМЕ

НАЈВЕЋА ПРИВАТНА БОЛНИЦА

ЕУРОМЕДИК

ХИРУРГИЈА

ОФТАЛМОХИРУРГИЈА

АБДОМИНАЛНА
ХИРУРГИЈА

ГИНЕКОЛОШКА
ХИРУРГИЈА

ВАСКУЛАРНА
ХИРУРГИЈА

ОРЛ ХИРУРГИЈА

УРОЛОШКА
ХИРУРГИЈА

ГРУДНА ХИРУРГИЈА

УРОГЕНИТАЛНА
ХИРУРГИЈА

ОРТОПЕДСКА ХИРУРГИЈА

СПИНАЛНА ХИРУРГИЈА
(хирургија кичменог стуба)

ОНКОХИРУРГИЈА
(дојка, штитна жлезда, кожа)

ПЛАСТИЧНА
РЕКОНСТРУКТИВНА И
ЕСТЕТСКА ХИРУРГИЈА

ЦЕНТАР ЗА МЕЛАНОМЕ

У служби вашег здравља.

NOĆ knjige

PRIČA KOJA TRAJE * 12-14. jun 2026

POPUST DO

40%

POKLON

UZ SVAKU KUPOVINU
u knjižarama do isteka zaliha

AKCIJA VAŽI NA LAGUNA.RS, DELFI.RS I DICEARENA.RS. BESPLATNA ISPORUKA ONLAJN PORUŽBINA NA TERITORIJI SRBIJE ZA NASLOVE I GIFT PROGRAM SA AKCIJE.

Akcija važi u svim Delfi knjižarama, Laguninim klubovima čitalaca u Srbiji, Crnoj Gori i Bosni i Hercegovini, kao i na sajtovima laguna.rs, delfi.rs i dicearena.rs. Kompletne informacije o manifestaciji, kao i spisak izdavača koji obezbeđuju popust, potražite na sajtovima laguna.rs, delfi.rs i dicearena.rs. Navedeni popusti ne mogu se kombinovati sa drugim akcijama i popustima.

PRED KONCERT: 9. JUN, LUKA BEOGRAD

ROSS GODFREY - MORCHEEBA

Lijam Galager je sjajan lik

Razgovarao Branko Rosić

Bio sam veliki fan trip-hopa kada sam prvi put čuo za Morcheebu. Video sam vas rame uz rame sa bendovima kao što su Massive Attack i Portishead. Da li ste sebe doživljavali kao trip-hop bend ili ne?

Sećam se da me je ta etiketa tada pomalo nervirala, ali danas na to gledam sa nostalgijom – bilo je zapravo kul, pretpostavljam. Tada je postojalo nekoliko bendova sa sličnom idejom da kombinuju hip-hop ritmove sa dub atmosferama i preko toga pišu prave pesme. Većina njih bila je iz Bristol, dok smo mi bili iz Londona, i mislim da je to dosta uticalo na naš zvuk, jer je muzika tada bila prilično regionalna i „plemenska“, pre nego što je internet sve homogenizovao. Još jedno sećanje koje imam jeste kada sam prvi put čuo album „Dummy“ od Portisheada. Mislio sam da zvuči gotovo komično sablasno i možda malo previše stilizovano, ali danas se taj album, naravno, smatra apsolutnim klasikom.

Britanska muzička scena devedesetih bila je neverovatno uzbudljiva. Tu su bili britpop, trip-hop i mnogi drugi pravci koji su se razvijali istovremeno. Mnogi bendovi iz tog perioda danas se vraćaju, makar povremeno, npr. Oasis, Blur i Pulp. Kako ste tada gledali na muzičku scenu devedesetih?

Bilo je prilično zabavno jer je delovalo kao da se ceo svet prvi put još od kasnih šezdesetih fokusirao na britansku muziku. Iskreno, nisam baš voleo tu muziku – više sam slušao stare rhythm and blues ploče ili Džimija Hendriksa. Ipak, bilo je lepo družiti se sa ljudima iz Blura i Oasisa. U stvarnosti su mnogo prijatniji nego što bi njihove reputacije sugerisale, naročito Lijam – stvarno je sjajan lik.

Već ste nekoliko puta nastupali u Beogradu i Srbiji.

Da, imali smo sjajne koncerte i festivale u Srbiji tokom godina i veoma nam je drago što se vraćamo. Svet je politički pomalo poludeo u poslednjoj deceniji i lepo je širiti mir, ljubav i razumevanje kroz muziku. Radost je mnogo produktivnija od gorčine.

Do sada ste prodali oko deset miliona albuma. Da li se sve odvijalo manje-više onako kako ste želeli – ili kako je bilo suđeno?

Postojimo već 30 godina i bilo je uspona i padova, ali trudim se da živim u trenutku i uživam u muzici. Naravno, bilo je velikih trenutaka, poput albuma „Big Calm“, koji je i dalje mnogima omiljeni, ali i teških perioda, kao kada je Skye napustila bend. Sve u svemu, mislim da smo prošli sasvim dobro. Poslednja tri albuma koja smo objavili za našu etiketu Fly Agric Records bila su veoma prijatno iskustvo. Mislim da smo sada možda oslobođeni očekivanja

i da sebe više ne shvatamo previše ozbiljno. „Prati ono što te ispunjava“, što bi se reklo.

Deluje kao da su koncerti danas veći i grandiozniji nego ikada. Da li postoje neki izvođači ili bendovi iz poslednjih nekoliko godina koji su vam posebno zanimljivi?

Danas se mnogo toga dešava. Smatram da je stadionski pop koji zauzima 90% medijskog prostora smrtno dosadan, ali sa strane postoje neverovatni novi muzičari i bendovi koji zaista znaju da sviraju. Mladi ljudi ponovo pokazuju interesovanje za pravu muziku, poput džeza, i deluje mi kao reakcija na preteranu upotrebu tehnologije u muzičkoj produkciji i naše opšte oslanjanje na računare. Moj omiljeni novi bend je Kazdoura iz Libana i Sirije. **N**

Znamenje

STUDIJA MALE ZAJEDNICE IZ PERA
NAJMLAĐEG DOBITNIKA NAGRADE ZA
ŠVEDSKU KRIMI KNJIGU GODINE

Specijalno za **Nedeljnik** piše **Đorđe Bajić**

Kucnuo je čas da se naši čitaoci upoznaju sa stvaralaštvom nagrađivanog švedskog pisca Kristofera Karlsona, kriminologa i autora kriminalističkih romana, najmlađeg dobitnika nagrade „Najbolja švedska krimi knjiga godine“ koju dodeljuje Švedska akademija autora kriminalističke literature. Karlson se proslavio petodelnim serijalom o detektivu Leu Junkeru (2013–2017), a pred naše čitaoce stiže, u prevodu pouzdanog Igora Solunca, jedan od njegovih novijih romana, prvi deo novog serijala – *Znamenje* (na švedskom objavljen 2019).

Ovaj roman je možda i najhvaljenije Karlsonovo delo zato što prevazilazi okvire klasičnog krimića i fercera i kao uspeša psihološka studija jedne male zajednice.

Radnja počinje 1994. godine u Marbeku, gradiću u švedskoj pokrajini Haland, odakle je rodom i pisac. U vatrenoj stihiji koja je progutala njenu porodičnu kuću, strada mlada Lovisa, poslednji put viđena kako vozi bicikl ka mestu na kome će biti ubijena. Da, *ubijena*. Jer ne radi se o nesrećnom slučaju – neko je mladoj ženi razmrskao lobanju, usmrтивši je pre nego što je podmetnuo požar. Policijska istraga brzo vodi Edvardu Kristensonu, dečku ubijene i ujaku malog Isaka Nikvista koji teško podnosi novonastalu situaciju koja mu razara porodicu. Nakon ubrzanog postupka, Edvard biva osuđen na doživotnu robiju, a meštani pokušavaju da nastave dalje sa životima kao

AMBICIOZNOST

Radnja se proteže na period od preko 20 godina: počinje 1994, nastavlja se 2004. (na desetogodišnjicu ubistva) i završava 2017. godine, tako pratimo ne samo istragu zločina već i živote ljudi koje je on zauvek promenio

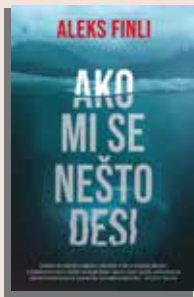
da je slučaj zatvoren. Međutim, za Isaka i mladog policajca Vidara Jergensona priča tek počinje.

Jedna od najvećih vrednosti *Znamenja* jeste njegova ambicioznost: radnja se proteže na period od preko 20 godina: počinje 1994, nastavlja se 2004. (na desetogodišnjicu ubistva) i završava 2017. godine, tako pratimo ne samo istragu zločina već i živote ljudi koje je on zauvek promenio. Posebno je zanimljiv Isakov razvoj – od dečaka opterećenog strahovima do odraslog mladića koji pokušava da razume sebe i prošlost koja ga ne pušta iz svog stiska – time Karlson priči daje dodatnu dubinu i emotivnu snagu. *Znamenje* nije samo uzbudljiv kriminalistički roman sa dobro postavljenom misterijom, već i priča o krivici, traumama i teretu nasleđa, koja potvrđuje zašto Kristofer Karlson spada među najznačajnije autore svoje generacije. Obratite pažnju na njegov debi u Laguni. **N**

Bekstvo Andeš Ruslund

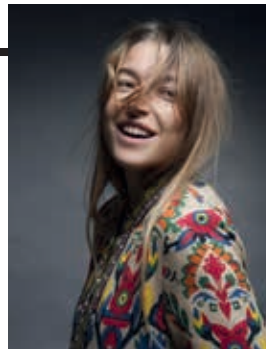
Andeš Ruslund novim romanom o kulturnom dvojcu – bivšem kriminalcu Pitu Hofmanu i bivšem policajcu Evertu Grensu – učvršćuje status jednog od najboljih i najnezaobilaznijih savremenih autora trilera. Sirovo i brutalno već od samog početka, zaplet ima iznenađujuće elemente, da bismo se totalno iznenadili na samom kraju. **N**

Ako mi se nešto desi Aleks Finli

Finli je napisao roman od kojeg će da vas podide jeza... Stvorio je intrigantne likove i misterije o kojima ćete dugo misliti. Već pet godina Rajan Richardson iznova i iznova proživljava istu užasnu noć. Naglo otvaranje automobilskih vrata. Žestok udarac u glavu. Ruke koje ga izvlače iz vozila. Prodoran vrisak njegove otete devojke Ali. Pošto ni od Ali ni od automobila nije ostalo ni traga, nad Rajanom se nadvio oblak sumnje. **N**

Kroz roletnu

Piše Hana Piščević

JMBG JBG

Ma šta me briga za trideseti rođendan! Što se mene tiče, sve preko devetnaest mi ne pripada pa mi isto dođe koje su dve cifre i kojim redosledom su poredane. Da se rođendani ne slave i da nemamo kalendar na svakom pametnom uređaju, verovatno bih se do sad odavno zabrojala. Dešavalo mi se da nekad na moru po nekoliko dana ne mogu da se setim koliko imam godina. Toliko da na kraju moram da izračunam.

Godine su kao i JMBG, samo neki broj koji ti nadenu spram datuma rođenja, i to je sve. Baš juče, popunjavam neki upitnik, i mahinalno zaokružim da pripadam starosnoj grupi od osamnaest do dvadeset četiri. Treba mi nekoliko sekundi da shvatim da nisam više u toj ekipi. Izbačena sam a da ne znam ni zbog čega ni kad se to desilo. Kao da sam prespavala nekoliko godina sopstvenog života. Možda sam bila u hibernaciji ili nikad nisam naučila da brojim. Zbog toga sam svesno ili nesvesno odlučila da se ne uzbuđujem oko rođendana.

Štaviše, bilo mi je smešno kada su moji prijatelji odjednom počeli da govore o godinama onako kako smo to radili kao deca. Kada smo sa dve govorili da imamo tri a sa pet i po ponosno naglašavali to 'i po' kao da je nekakav orden. Samo što se sada s godinama ne hvalimo, ali ih još uvek i ne krijemo, već s njima prosto ne znamo šta da radimo. Činjenica je da nam ne pripadaju, većini nas.

Svi samo pričaju o tom famoznom, transformativnom portalu u tridesete, kao neko doba jure ali unapred. Mislim da i kad bih živela u šumi bez dometa, neka ptičurina bi mi pre ili kasnije na dovratak bacila pismo: Kako se osećaš? Jesi li spremna? Kako ćeš da ga proslaviš?

Što se mene tiče, mnogo su dramatičnije sve one male godine. Prva, dru-

ga, treća. Da ne kažem sedma. Polazak u školu! E to je drama. Od slobode i slobodnog vremena do domaćih zadataka i datog sedenja u mestu. Sreća pa dok smo deca nemamo pojma šta nas čeka inače bismo mnogo ranije prestali da slavimo rođendane.

Moj drug izjavio je da otkako je napunio taj zastrašujući dvocifreni broj, ima crne misli kada se tušira. A jedan drugi prijatelj je opet rekao da mu je sada sve dramatično lakše kad je konačno prešao na drugu stranu i kad više nema tog strahovanja šta ga čeka i preslišavanja šta sve do tog dana mora da postigne, uradi, postane... to je što je, tridesete ostanite ili idite ako niste zadovoljne svojim domaćinom.

I tako ležim u krevetu, ne mogu da zaspiš, razmišljam kako me mrzi da slavim taj prokleti rođendan i kako mi se u isto vreme baš slavi. Mislim ipak je, što se kaže, jubilarni, šta god to značilo. Želim da okupim prijatelje i porodicu ali mi se ništa ne organizuje. Najteže mi pada otvaranje kalendara. Čini mi se da uvek ima nešto bolje što je već zauzelo baš taj datum. I onda me odjednom, bez najave, potpuno neočekivano, tresne.

Čoveče, punim trideset! Da li treba nešto da uradim pre toga? Jesam li nešto zaboravila? Kao da je to neki brod koji tog jutra nepovratno i nezaustavljivo isplovljava. Je l' mene to stvarno rade tridesete? A baš sam bila ponosna na sebe koliko me nije briga. Mada mislim da znam u čemu je stvar. Znači ona imbecilna ograničenja, recimo tramboline samo za decu do pedeset kila ili igraonice u koje nemaš pristup nakon što prevršiš desetu godinu?

E tako sam ja sad odjednom i velika i visoka i teška čitavih trideset godina. Teško da ću igde više moći da se provučem kao dete. Znači opet su male boginje u pitanju. Strah od odrastanja. Ništa više. Jebiga JMBG. **N**

Zlatna palma na fjordu

Na upravo završenom Kanskom filmskom festivalu bilo je rekorda, npr. u osam kategorija je dobijeno jedanaest pobednika. Rumunski reditelj Kristijan Mundu drugi put u svojoj bogatoj karijeri osvaja najprestižniju nagradu u festivalskom svetu, ovog puta za sjajnu dramu „Fjord“ u kojoj su glavne uloge ostvarili Sebastijan Stan i Renate Reinsve kao članovi religiozne porodice iz Rumunije koja se nastanila u norveškom selu gde se suočava sa predrasudama lokalne zajednice.

Devetnaest godina nakon što je pobedio sa senzacionalnim filmom „4 meseca, 3 nedelje i 2 dana“, Mundu se vratio na velika vrata u Kan gde je doslovno triumfovao, jer osim što je njegov „Fjord“

osvojio Zlatnu palmu, takođe je dobio nagradu Fipresci kao i nagradu ekumenskog žirija, što ga čini apsolutnim pobednikom ovogodišnjeg festivala. Veliku nagradu žirija Grand Prix, drugu po važnosti nagradu kompletnog festivala, osvojio je ruski reditelj Andrej Zvjagincev za svoj novi film „Minotaur“ koji

je postao jedan od najbolje ocenjenih filmova u Kanu od strane kritike.

Reč je o napetom trileru o visoko pozicioniranom direktoru čiji kontrolisani život počinje da se urušava nakon što upadne u profesionalnu krizu i otkrije bračnu izdaju. Nagradu žirija osvojila je nemačka rediteljka Valeska Grizebah za akcionu avanturističku romansu „Usnula avantura“ o ženi koja pristaje da pomogne starom zncu kog prati u njezgovoj avanturi i uskoro ulazi na opasnu teritoriju.

Veliko iznenađenje ovogodišnje doделе nagrada dogodilo se u kategorijama režije i glume. Naime, nagradu za najbolju režiju podelila su čak trojica reditelja, što se nikada ranije u istoriji Kana nije dogodilo. **N**

LONG PLAY ▶

19.06 | LUKA BEOGRAD
OPEN AIR CORNER

ZOSTER

ULAZNICE

NOVI SINGL „SS26“ I MODNA PISTA U SPOTU

Charli XCX

Britanska pop zvezda Charli XCX objavila je novi singl „SS26“ uz upečatljiv spot koji potpisuje rediteljski duo TORSO, poznat po saradnji sa umetnicom na videu za pesmu „Von Dutch“. Charli XCX video za pesmu smešta u glamurozni haos modne piste i backstage prostora tokom pariske modne nedelje, pretvarajući spot u svojevrсни katalog najuticajnijih imena savremene modne i kreativne scene. U videu, Charli XCX nosi niz efektnih modnih kombinacija, smenjujući atmosferu modne piste i haotične energije iza scene, dok se u jednom trenutku oporavlja i od pada na pisti – u maniru kulturnih modnih trenutaka iz pop kulture. Spot otvara legendarna francuska modna urednica Carine Roitfeld, a tu je i pevačica Abra.

Koncipiran kao modna revija prepuna brzih i suptilnih referenci, spot za „SS26“ okuplja niz kulturnih ličnosti modne industrije i underground kreativne scene. Pored Carine Roitfeld, u videu se pojavljuju i Debra Shaw, jedan od najprepoznatljivijih supermodela devedesetih, kao i Anthony Vaccarello, kreativni direktor modne kuće Saint Laurent, čija je ambasadorka za YSL Beauty Charli XCX nedavno postala. Među imenima koja se pojavljuju u spotu nalaze se i legendarni muzički direktor modnih revija Michel Gaubert, poznat po soundtrackovima za kuće Chanel, Prada i Saint Laurent... Rad Charli XCX ima snažan odjek i na domaćem tržištu – njena izdanja ostvarila su preko 50 miliona strimova u Srbiji, dok je album „Brat“ privukao veliku pažnju publike na platformama kao što su Spotify i Apple Music. **N**

Tri karte za Džonija Rotena

Džoni Lidon, poznatiji kao Džoni Roten, rođen je u Finsburi parku, Severni London, pa je i normalno što navija za Arsenal. Oduvek se i uglavnom zna ko za koga navija od tih muzičara. Mnogo vatreniji fudbalski navijač je njegov kamarad u Sex Pistolsima (ne i u životu) Stiv Džons koji je Čelsi fan.

U prošli ponedeljak Džoni Lidon i njegov PIL (Pablik imidž limitid) svirali su na Zappa barci. Razmišljao sam tog dana i večeri o puno stvari. Recimo, pao mi je na pamet film „Tri karte za Holivud“ jer nekoliko nas iz moje pank ekipe iz rane mladosti smo se našli da bismo se možda upoznali s njim.

Prošli put je Džoni sedeo u SKC-u bekstejdžu sa Kojom, Peđom i Čirilom. Ja sam to propustio jer sam u premijernom pojavljivanju Džonija u Beogradu na Ušću koji je radio B. M. imao saobraćajnu nesreću i razbio se o šoferšajbnu pa mi nešto i nije išlo sa PIL-om. Ipak, ovog ponedeljka svi smo se nadali da bismo se mogli susresti sa likom koji nas je „pokvario“ u detinjstvu.

Pa smo 'vatali veze. Moja je bio M. K. preko koga sam možda imao šanse da se susretnem sa Džonijem. Ali bilo je još njih bar četvoro koji su imali iste želje. Zato mi je i pao na pamet film „Tri karte za Holivud“. U naš grad dolazi važan lik spolja i protresa nam svakodnevicu izbacujući nas iz uobičajene rutine.

Setio sam se biografije Eltona Džona u kojoj priča sa Rodom Stjuartom i smeju se koliko ih zezaju Pistolsi i sam pank. Delovalo je da će taj pank prekriti zauvek sve što je bilo važno do tada. A onda sam tog koncertnog dana video spisak najbogatijih muzičara milijardera u Britaniji i na visokom mestu Eltona Džona. Kada sam to ispričao U. Đ., uz podatak da je Roten na turneji po klubovima, rekao je: „Pa, šta?“

Došli smo u Zappa barku sat i po pre koncerta i znao sam da nemamo šanse da ga upoznamo. Tonac V. I. mi je rekao: „Eno ga spava Roten posle ručka gore. Brate, ipak on ima sedam banki. Stariji je čovek.“ Koncert je bio fantastičan, od prvih tonova. On već onako džangrizav sada je dobio na tome. Uživao sam i redovno čekirao rezultat Arsenala koji je pobedio Barnli. Jer Džoni je iz Finsburi parka, sever Londona, navija za Arsenal koji je pobedio te noći kao i Lidon. Mislio sam da će nešto reći kada se vrati na bis, ali spomenuo je samo popušenu cigaretu.

Na kraju večeri svi smo bili srećni u bekstejdžu koji nije imao pristup Džoniju. Jeli smo roštilj koji su obezbedili P. I. i M. K. Svi smo hvalili koncert i niko nije spomenuo što ga nismo upoznali. Ipak U. Đ. je uspeo da ga kroz odškrinuta vrata ufočka dok spava. Napisa je: „Heraj radničke klase iz Finsburi parka sanja kraj Nebojšine kule.“ **N**

Tekst posle kojeg nećete pozvati najboljeg druga

Možda nismo potcenili AI, ali smo precenili ljude

Kada je ono tek počela pomama oko veštačke inteligencije, te šta ona može, te šta ne može, kada su mnogi tek shvatili da AI ume i da napiše neki tekst, bilo je onih koji su smirivali strasti.

Među njima i ovaj ovde.

Neće nikad, govorili su ljudi što su verovali u druge ljude, u moć pisane reči, u inspiraciju, u to da nekada možeš da pročitaš tekst i da pronikneš u dušu onoga koji ga je pisao, ili da pročitaš tekst i da ništa više ne možeš da radiš, samo da čutiš i misliš, neće nikada veštačka inteligencija uspeti da pobudi emocije.

Ona možda piše, da, ali kako piše? Sterilno i predvidivo, jer kako bi drugačije? To što vi zovete veštačkom inteligencijom, to je samo veliki jezički model (LLM) koji pretražuje ceo internet i bira narednu reč. Nikakve snage tu nema – niti može da je bude – nikakve tajne, nikakvih oseća(n)ja.

KOLIKO SMO SE SAMO PREVARILI!

KOLIKO smo samo bili naivni! Koliko smo precenili ljude, mnogo više nego što smo potcenili AI!

U svega nekoliko dana, stigle su dve jasne potvrde da AI ume da napiše tekst koji će dirnuti sve u dušu, koji će biti čitan, citiran i šerovan, a ponegde, bogme, i nagrađivan.

Prvi primer je svetskih razmera. Prošle nedelje, Nagrada Komonvelta za kratku priču jednoglasno je otišla u ruke potpuno anonimnog pisca sa Trinidad (i Tobaga) Džamira Nazira. Njegova „The Serpent in the Grove“ („Zmija u gaju“) osvojila je 2.500 funti i čast da bude objavljena na sajtu prestižnog britanskog književnog časopisa Granta.

Potom su se njegovog dela, a potom i lika, dokopali čitaoci. Ko god se iole bavio AI-jem i njegovim stilom, sve mu je bilo jasno od samog početka: bili su tu jasni i ujednačeni stilski obrasci i pot-

puno bizarne metafore („Njena je kosa ponoćna kiša; njen je osmeh svetao kao cink“, glasi samo jedna rečenica).

Ispostavilo se da Nazir postoji samo na LinkedInu, gde sastavlja dosta nepismene *postove* o ulozi AI-ja, ali i da mu je profilna fotografija veštački generisana; ispostavilo se i da je još dve priče koje je izabrao žiri – ljudi od krvi i mesa – pretežno ili u potpunosti napisao ChatGPT.

Iz časopisa Granta reagovali su tako što su provukli te iste tekstove kroz neki LLM (konkretno Claude), što je bilo još smešnije, mada ne toliko smešno kao kada im je Claude posvedočio da pobeđnička priča „gotovo sigurno nije napisana bez pomoći čoveka“. Alatk za detekciju AI-ja u pisanju, Pangram, bio je mnogo konkretniji – „The Serpent in the Grove“ bio je 100% *veštački*.

Drugi primer je postao i malo domaći. Na sajtu „The Times of India“ objavljen je tekst izvesnog Pranava Džaina, nazvan „Tiha tuga odraslih prijateljstva“. Počeo je da se deli na društvenim mrežama, a onda ga se dokopao i srpski deo interneta. Nije stalo mnogo, na jednom domaćem portalu pojavio se ceo i preveden.

I OPET JE BIO ŠEROVAN, pa su neki ljudi – čak i vrlo pametni ljudi, koje go-repotpisani ne-AI autor lično poznaje – preporučivali ovaj srceparajući članak, sve pišući da ništa bolje nije nikada objavljeno. Taj vrlo čitani portal je u naslov stavio i dodatak: „Tekst posle kog ćete odmah pozvati najboljeg druga.“

Ko je imalo *ušao u AI*, nije imao nikakvu dilemu da je i ovaj uradak *na keca* u celosti izmišljen, ako se uopšte može tako reći. Da bih se malo igrao Grante, pitao sam i ja Kloda da li me to osećaj možda vara.

„Tekst odaje sve glavne markere AI generisanog pisanja. Svaki blok ima istu dužinu, istu unutrašnju logiku: tvrdnja, ilustracija, generalizacija, zaključak koji

vodi u sledeći blok. Ljudski esejisti retko pišu sa tako mehaničkom simetrijom. To je ritam koji modeli grade jer ih nagradni signal vuče ka urednosti. ‘Porodica je određena krvlju. Brak institucijom. Poslovni odnosi korisnošću.’ Trojke i četvorke paralelnih kratkih rečenica, jedna za drugom, kroz ceo tekst. Čovek koji piše prirodno ne pada u taj obrazac toliko puta u jednom članku. Verovatno je čovek dao prompt sa idejom i naslovom, model isporučio nacrt, čovek minimalno doradio“, veli Claude.

NISMO, DAKLE, BILI U PRAVU. AI i te kako ume, pokazuju nam ova dva primera, da *dirne*, da rasplače, da pomeri čitaoce. Milioni ljudi koji su pročitali taj tekst o prijateljstvu nisu znali, ili nisu osećali, ili ih nije zanimalo, da taj tekst nije napisao čovek, već da je rezultat igre pogađanja nula i jedinica. I svededno su reagovali, svededno im se dopao. Koliko im se dopao? Evo, ovoliko, kaže jedan komentar:

„Ne sećam se kada sam pročitao bolje napisan, emotivniji i otkrivajući članak. Vrhunac kolumne kao takve.“

Tako je AI pobedio pisce. Ne time što je bio pametniji. Ne time što je pokušavao da ih imitira. Već zato što je proniknuo u ljudsku dušu. (Da, uhvatili ste me, ovaj pasus zvuči baš kao da ga je napisao ChatGPT.)

Dva dana kasnije, na redakcijski mejl stigao je dopis nekog klinca, učenika jedne gimnazije u unutrašnjosti Srbije i, kako kaže, učesnika republičkog takmičenja iz srpskog. Pisao je da mnogo čita, i dodao „kroz pisanje se trudim da razvijam sopstveni glas i stil“.

Poslao je tekst i pitao da li bismo ga objavili. Tema je bila dosta zanimljiva: da li bi AI ikada mogao da napiše jedno veliko delo srpske književnosti?

Osećaj me nije prevario: alat Pangram potvrdio je da je članak bio 100% veštačka inteligencija, 0% čovek.

Pa šta? **N**

NAVIJAJ UZ
Smoki[®]
I OSVOJI NAGRADE

SKENIRAJ KOD, IZAZOVI EKIPU
I NAVIJAJ JAČE NEGO IKAD

**#MENI
SAVRŠENO**

POTPUNO NOVI CLA. KLASA ZA SEBE.

Najinteligentniji Mercedes-Benz ikada.

Mercedes-Benz

140 YEARS OF
INNOVATION

Prosečna potrošnja za CLA 200 je 5.4-4.9 l/100 km, CO₂ emisija 123-111g/km. Slika je reprezentativnog karaktera.